

Міністерство культури та інформаційної політики України
Львівська національна музична академія
імені М. В. Лисенка
Кафедра концертмейстерства

У МУЗИЦІ УСЕ МОЄ ЖИТТЯ...

На пошану
видатної української піаністки-концертмейстерки,
заслуженої артистки України
Тетяни Лаголи

Львів
2023

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка
(протокол № 8 від 03.10.2023 р.)

Головний редактор

Ігор ПИЛАТЮК – Народний артист України, академік Національної академії мистецтв України, доктор філософії, ректор ЛНМА імені М. В. Лисенка, професор

Наукові редактори-упорядники

Оксана БАССА – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка

Марія ЛИПЕЦЬКА – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка

Рецензенти:

Олена ПИЛАТЮК – заслужена діячка мистецтв України, доктор філософії, професор, професор кафедри камерного ансамблю та квартету і кафедри спеціального фортепіано ЛНМА імені М. В. Лисенка

Ольга КАТРИЧ – заслужена діячка мистецтв України, професор, доктор філософії, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано ЛНМА імені М. В. Лисенка, Вчений секретар Вченої ради

Літературний редактор

Софія БУЛИК-ВЕРХОЛА – доцент, доктор філософії

Фото на обкладинці: Тетяна Лагола – студентка консерваторії, 1951 р.
(з домашнього архіву)

Відповідальність за точність викладених фактів несе автор.

Всі права застережено – All rights reserved

У музиці усе моє життя... На пошану видатної української піаністки-концертмейстерки, заслуженої артистки України Тетяни Лаголи / Наук. ред.-упоряд. О. Басса, М. Липецька. Львів: ЛНМА імені М. В. Лисенка, 2023. 144 с. DOI:

Основою цієї збірки стали матеріали першої Міжнародної науково-практичної конференції кафедри концертмейстерства на пошану видатної української піаністки-концертмейстерки, заслуженої артистки України Іванни-Тетяни Лаголи-Баб'як, а також спогади, рецензії та відгуки видатних особистостей, які співпрацювали з нею, слухали її неперевершені інтерпретації в концертному виконанні чи теле- і радіоефірах.

УДК 78.071

© ЛНМА імені М. В. Лисенка, 2023

ЗМІСТ

Від редакторів (Марія Липецька)	5
---------------------------------------	---

ЖИТТЄПИС ІВАННИ-ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ

Марія Макара

Іванна-Тетяна Лагола: віхи життя (25.01.1930 – 21.03.2021)	8
--	---

Вікторія Ан

Тетяна Лагола – музикант, концертмейстер, педагог (1930–2021)	19
--	----

СПІВТВОРЧІСТЬ ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ З РІЗНИМИ ВИКОНАВЦЯМИ

Оксана Басса

Творча співпраця сестер Байко і Тетяни Лаголи	25
---	----

Юлія Сасюк

Концертно-виконавська діяльність вокально-фортепіанного дуету Т. Лаголи та М. Байко	35
--	----

Марта Стецько

Зіткані музикою: про творчу співпрацю Тетяни Лаголи та Павла Кармалюка	40
---	----

СПОГАДИ

Оксана Клімова

Слово про найдорожчу	47
----------------------------	----

Надія Бабинець

Особистість, віддана музиці	57
-----------------------------------	----

Тетяна Молчанова

Люди схожі на книги... Одні обманюють своєю обкладинкою... Інші – дивують змістом... ..	60
--	----

Зеновія Жмуркевич

Данина пам'яті Тетяні Лаголі-Баб'як: матеріали спогадів сучасників	64
---	----

Богдана Фільц

Роздуми і спогади про багатолітню співпрацю та творчі контакти з яскравою мистецькою особистістю Тетяною Лаголою-Баб'як	66
---	----

Марія Байко

Зі спогадів	71
-------------------	----

Станіслав Саварі	
Майстер ансамблю	73
Галина Брилинська-Блажкевич	
Магія особистості	74
Наталія Ткаченко, Оксана Ткаченко	
Дорогій Тетяні Лаголі	78
Любов Дердзяк	
«Дударик» у житті Т. Я. Лаголі-Баб'як: спогади (1976–2001)	79
Софія Латик	
Спогади, які залишаться назавжди	89
Вероніка Кухарь-Бовсуновська	
Спогади про вчителя (інтерв'ю із заслуженим артистом України, професором Мирославом Драганом)	92
Володимир Чібісов	
Спогади про особливості роботи концертмейстера- ілюстратора в класі Тетяни Лаголі	95
БАГАТОГРАННА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕТЯНИ ЛАГОЛІ У СУЧАСНОМУ МУЗИКОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ	
Зеновія Жмуркевич	
Аспекти виконавської та педагогічної діяльності Тетяни Лаголі-Баб'як	98
Зеновія Жмуркевич	
Фортепіанний акомпанемент у виконавській інтерпретації концертмейстера Тетяни Лаголі.....	100
Зеновія Жмуркевич	
Камерні рефлексії мистецько-психологічного портрету Тетяни Лаголі.....	102
Ярина Нижникевич	
Постать Тетяни Лаголі у світлі газетних рецензій	104
Ірина Яловська	
Аналіз методичних рекомендацій Тетяни Лаголі (вивчення камерно-вокальних творів українських композиторів у концертмейстерському класі)	108
РЕЦЕНЗІЇ, ХАРАКТЕРИСТИКИ, ВІДГУКИ ПРО ТЕТЯНУ ЛАГОЛУ (з особистого архіву мисткині).....	111
Відомості про авторів.....	142

Від редакторів

26 листопада 2022 року відбулася перша Міжнародна науково-практична конференція кафедри концертмейстерства на пошану видатної української піаністки-концертмейстерки, заслуженої артистки України Тетяни Лаголи-Баб'як.

Конференція складалася з двох секцій, де перша частина була присвячена постаті відомої мисткині, її життєвому, педагогічному та творчому шляху. Тетяна Ярославівна Лагола після закінчення Львівської консерваторії у 1953 році залишилася працювати у її стінах, а у 1983–1992 роках завідувала кафедрою концертмейстерства. Основою цієї збірки стали матеріали першої секції, а також спогади, рецензії та відгуки видатних особистостей, які співпрацювали з Тетяною Лаголою, слухали її неперевершені інтерпретації в концертному виконанні чи теле- і радіоефірах.

Конференцію відкрила багатолітня завідувачка кафедри концертмейстерства, заслужена артистка України, професор Ярослава Матюха, яка налаштувала всіх учасників на плідну роботу й позитивну атмосферу. Колишні студенти Тетяни Лаголи – професор Марія Макара та доцент Зеновія Жмуркевич – окреслили основні віхи життя свого педагога та поділилися теплими спогадами.

Доцент Оксана Басса представила доповідь про творчу співпрацю Тетяни Лаголи з тріо сестер Байко, а її студентка Юлія Сасюк – про співпрацю з Марією Байко в контексті розвитку українського музичного мистецтва ХХ ст. Творчу діяльність Тетяни Лаголи в «Дударіку» у світлинах, афішах та відеоматеріалах відтворила доцент Марія Липецька.

Особливою теплою були наповнені виступи запрошених доповідачів. Донька Тетяни Лаголи, Оксана Клімова, яка зберігала унікальний архів своєї матері, люб'язно надала кафедрі концертмейстерства доступ до нього, завдяки чому стало можливим висвітлення багатьох матеріалів.

Викладач фортепіано та концертмейстер Львівської хорової школи «Дударик» імені Миколи Кацала Любов Дердзяк розповіла про роки, проведені в люблячій творчій атмосфері разом з Тетяною

Лаголою. Варто зазначити, що Тетяна Лагола працювала концертмейстером та викладачем у «Дударіку» понад 45 років.

Оксана Бень, викладач та концертмейстер Львівського музичного фахового коледжу імені С. П. Людкевича, поділилася спогадами свого батька – заслуженого працівника культури України, доцента кафедри музичного мистецтва ЛНУ імені І. Франка Зіновія Демцюха про незабутні роки творчої співпраці з Тетяною Лаголою в чоловічому квартеті та в хоровому колективі «Гаудеамус».

Друга секція конференції була присвячена різноманітним питанням мистецтва концертмейстера. Професор Лідія Ніколаєва представила доповідь про драматургічні моделі вокально-фортепіанних дуетів, а старший викладач кафедри Олена Ксьондзик зацентрувала увагу слухачів на психологічних аспектах роботи концертмейстера, зосереджуючи увагу на важливості мотиваційного середовища як чинника сценічної стресостійкості в навчанні студентів концертмейстерської майстерності.

До конференції долучилися й доповідачі з Польщі та Австрії – багатолітні піаністи-корепетитори оперних театрів: Ірина Ніколаєва, Ольга Білас та Роман Марченко, які поділилися своїм досвідом роботи в оперних театрах (зокрема, Opera na Zamku w Szczecinie, Warszawska Opera Kameralna WOK, Opera Śląska). Тетяна Боднар, викладач класу фортепіано, концертмейстер Zespół Szkół Muzycznych im. Michała Spisaka w Dąbrowie Górniczej, розповіла про мистецтво навички читання з листа й представила посібник для вдосконалення цього вміння.

До конференції радо долучилися студенти, які під керівництвом своїх викладачів підготували тематичні доповіді та цікаві презентації, зокрема Вікторія Ан, Юлія Сасюк, Марта Стецько, Ярина Нижникевич, Вікторія Перегіняк, Ірина Яловська, Софія Латик, Соломія Лучкевич, Вероніка Кухарь-Бовсуновська, Олександра Салтикова, Вероніка Сапуга, Власта Сав'юк, Роман Шутко.

Конференція була проведена на високому професійному рівні, про що свідчив науковий рівень її учасників, виступи з цікавими презентаціями, світлинами афіш концертів, особистими фото Тетяни Лаголи з родиною та з багатьма відомими мистцями, з якими

вона концертувала. Унікальні аудіо- та відеозаписи концертів, де виступала Тетяна Лагола, перенесли слухачів у тогочасну мистецьку атмосферу.

У теперішньому нелегкому воєнному часі ця конференція внесла свій вагомий вклад у розвиток української науки та культури.

Щира подяка тим, без кого ця збірка не змогла би реалізуватися в повному обсязі та з таким наповненням. Особлива подяка Оксані Клімовій за збережений архів Тетяни Лаголи, належне його поцінування і відкритість; Софії Булик-Верхолі за клопітку працю в літературному редагуванні матеріалів; основній сподвижниці, редакторці та ініціаторці видання збірника матеріалів – завідувачці кафедри концертмейстерства Оксані Бассі.

Уклінна подяка всім учасникам конференції і всім дописувачам за активне долучення до розвитку української національної музичної культури.

Марія Липецька

ЖИТТЄПИС ІВАННИ-ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ

Марія Макара

ІВАННА-ТЕТЯНА ЛАГОЛА: ВІХИ ЖИТТЯ

(25.01.1930 – 21.03.2021)

Іванна-Тетяна Лагола – відома піаністка, концертує концертемейстерка, заслужена артистка України, доцентка Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, викладачка хорової школи «Дударик», що є лауреатом Державної премії імені Т. Г. Шевченка. Її життєвий та творчий шлях невід’ємно пов’язаний із музикою та присвячений служінню українському мистецтву. Саме талант, любов до своєї професії та велика працездатність допомогли Тетяні Лаголі реалізувати себе як багатогранного професійного концертмейстера, педагога, долати життєві труднощі, втрати, негаразди.

Завдяки особистому архіву Лаголи (її послідовним деталізованим записам програм, концертів, виступів) можна відтворити життєпис цієї непересічної особистості: ще зі шкільних часів, від 1939 року, є дані про початок навчання в консерваторській музичній школі та у Львівській консерваторії імені М. В. Лисенка, а далі протягом усіх наступних років – про її виконавську та педагогічну роботу. Цей всеохопний багатогранний архів ще потребує докладного впорядкування та систематизації за розділами. Спеціальна подяка дочці Тетяни Ярославни – Оксані Клімовій – за доступ до обширного архіву матері, що дозволило на підставі її власних записів, зібраних матеріалів, афіш, рецензій ширше пізнати навчальний процес та концертно-музичне життя Львова, України, тогочасного укладу держави та усвідомити багатогранну діяльність І.-Т. Лаголи, яка внесла свою вагому лепту в розвиток національної музичної культури.

Навчання, професійне становлення та діяльність І.-Т. Лаголи припадає на складні повоєнні роки минулого століття та двадцяті роки ХХІ ст. Іванна-Тетяна Лагола народилась 1930 року в сім’ї службовця. Батько – інженер-лісовод – працював у Львівському управлінні лісового господарства, мати займалася родиною.

Іванна-Тетяна з 1937 року навчалась у жіночій загальноосвітній школі-десятирічці № 36, яку закінчила 1948 року. Крім цього, одночасно 9 років навчалась у консерваторській музичній школі (КМШ) при Львівській консерваторії імені М. В. Лисенка в класах Берти Франке, Гелени Каспарек, Олени Кашиної, а закінчувала школу в класі відомого викладача Ірини Негребецької. У 1947 році разом з Олегом Криштальським стали першими випускниками школи [1].

З 1948 року розпочинаються студентські роки: навчання в класі сина Миколи Лисенка Остапа та Людмили Уманської (спеціальність), Михайла Брандорфа (концертмейстерський клас), Віри Бакєвої (камерний ансамбль). У консерваторії Тетяна проявила себе відповідальною, амбітною та наполегливою студенткою. Музичне обдарування з природним вільним володінням фортепіанною фактурою, тонке сприйняття музики та неймовірна працездатність допомогли Тетяні Лаголі стати однією з кращих студентів вишу.

Тетяна Лагола в класі Людмили Уманської, 1951 р.

Вона брала участь у багатьох консерваторських концертах, курсах на найкраще виконання творів Й. С. Баха, Ф. Шопена, творів українських та радянських композиторів, виступала на конференціях. Неодноразово була обрана головою студентського науко-

вого товариства (СНТ), була іменним стипендіатом та отримала скерування до аспірантури в Києві. У 1953 році була удостоєна честі виступати в заключному концерті учасників Республіканського огляду випускників консерваторій та молодих виконавців у Києві.

Л. Уманська (в центрі) зі студентами, червень 1952 р.
Стоять (зліва) Тетяна Лагола і Олег Криштальський.

Диплом з відзнакою
про закінчення
Львівської державної
консерваторії
імені М. Лисенка,
1953 р.

Випускники консерваторії 1953 року.
Тетяна Лагола – 3 ряд знизу, 5-та справа

Її випускна програма складалась із таких творів: Й. С. Бах-Бузоні «Прелюдія і fuga», Л. ван Бетовен «Соната № 26», О. Скрибін «Соната-фантазія», І. Шамо «2 п'єси на українські теми», О. Тактакішвілі «Поема», Е. Гріг «Карнавал», К. Сен-Санс «Концерт № 2».

Вже під час навчання Тетяна часто виступала на львівському радіо, записуючи сольні та камерно-інструментальні твори Ф. Шуберта, Е. Гріга О. Тактакішвілі, М. Лисенка, С. Людкевича, А. Кос-Анатольського наживо, у чітко визначений час, без попередніх проб. Зі симфонічним оркестром Львівської філармонії виконала фортепіанні концерти К. Сен-Санса та С. Людкевича. Одночасно працювала концертмейстером оперного класу та виступала з окремими кологами-вокалістами.

Педагогічна робота Тетяни Лаголи у Львівській державній консерваторії імені М. Лисенка розпочалась у 1950-х роках: 1953–1957 рр. – концертмейстер у класах Олени Ахматової, Миколи Шелюжка, Одарки Бандрівської та в оперному класі; 1955–1959 рр. – концертмейстер Львівського радіо; з 1957 р. – викладач, старший викладач кафедри камерного ансамблю та концертмейстерства; 1972 р. – старший викладач кафедри концертмейстерства; 1974 р. – в. о. доцента кафедри концертмейстерства; 1986 р. – доцент; 1983–1992 рр. – завідувач кафедри концертмейстерства; а також від 1975 р. – концертмейстер Львівської національної академічної чоловічої хорової капели «Дударик»; 1987–2021 рр. – викладач та концертмейстер хорової капели «Дударик».

Робота в класі О. Бандрівської стала визначальною в подальшому становленні І.-Т. Лаголи як концертмейстерки, що активно концертує. «Не можу знайти слів подяки О. Бандрівській, яка дала мені багато щодо удосконалення концертмейстерської майстерності. Я вважаю, що в цьому відношенні мені дуже пощастило. Вона полонила мене своїми знаннями вокальної літератури, винятковим слухом, музикальністю та ерудицією. Мушу зауважити, що О. Бандрівська була прекрасною виконавицею творів українських композиторів-класиків. Ми записали для фонотеки консерваторії серію романсів М. Лисенка («Садок вишневий», «Смутної провесни», «Хіба тільки рожам цвісти», «Туман долиною», «Якби мені, мамо, намисто», «Доля»). Акомпанувати їй було легко і приємно» [2].

Одарка Бандрівська, Тетяна Лагола, Любов Дороніна, 1955 р.

У класі О. Бандрівської з 1954 року навчались Марія та її сестри Ніна та Даниїла Байко, майбутні народні артистки України, лауреатки Державної премії імені Тараса Шевченка. М. Байко часто згадувала, що завдяки їхньому прохання навчатися гри на бандурі в консерваторію, як виняток, в 1954 році було запрошено молодого викладача з дворічним педагогічним стажем В. Герасименка, майбутнього професора, завідувача кафедри народних інструментів, винахідника нових моделей бандур.

Унікальне тріо сестер Байко від початку навчання розпочало свою активну концертну діяльність. Перші записи на радіо відбулись у 1954–1955 роках. І.-Т. Лагола стала постійним, багаторічним концертмейстером Марії Байко та тріо сестер на численних концертах, записах на радіо, конкурсах, фестивалях, гастрольних поїздках, декадах української культури в республіках Радянського Союзу, пленумах композиторів України. Існування талановитого тріо сестер Байко та активної сольної концертно-камерної діяльності Марії Байко стало стимулом до написання композиторами, зокрема львівськими, багатьох камерно-вокальних творів, першими виконавцями яких і були славетна співачка та її сестри.

«Треба відзначити, що репертуар М. Байко був дуже різноманітним: класичні арії, романси, народні пісні. Особливе місце займали твори львівських композиторів, де ми були першими виконавцями. Наша багаторічна спільна робота відклала в пам'яті багато цікавих фактів, що становлять живу історію українського мистецтва» [2]. Відбулись перші виконання з рукописних варіантів нових творів С. Людкевича, В. Барвінського, Р. Сімовича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, Є. Козака, Д. Задора, Б. Фільц, В. Флиса, І. Вимера, М. Корчинського. Звучання цих камерно-вокальних творів у виконанні дуету Байко-Лагола стало еталонним завдяки своїй узгодженості та безпосередній співпраці з композиторами та геніальності виконавців.

Перший збірник «Співають сестри Байко» вийшов 1958 року, до нього вперше увійшли твори для тріо С. Людкевича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, Є. Козака, Б. Фільц, Р. Савицького із супроводом та *a capella*. Всі ці твори часто виконували в концертах, записували на радіо, телебаченні з бездоганною грою та підтримкою І.-Т. Лаголи.

Будучи блискучим ансамблістом і концертмейстером І.-Т. Лагола отримала достойні відзнаки «Кращого концертмейстера» на конкурсі імені М. Лисенка у 1957 р., лауреатство в якості ансамбліста в Республіканському конкурсі камерних ансамблів із Володимиром Семеніченком (фагот), Карлом Геннелом (кларнет), а в 1962 році – диплом «Кращого концертмейстера» Міністерства культури України за участь у республіканському конкурсі вокалістів імені М. Лисенка в Києві із солісткою оперного театру Ніною Богдановою, яка здобула першу премію на конкурсі.

Виконавський стиль І.-Т. Лаголи яскраво відобразив неймовірну обдарованість піаністки, її високий професіоналізм, добру піаністичну школу, вільне володіння фортепіанною фактурою, відмінне читання з аркуша та сценічну витримку. Піаністка не була «тлом» для солістів, а органічною, рівноправною партнеркою, що переконливо відтворювала різні стилі, легко долала усі технічні труднощі. Ці професійні якості та особливо трепетно-доброзичливе ставлення до солістів створили з І.-Т. Лаголи провідного концертмейстера Львова.

За роялем – Тетяна Лагола, 1973 р.

Піаністка була постійним концертмейстером у концертних виступах на сцені львівської філармонії, радіо, телебачення багатьох провідних солістів львівської опери: П. Кармалюка, В. Кобржицького, О. Дарчука, Ю. Мазурка (Москва), Л. Жилкіної, Л. Божко, В. Чайки, В. Ігнатенка Т. Дідик, О. Врабеля та інших. Співпраця з багатьма співаками (від баса до сопрано) втілювалась у велику кількість виконаного репертуару різних стилів та жанрів.

Крім цього, Тетяна Лагола успішно виступала зі скрипачами Олександром Деркач, Лідією Шутко, Богданом Каськівим, віолончелісткою Харитиною Колессою, записувала ряд творів і концертувала в складі тріо з Богданом Бонковським (скрипка) та Володимиром Третьяком (віолончель). Під час перебування у Львові працювали з Тетяною Лаголою такі видатні музиканти, як скрипаль С. Снітковський, віолончеліст Г. Аверянов. Піаністка отримала багато грамот, схвальних відгуків від С. Людкевича, М. Колесси, А. Штогаренка, П. Кармалюка, рецензій відомих музикознавців у періодичній пресі. Тетяна Ярославівна згадує: «Моє творче життя, в основному, пройшло поряд із солістами-вокалістами, інструменталістами, яким віддавала свій досвід, все своє вміння, починаючи

ще зі студентських років. Відомо, яке велике значення має фортепіанний супровід, не просто акомпанемент, не тільки підтримка соліста, а спільна участь піаніста-аккомпаніатора в єдиному ансамблі з співаком» [2].

Кафедра концертмейстерства, 13.12.1993 р.

Сидять (зліва направо): Богдана Тацуняк, Олег Чібісов (баритон),
Ада Кушплер, Ярослава Матюха, Тетяна Лагола, Марія Макара,
Лідія Ніколаєва.

Стоять (зліва направо): Ірина Зікряч, Володимир Чібісов (бас),
Оксана Бонковська, Надія Бабинець, Тетяна Молчанова,
Михайло Крижанівський (скрипка), Ніна Руденко (сопрано),
Орися Ленишин (скрипка), Ірина Дуркот, Пономаренко (тенор),
Оксана Зінько (скрипка)

Тетяна Лагола понад пів століття успішно поєднувала педагогічну та концертну діяльність. У 1957 році розпочала педагогічну практику на кафедрі загального фортепіано, згодом перейшла на кафедру камерного ансамблю та концертмейстерства (1957–1972),

у 1986 році стала доцентом кафедри концертмейстерства, яку очолювала у 1983–1992 роках. Вже в 1984 році виходить її методична робота «Рекомендації до складання програми з курсу концертмейстерської майстерності для музичних вузів (на матеріалі творчості львівських композиторів» [4], у 1985 році вона публікує «Методичні рекомендації до вивчення камерно-вокальних творів українських радянських композиторів у концертмейстерському класі (на матеріалі солоспівів С. П. Людкевича, Р. А. Сімовича та Д. Є. Задора)» [3]. Опубліковано статтю «Твори грузинських композиторів, присвячені Україні» (Журнал «Народна творчість та етнографія», 1982 р.). В архіві піаністки є чернетки докладного виконавського аналізу творів В. Барвінського «Місяцю-князю» та «Ой люлі, люлі» та написані спогади про львівських композиторів. І.-Т. Лагола була автором вступного слова та упорядником нотного збірника зі серії «Українські народні пісні»: «З репертуару Марії Байко» (1982 р.) та першим виконавцем творів цього збірника.

Майже 200 студентів пройшло концертмейстерську школу Тетяни Ярославівни, багато з яких працюють концертмейстерами та викладачами в різних музичних закладах. Варто зауважити, що Тетяна Ярославівна дуже ретельно підбирала програми студентам, що давало можливість розкрити їхній потенціал. У репертуар студентів постійно залучала твори українських композиторів, зокрема галицьких.

Завжди привітна, із легким почуттям гумору, Тетяна Лагола вміла на заняттях створити невимушену творчу атмосферу та своєю власною грою, особливою, притаманною саме їй методикою досягала відповідного виконання творів. Одночасно знайомила студентів з особливостями роботи з вокалістами, із тонкостями ансамблевої гри, специфікою різних стилів та жанрів, допомагала вирішувати технічні труднощі. Своїх студентів Тетяна Ярославівна не полишала і після завершення навчання, бо завжди від неї можна було отримати фахову доброзичливу консультацію, поділитися проблемами, обговорити будь-які питання.

Ще однією частиною мистецького життя І.-Т. Лаголи була її робота спочатку концертмейстером, а згодом викладачем хорової

школи «Дударик» у 1975–2021 роках. Цей період визначальний насиченим концертним життям із вивченням нових програм, аншлагов на концертах, численних гастрольних поїздок із чудовим колективом Україною та за її межами республіками тодішнього Союзу, а також Польщею (1987 р.), Угорщиною (1989 р.), Словаччиною (1989 р.). Особливо успішними були 36 концертів містами США та Канади (1990 р.).

24 серпня 2016 року в час святкування Дня Незалежності І.-Т. Лагола була удостоєна почесного звання заслуженої артистки України. Згодом виступала на ювілейному концерті, присвяченому 45-річчю «Дударика». Останні роки свого життя також продовжувала активно працювати, вивчаючи нові твори та виступаючи на сцені. У січні 2020 року колектив капели сердечно вітав Т. Лаголу з 90-літнім ювілеєм, бажаючи ще довгих років життя. Але несподівана хвороба 21 березня 2021 року обірвала життя цієї непересічної музикантки. Відійшла у засвіти багатогранна індивідуальність: видатна піаністка-концертмейстерка, багаторічна невтомна пропагандистка української музики, чудовий викладач та особистість!

Література

1. Воробкевич Т. Львівська середня спеціальна музична школа-інтернат імені Соломії Крушельницької. Сторінки історії. Львів: Камула, 2018. 188 с.
2. Лагола Т. Архів автора. Рукописи.
3. Лагола Т. Методичні рекомендації до вивчення камерно-вокальних творів українських композиторів у концертмейстерському класі (на матеріалі солоспівів С. П. Людкевича, Р. А. Сімовича та Д. Є. Задора) Львів: ЛДК ім. М. В. Лисенка, 1985. 32 с.
4. Лагола Т. Рекомендації до складання програми з курсу концертмейстерської майстерності для музичних вузів (на матеріалі творчості львівських радянських композиторів. Львів: ЛДК ім. М. В. Лисенка. 1984. 19 с.

**ТЕТЯНА ЛАГОЛА –
МУЗИКАНТ, КОНЦЕРТМЕЙСТЕР, ПЕДАГОГ
(1930–2021)**

Іванна-Тетяна Лагола – випускниця Львівської музичної школи-десятирічки (1947 р.) та Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка, яку закінчила з відзнакою 1953 р. Навчалась у класі Лариси Уманської (спеціальність). За час навчання проявила себе обдарованою піаністкою, учасницею багатьох сольних та ансамблевих концертів. Її особисті записи дозволяють простежити весь вивчений та виконаний репертуар зі спеціальності та камерного ансамблю за всі роки навчання в школі (ЛМШ) та консерваторії, а також особливості тодішнього навчального процесу. Як найкраща випускниця брала участь у заключному концерті учасників Республіканського огляду випускників консерваторій та молодих виконавців України, виконуючи «Карнавал» Е. Гріга.

Ще під час навчання почались перші концертмейстерські спроби Тетяни Ярославівни з вокалістами в оперному класі та інструменталістами, які згодом стали визначальною сторінкою виконавської діяльності піаністки. Т. Лагола була концертмейстером педагогів вокальної кафедри консерваторії, випускників та солістів оперного театру: Павла Кармалюка, В'ячеслава Кобрицького, Юрія Мазурка, Людмили Жилкіної, Володимири Чайки, Володимира Ігнатенка, Тамари Дідик, Олександра Врабеля та інших, також відомих інструменталістів, зокрема скрипалів Олександри Деркач, Лідії Шутко, Богдана Каськіва та віолончелістки Харитини Колесси.

Окремою сторінкою виконавської діяльності Т. Лаголи була багаторічна робота з народними артистами України Марією Байко та унікальним вокальним тріо сестер Байко, яке було учасником багатьох пленумів композиторів, авторських концертів, декад культури і мистецтв України в республіках тодішнього СРСР, Польщі, Словаччині.

У численному репертуарі піаністки-концертмейстерки Тетяни Лаголи були класичні та романтичні арії, романси західноєвропейських композиторів різних епох, сучасна музика. Окреме місце займала камерно-вокальна творчість українських, особливо львів-

ських композиторів: Станіслава Людкевича, Миколи Колесси, Романа Сімовича, Євгена Козака, Дезидерія Задора, Анатолія Кос-Анатольського, Володимира Флиса, Богдани Фільц, Мирослава Корчинського, Мирослава Скорика. Більшість із цих творів прозвучала вперше саме із супроводом Т. Лаголи. Їх записи зберігаються на платівках та у фондах Львівського і Київського радіо та телебачення.

Сестри Байко, Тетяна Лагола та диригенти
Анатолій Авдієвський, Андрій Кушніренко та Стефан Турчак.
Після Концерту Спілки композиторів, Палац «Україна»,
Київ, 1973 р.

З 1975 року Т. Лагола одночасно працювала концертмейстером, згодом також викладачем хорової капели «Дударик». Це вивчення та виконання різноманітного хорового репертуару, нові прем'єри хорових творів, численні гастролі по Україні та далеко за її межами. У 2016 році за багаторічну концертну діяльність Т. Я. Лагола була удостоєна звання заслуженої артистки України.

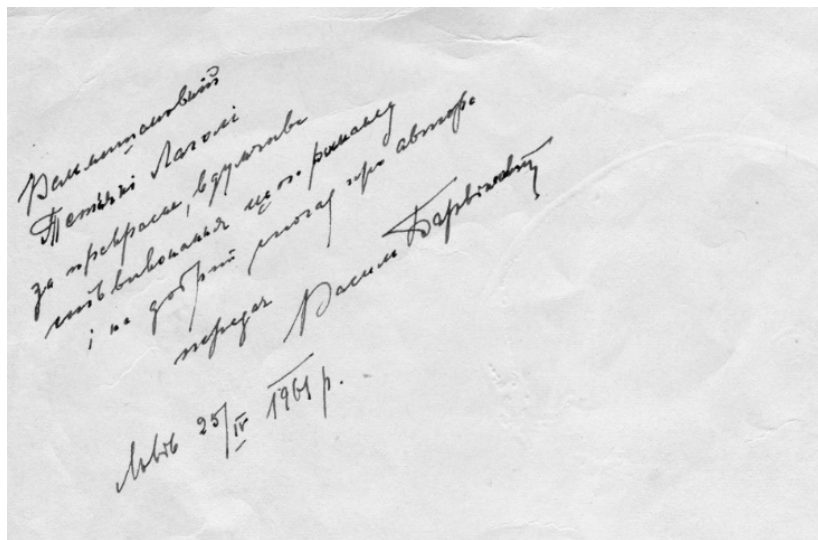
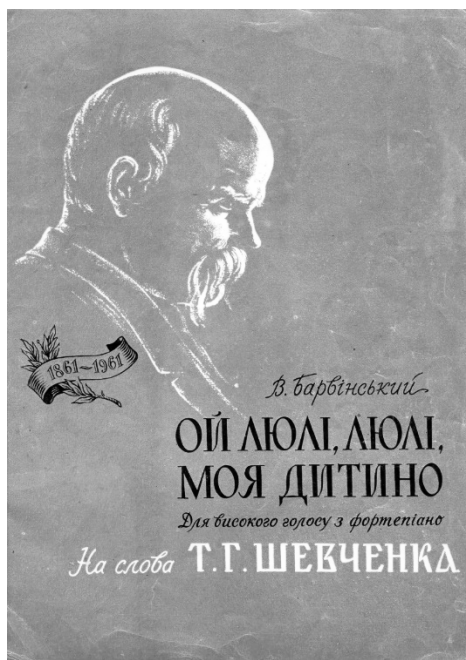
Від 1953 року Т. Лагола як найкраща випускниця залишилась працювати у Львівській консерваторії на посаді концертмейстера та викладача. «Де кілька років Т. Лагола-Баб'як працювала за сумісництвом викладачем на кафедрі загального фортепіано з початку її заснування (1961 р.) під керівництвом В. Климківа. Серед її випускників були диригенти Стефан Турчак, Іван Майчик, Лариса Бобер, Тарас Микитка та інші» [1].

Згодом стала викладачем та завідувачкою кафедри концертмейстерства. Клас Т. Лаголи закінчило близько 200 студентів, серед них такі викладачі ЛНМА, як О. Качева, К. Колесса, М. Логойда, Г. Блажкевич, М. Кушнір, М. Драган, О. Рапіта, Й. Ермін, Н. Бабинець, М. Макара, Л. Ніколаєва, З. Жмуркевич та багато інших, що працюють в музичних закладах України та за її межами.

Яскраво характеризують Тетяну Ярославівну спогади професора Надії Бабинець: «Як педагог робила акцент на саморозкриття творчої індивідуальності студента, не нівелюючи його ініціативи, не пригнічуючи творчої волі. Гарним викладом вона вміла подати матеріал у легкій і доступній формі, поважно і зрозуміло, так, що вміла зацікавити і захопити до роботи. В її роботі не було авторитарного тиску, студент мав право на власну думку, на своє відчуття і свою інтерпретацію. На професійне формування студентів великий вплив мали не лише знання, передані педагогом, але й у великій мірі власний приклад концертної діяльності» [1].

Виконавським кредо Т. Лаголи було органічне відчуття ансамблю, розуміння образного змісту вокальної партії, яка синтезує слово і музику і, разом з тим, органічно поєднана із фортепіанним супроводом. У своїй роботі «Методичні рекомендації до вивчення камерно-вокальних творів українських радянських композиторів у концертмейстерському класі (на матеріалі солоспівів С. П. Людкевича, Р. А. Сімовича та Д. Є. Задора)» (Львів, 1985) піаністка пропонує виконавський план інтерпретації окремих солоспівів кожного композитора, які виникли на основі особистого спілкування з композиторами та власної багаторічної виконавської практики. Авторка зазначає: «Мистецтво акомпаніатора – це особливий вид фортепіанного виконавства. Щоб оволодіти ним, піаністу необхідно познайомитися з основами вокальної майстерності, досконало знати свою і вокальну партії, немов співати разом із солістом кожне слово, предбачаючи та відчуваючи партнера – учасника єдиного ансамблю» [2].

Станіслав Людкевич високо оцінював гру Тетяни Лаголи. В одній із характеристик про неї написано: «Першорядне знання матеріалу, заглиблення в зміст художнього образу, сценічна витримка» (1986 р.) [1].

Ноти в подарунок із написом від автора – композитора Василя Барвінського, 1961 р.

В архіві Т. Лаголи зберігаються ноти солоспіву В. Барвінського «Ой, люлі, люлі, моя дитино» із дарчим написом композитора: «Вельмишановній Тетяні Лаголі за прекрасне, вдумливе співвиконання цього романсу і на добрий спогад про автора передає В. Барвінський, Львів 25.04.1961 р.». Про роботу над цим солоспівом згадує і сама Тетяна Ярославівна у своїх незакінчених, на жаль, рукописах: «В роботі над твором В. Барвінського „Ой, люлі, люлі” піаніст мусить володіти „тайнами” бархатного туше, мати бездоганну техніку, повну свободу піаністичного апарату для досягнення легатно-фоновому звучання, ясного підкреслення гармонічних змін, мати піаністичний комплекс. В романсі вокальна і фортепіанна партії багаті своїми виразовими засобами та ритмічними труднощами, що дає широкі можливості обом виконавцям проявити свою професійну підготовку та виконавську майстерність» [1].

Тетяна Ярославівна написала і виконавський аналіз солоспіву В. Барвінського «Місяцю-князю» з останнім резюме піаністки: «Я мала щастя користуватися концепціями самого композитора В. Барвінського. Він, прекрасний піаніст, сам ілюстрував фортепіанну партію, давав цінні вказівки відносно піанізму, технічної сторони, музикальності, цілого комплексу виконання. Це стосується 2-х солоспівів: „Місяцю-князю”, „Ой, люлі, люлі, моя дитино”. Багато композиторських рекомендацій я дозволила собі використати у своїй невеликій роботі» [1].

Т. Лагола була упорядником нотного збірника «Українські народні пісні з репертуару Марії Байко». Зі славетною співачкою їх об'єднувала майже 30-літня творча співпраця. У передмові до збірника Т. Лагола зазначає: «Хто хоч раз чув спів Марії Байко, той був зачарований не лише його глибоким ліризмом, умінням передати душу пісні, а й джерельною чистотою інтонації та своєрідною інтерпретацією. До цього збірника ввійшли обробки народних пісень, здійснені М. Лисенком, С. Людкевичем, М. Колессою, Г. Майбородою, А. Кос-Анатольським, М. Скориком та іншими. Частина обробок створена спеціально для голосу Марії Байко» [3].

Доленосною для Тетяни Лаголи була співпраця з О. Бандрівською, у класі якої починали свій творчий шлях у мистецтві

народні артистки України Марія Байко та її сестри Ніна і Даниїла. Їй пощастило творчо співпрацювати і бути першою виконавицею творів таких відомих композиторів, як С. Людкевич, М. Колесса, Р. Сімович, В. Флис, А. Кос-Анатольський та багатьох інших. Тетяна Лагола гідно представляла українську культуру в багатьох республіках колишнього союзу та за його межами. У її творчому спадку залишилось 9 грамплатівок, майже 180 фондових записів на радіо та телебаченні.

Архів Тетяни Ярославівни Лаголи, який її дочка Оксана Клімова передала кафедрі концертмейстерства, містить багато цікавих фактів та потребує подальшого дослідження та систематизації [4–7].

Література

1. Лагола Т. Архів автора. Рукописи.
 2. Лагола Т. Методичні рекомендації до вивчення камерно-вокальних творів українських радянських композиторів у концертмейстерському класі (на матеріалі солоспівів С. П. Людкевича, Р. А. Сімовича, Д. Є. Задора) Львів: ЛДК ім. М. В. Лисенка, 1985. 32 с.
 3. Українські народні пісні з репертуару Марії Байко / упор. Т. Лагола. Київ: Музична Україна, 1982.
 4. Лабанців-Попко З. Сто піаністів Галичини. Львів, 2008. С. 149–150.
 5. Молчанова Т. Галицька концертмейстерська школа. Енциклопедичний довідник. Львів, 2014. С. 92.
 6. Молчанова Т. Пианисты-аккомпаниаторы, концертмейстеры, артисты камерного ансамбля, и фортепианный ансамбль. Энциклопедия. Львов, 2015. С. 284.
 7. Українська музична енциклопедія. Інститут мистецтв фольклористики та етнології ім. М. Рильського. 2011. С. 17–18.
-

СПІВТВОРЧІСТЬ ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ З РІЗНИМИ ВИКОНАВЦЯМИ

Оксана Басса

ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ СЕСТЕР БАЙКО І ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ

Відомі всій Україні і далеко за її межами (на теренах колишнього срср) сестри Байко – Даниїла, Ніна та Марія (Зеновія замінила Марію у 1958 році та співала в тріо до 1966 року) – ще від зовсім юного віку здобули неабияку популярність: їх запрошували виступати в гуртках художньої самодіяльності, на сценах сільських і районних будинків культури, брати участь в обласних, республіканських конкурсах, фестивалях та концертах, про них писали в пресі.

Уродженці села Яблуниця на Івано-Франківщині, де тато був війтом (сільським старостою), були вимушено переселені в Буський район Львівської області, де здобули початкову освіту. Пізніше вони навчалися у Львівському музично-педагогічному училищі, у Консерваторії імені М. В. Лисенка (в класі бандури у Василя Герасименка та в класі вокалу Одарки Бандрівської), яку закінчили 1958 року.

Як концертмейстер вокального тріо Тетяна Лагола розпочала творчу співпрацю із сестрами Байко у 1954 році з виступів у Львові, Тернополі та в інших обласних та районних центрах. Непересічне тріо брало участь у різноманітних мистецьких заходах та фестивалях, активно концертуючи Україною. Надійною опорою і підтримкою для сестер Байко був мистецький супровід талановитої і харизматичної концертмейстерки Тетяни Лаголи.

А вже 1956 року творчий тандем здобув дипломи за найкраще виконання пісень і романсів українських композиторів (спочатку в Києві на республіканському конкурсі, згодом в Москві на всесоюзному). На VI Всесвітньому фестивалі молоді в Москві, (II тур, 28.06.1957) вони отримали Золоту медаль і диплом I ступеня за майстерність у виконанні народних пісень. Згодом (від 1968 року) сестри концертували в Польщі, Чехословаччині, Бельгії, Німеччині, Канаді та США (у 1974 р.).

Концертна діяльність тріо вражає своєю насиченістю та активністю. Вони виступали на щорічних Шевченківських та Лисенківських концертах, періодично брали участь у заходах, присвячених І. Франку, Я. Галану, С. Крушельницькій (зокрема, восени 1958 року ансамбль брав участь у концерті, присвяченому 85-річчю з дня народження С. Крушельницької), у концертах «Золота осінь» (01.11.1969, 25.10.1970, 06.12.1970), співали на зустрічах із колгоспниками, піонерами, виборцями тощо.

Особливою сторінкою мистецької діяльності тріо сестер Байко були виступи на різноманітних пленумах композиторів, зокрема у Львівській філармонії в жовтні 1955 року, на пленумі композиторів у Києві в грудні 1955 року та в грудні 1956 року.

Репетиція в Радіостудії, 1956 р.
Анатолій Кос-Анатольський, сестри Байко,
акомпанує Тетяна Лагола

Записи наступних років фіксують не меншу творчу активність тріо Байко в супроводі Лаголи: відбулися концерти-прем'єри творів львівських композиторів, зокрема 31.03.1968 та 02.04.1968 в актовому залі Львівського політехнічного інституту, які отримали схвальні відгуки рецензентів [5]; 25.12.1971 – виступ разом

з Марією Байко на Пленумі композиторів Львова в обласній філармонії з першовиконанням творів львівських композиторів. На Пленумі композиторів України (у київському Будинку композитора та у Палаці піонерів) 9.10.1972 року виконували нові твори А. Кос-Анатольського, Д. Задора, Є. Козака, М. Колесси.

Протягом 1957 року на Тижні української музики в Москві тріо сестер Байко і Тетяна Лагола виконали 10 концертів. Цього ж року брали участь у концертах для виборців, у травні виступали в концертах майстрів мистецтв в Києві в Будинку вчених, у червні – на всесоюзному конкурсі в Москві, а у серпні – на Міжнародному конкурсі в Москві та Всесвітньому фестивалі, що проходив в Києві, на якому Тетяна Лагола отримала почесне звання лауреата.

Тетяна Лагола і сестри Байко, Київ, 1957 р.

Сестри Байко завжди презентували творчі звіти своєї діяльності. Так у березні 1958 року відбувся творчий звіт тріо у двох відділах та 30 червня 1974 прозвучав концерт з 25 творів.

Особисті архіви Тетяни Лаголи (її щоденники, записники, зошити, нотатки) фіксують активну творчу діяльність тріо в супроводі концертмейстерки в різні роки. Зокрема у 1966 році зафіксовано участь у Шевченківських концертах у театрі Горького (теперішньому Першому театрі), у клубі Гагаріна, в педучилищі, у Дублянах.

Спільно з Марією Байко та Павлом Кармалюком виконано всього 26 творів.

В липні відбулися концерти в Польщі (у містах Перемишль, Ярослав, Мелець, Дембіца) разом із Людмилою Божко, Павлом Кармалюком, Марією Галій. У листопаді цього ж року було влаштовано музичні заходи до 49-річчя жовтня і концерт-зустріч з американськими студентами, де прозвучали чотири твори українських композиторів.

Тетяна Лагола і сестри Байко, січень 1967 р.

У наступному 1967 році у Львівському оперному театрі відбувся звіт виробничників, де мистецький тандем виконав два твори, 24.06 – концерт у містечку Черляни для гарнізону льотчиків (5 творів), 23.10 – концерт-лекція для Університету культури, 28.10 – концерт-зустріч із львівськими композиторами в Стрию (разом із Марією Процев'ят виконали 12 творів), 31.10 – концерт-зустріч із Євгеном Козаком у селі Вовче Турківського району, де прозвучали 15 творів композитора.

Творчий колектив виконував і пропагував українську камерно-вокальну музику не лише на теренах рідного краю, а й по всьому колишньому сср. Так, 20.03.1970 в ленінградському Будинку композиторів відбувся концерт-зустріч «Композитори України – гості композиторів Ленінграда» з А. Кос-Анатольським, К. Домінченом, І. Шамо, Б. Алексеєнком, М. Драго та В. Філіпенком.

Українські композитори радо запрошували талановитих мисткинь до участі в авторських концертах, вони були улюбленими виконавицями А. Кос-Анатольського, С. Людкевича. Тетяна Лагола разом із Марією Байко та тріо Байко з великим успіхом виступали 20.01.1971 на творчому вечорі А. Кос-Анатольського у політучилищі, а 20.03.1971 – у Львівській консерваторії в концерті до 70-річчя з дня народження Р. Сімовича. Концерти романсів та пісень українських композиторів у двох відділах відбулися у сільськогосподарському інституті (теперішньому Львівському національному аграрному університеті, м. Дубляни) 29.01.1971 та в Будинку офіцерів 06.02.1971 [3].

Творчий звіт, Львів, 29.01.1971 р.
Тетяна Лагола і сестри Байко – Даниїла, Марія, Ніна

Наступні роки також позначені великою кількістю творчих проєктів, заходів та концертів. Так 19.02.1972 у львівській ДМШ № 2 відбулися концерти-зустрічі з М. Колесою, І. Вимером, А. Кос-Анатольським, а 7.03.1972 в авторському концерті Б. Фільц (у двох відділах) звучало 15 творів композиторки. 4.03.1972 та 20.10.1973 в Ходорові на зустрічах з А. Кос-Анатольським виконали 26 його творів, а 6.02.1973 в київському Будинку композитора відбувся авторський концерт митця (про цей захід писала А. Терещенко в журналі «Культура і життя» [6]). У Львівському музпедучилищі 15.12.1973 до 70-річчя М. Колесси мистецьке тріо разом із М. Байко виконало 8 творів композитора.

1974 рік для сестер Байко і Тетяни Лаголи знаменний продовженням творчих зустрічей із А. Кос-Анатольським та презентацією його камерно-вокальної творчості. Зокрема у Львівській музичній школі 24.06.74 вони виконали 10 творів композитора, а у селищі Комарно Львівської області 16.11.1974 – 14 композицій митця. У нотатках Т. Лаголи фіксується концерт, присвячений українсько-польській дружбі, який відбувся 18.07.1974 в Будинку вечерних, де вона разом із сестрами Байко виконали 5 творів. Згодом, 27.07.1974, у концерті, присвяченому 30-річчю визволення Львова, із сестрами Байко презентували 3 твори, а 30.10.1974 в музичній школі-десятиріччі імені С. Крушельницької виконали 11 творів.

Тогочасні політичні реалії суспільного укладу змушували мистецьке тріо брати участь у концертах, присвячених знаменним подіям чи датам комуністичної ідеології, на різноманітних агітпунктах, виборчих дільницях тощо, про що свідчать особисті записи Тетяни Лаголи. Так 01.11.1973 навіть довелося виступати на урядовому концерті в Києві перед Л. Брежнєвим (тодішнім генеральним секретарем ЦК Кпрс).

У 1974 році (27.01) на VI З'їзді композиторів у Києві Тетяна Лагола разом із сестрами Байко виконали 4 твори, а 29.04 в органному залі в рамках Університету музичної культури із сестрами та Марією Байко презентували 7 творів.

У часі фестивалю української культури на Алтаї (росія) з 1 по 10 червня 1974 року сестри Байко разом із Тетяною Лаголою презентували національну культуру. Українська делегація тоді налічувала 284 особи. Серед офіційних представників були композитори (А. Філіпенко, А. Кос-Анатольський, Б. Алексеєнко), письменники (Юрій Збанацький), артисти (відомі на весь ссрр Штепель і Тарапунька – Юхим Березін і Юрій Тимошенко), співаки (Володимир Луб'яний, Богдан Базиликот), а також ансамблі пісні і танцю «Верховина» та «Юність». Безпосередній учасник тієї мистецької акції П. Шабатин щиро і сердечно описує виступ згуртованого колективу, рівноправних і гідних один одного партнерок тріо сестер Байко і Т. Лаголи, які мають «великий хист, і його виявленню на повну силу сприяє неабиякий талант вдумливої і досвідченої піаністки Тетяни [...], саме її супровід увінчує, закріплює, звеличує мелодію, кладе в уста співачок такі відтінки, які

заворожують і приносять велике задоволення. Для Тетяни не існує технічних проблем. Задуми втілюються органічно і природно, досягаючи єдності у звучанні з солістами. Здається, що звуки інструмента – живі звуки душі, вони ніби співають разом, розкриваючи багатобарвні народні образи, створюють яскраві картини і зачаровують серце професійною досконалістю виконавця» [7, с. 46]. Автор відзначав неабияку скромність піаністки, яка «виходить на сцену тихо, без претензій, з-за куліс. Починає грати, в залежності від твору, який виконує, спокійно, повільно, лагідно, чи у вирі темпу, а закінчивши, вклоняється глядачеві і тут же, так само непомітно, зникає за лаштунками, ніби це не вона до цього чарувала слухача» [7, с. 46].

Ніна Байко, Полікарп Шабатін, Тетяна Лагола, ?, Даниїла Байко, Марія Байко на гастролях на Алтаї, 1974 р.

У репертуарі сестер, крім народних пісень, були щойно написані твори українських, зокрема й львівських композиторів, а також терцети західноєвропейських композиторів В. А. Моцарта, Ф. Мендельсона (в обробці С. Людкевича), П. Чайковського, Р. Шумана, Е. Гріга, ансамблі М. Лисенка («Тече вода», сл. Т. Шевченка), Є. Козака («Українка чорнобрива», сл. В. Бичка; «Львів'янки», сл. Р. Братуня; «Над річкою бережком», сл. І. Кутеня; «Як хороше»,

сл. М. Хоросницької; «Утоптала стежечку», сл. Т. Шевченка; «Спать не дають солов'ї», сл. Г. Ковалю; «І снилося з ночі дівчині»), С. Людкевича («Українська баркарола», сл. В. Пачовського; «Царівна Млака», сл. В. Пачовського), А. Кос-Анатольського («До сонця», сл. М. Петренка; «Коли заснули сині гори», сл. композитора; «Весна легкокрила», сл. Т. Миронюк; «Найдорожча», сл. В. Данилейка; «Паперушко», сл. народні; «Надбужанська баркарола», сл. С. Гриценка; «Марічки-смерічки», сл. народні; «Ти до мене не ходи», сл. народні; «Не він один», сл. Лесі Українки); І. Вимера («У рідному Львові», сл. П. Воронька; «Львівська осінь», сл. Р. Братуня; «Шукайте красу», сл. М. Петренка; «Львів в осінньому багрянці», сл. Р. Братуня; «Чуєш, заграли гаї», сл. Т. Одудька), Б. Фільц («Тече вода», сл. Т. Шевченка; «Ой ти, дубочку кучерявий», сл. І. Франка; «Вітре буйний», сл. Т. Шевченка; «Земле рідна», сл. І. Драча; обробки народних пісень), А. Солтиса («Підсніжник», сл. А. Міцкевича), О. Білаша («Білі лебеді», сл. М. Ткача; «Лелеченьки», сл. Т. Шевченка; «Ой, на морі хвиля грала», сл. П. Воронька; «Розійшлися дві стежки», сл. М. Дяченка); І. Верменича («Я мрію про море», сл. П. Воронька), Г. Подельського («Уклін Батьківщині», сл. Л. Татаренка).

На репетиції – Анатолій Кос-Анатольський,
сестри Байко та Тетяна Лагола, 1978 р.

Виконання сестер відзначалося ідеальним органічно-природним ансамблем, безпосередністю, щирістю. Вони з особливою ніжністю виконували українську народну пісню, зокрема й рідну лемківську, зуміли «надати їй великої сердечності, теплоти і чару», а їхнє неймовірне відчуття рідного фольклору, емоційна щирість та ліризм зробили їхній «спів надзвичайно принадним, задушевеним» [1, с. 2].

Виступ у телепередачі «Золоті ключі»:
Тамара Поліщук і Тетяна Лагола, 2.06.1972 р.

Численні фондові записи* тріо Байко в супроводі Тетяни Лаголи на радіо та телебаченні (більше 100 записів на львівському чорно-

* Це твори Є. Козака («Львів'янки», сл. Р. Братуня; «Як хороше», сл. М. Хоросницької; «Утоптала стежечку», сл. Т. Шевченка; «Спать не дають солов'ї», сл. Г. Коваля; «І снилося з ночі дівчині»); солоспіви та обробки народних пісень А. Кос-Анатольського («До сонця», сл. М. Петренка; «Коли заснули сині гори», сл. композитора; «Весна легкокрила», сл. Т. Миронюк; «Найдорожча», сл. В. Данилейка; «Паперушко», сл. народні; «Надбужанська баркарола», сл. С. Гриценка; «Марічки-смерічки», сл. народні; «Ти до мене не ходи», сл. народні; «Не він один»,

білому ТБ) творів львівських композиторів – С. Людкевича, Р. Сімовича, М. Колесси, Є. Козака, А. Кос-Анатольського, інших молодих композиторів; музично-просвітницькі передачі, програми «Золоті ключі», «Вечори на Високому замку», «Вечірня пісня», «Фарби веселки» та тематичні проєкти, присвячені ювілейним датам митців та літераторів; записи на київському кольоровому телебаченні у тележурналі «Музика» 18 листопада 1974 року разом із В. Чайкою і С. Степаном; поетичний фільм «Сійся, родися, жито-пшениця»; сім платівок «Співають сестри Байко» (1965–1989 рр.) є неоціненним скарбом та духовним надбанням української пісенної спадщини для всіх поколінь.

Література

1. Білинська М. З голосу Каменяра. *Культура і життя*. 01.11.1981.
 2. Білинська М. Співають сестри Байко : Збірник пісень для жіночого тріо / вступ. Львів, 1958. С. 3.
 3. Голованова В. Співають сестри Байко. *Слава родини*. 12.03.1971.
 4. Квітневий В. Перепелиний терцет. *Ленінська молодь*. 09.02.1969.
 5. Сkochиляс М. Співають сестри Байко. *Літературна Україна*. № 46. 02.06.1968.
 6. Терещенко А. В гості до пісні. *Культура і життя*. 08.03.1973.
 7. Шабатин П. Чуйським трактом (Подорожні нотатки). Київ: Радянський письменник, 1977. 156 с.
-

сл. Лесі Українки); О. Білаша («Білі лебеді», сл. М. Ткача; «Лелеченьки», сл. Т. Шевченка); І. Вимера («У рідному Львові», сл. П. Воронька); С. Людкевича («Українська баркарола» та «Царівна Млака», сл. В. Павчовського); Б. Фільц («Розвивайся, ти, дубочку», сл. народні) та інші.

**КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
ВОКАЛЬНО-ФОРТЕПІАННОГО ДУЕТУ
Т. ЛАГОЛИ ТА М. БАЙКО**

Тетяна Ярославівна Лагола – багатогранна особистість. Вона систематично виступала на Львівському радіо і телебаченні як соліст-ансамбліст і концертмейстер, брала участь у підготовці музичних передач для всесоюзного та республіканського радіо і телебачення. Вона готувала програми зі співаками Львівського оперного театру і філармонії. Підготувала багато фонових записів і платівок разом із народним артистом радянського союзу Павлом Кармалюком, сестрами Байко, жіночим вокальним квітетом при Львівському радіо, хоровою капелюю «Дударик».

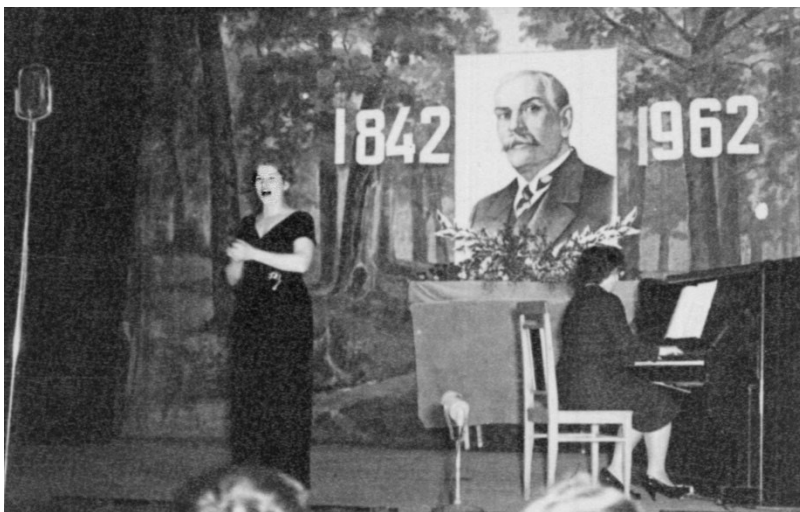
Вагомою сторінкою її творчої біографії була співпраця з народною артисткою України Марією Байко. Це одна з геніальних співачок, окраса української культури. Народилася Марія Яківна 1931 року на Лемківщині. Про своє дитинство розповідала, що зростала вона у гірському селі Яблуниця, із сестрами пасли корів і вигукували звук «о», а поміж гір він відлунював. То неймовірно тішило їх. Співали вони й маминих пісень. Так виробили голос і слух. Їхньому таланту, коли вже переїхали до Львова, усі дивувалися.

1945 року родину переселили до міста Буськ Львівської області. Там минули шкільні роки Марії і її сестер. Вони часто виступали в гуртках художньої самодіяльності у Буській школі, їх як найкращих виконавиць посилали на районні, обласні, навіть республіканські олімпіади [1].

З 1947 по 1952 рік Марія Байко разом із старшою сестрою Данилою, а пізніше і Ніною навчались на відділі бандури у Львівському музично-педагогічному училищі. Згодом Марія Яківна закінчила Львівську консерваторію. Про своє навчання вона розповідала, що їй дуже пощастило вступити до консерваторії у той час, коли там працювали найкращі музиканти, зокрема композитори. Свої ноти їй якось подарував сам Анатолій Кос-Анатольський,

а іспити приймали Станіслав Людкевич, Микола Колесса. І навчалася вона в племінниці Соломії Крушельницької Одарки Бандрівської, яка передала їй досвід техніки «бельканто» [1].

Співпраця ще асистентки Марії Байко і старшого викладача Тетяни Лаголи розпочалася 1962 року. Тоді в афішах з особистого архіву Тетяни Лаголи зафіксовані перші спільні виступи, програми яких склалися з арій Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Дж. Россіні, Г. Доніцетті, В. Белліні та обробок українських народних пісень. Пізніше Марія Яківна отримала профіль камерної співачки, і оперні арії в програмі їхніх концертів звучали рідше.

Марія Байко і Тетяна Лагола, 1962 р.

Сама Марія Яківна відгукувалася про Тетяну Ярославівну Лаголу-Баб'як як хорошого музиканта, талановитого піаніста-концертмейстера. Казала, що професіоналізм, безпосередність, щирість, почуття стилю музичних творів забезпечили Тетяні Ярославівні заслужену повагу і відомість [2].

Серед концертів двох виконавиць – численні творчі звіти кожного року. Це великі сольні виступи переважно з творів українських композиторів: М. Лисенка, В. Барвінського, С. Людкевича, В. Кирейка, Ф. Надененка, Л. Дичко, Г. Майбороди, Р. Сімовича,

Д. Задора, В. Флиса, Б. Фільц, І. Вимера, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, І. Мартона, А. Нікодемівича, О. Теплицького, Л. Ярошевської, Д. Січинського, Б. Підгорецького, Я. Лопатинського, О. Нижанківського, Н. Нижанківського, О. Кошиця, М. Жербіна, М. Дремлюги, Ю. Мейтуса, Г. Майбороди, М. Колесси. Крім українських, у концертах також звучали твори зарубіжних композиторів: Й. С. Баха, В. Белліні, Г. Доніцетті, Дж. Россіні, В. А. Моцарта, Л. Деліба, Дж. Верді, а також романси та пісні білоруських, вірменських, грузинських, киргизьких, латвійських, литовських, молдавських, російських, таджицьких та туркменських композиторів. Збереглися афіші з домашнього архіву Т. Лаголи із зазначеними датами з 1962 по 1981.

Разом Марія Байко і Тетяна Лагола виступали на Пленумі правління спілки композиторів України (8 грудня 1969), в авторських концертах львівських композиторів, зокрема відомі авторський вечір з нагоди 75-річчя від дня народження Миколи Колесси (8 квітня 1979); концерт-зустріч композитора, заслуженого діяча мистецтв УРСР Дезидерія Євгеновича Задора (11 грудня 1970); камерний концерт із творів народного артиста УРСР, професора Миколи Колесси (до 70-річчя з дня народження, 26 грудня 1973); концерт до 125-ї річниці від дня народження І. Франка (12 жовтня 1981, в залі ім. С. Людкевича Львівської державної філармонії).

У своїй рецензії на творчий звіт асистента Марії Байко і старшого викладача Тетяни Лаголи від 10 травня 1962 р. Одарка Бандрівська пише: «Усі арії і пісні виконувалися вперше... Треба зазначити, що співачка старалася в кожній арії розкрити зміст, віддати характер кожного твору. Прикмети співачки: музична інтелігенція, артистичний темперамент, щире і оправдане відчуття фрази, вольове виконання технічних труднощів. Голос співачки лірико-колоратурне сопрано в хорошому, ласкавому вуху шовковому тембрі... Всі народні пісні співачка виконала артистично. Особливо подобалися публіці «Ой ти, мій миленький» в обробці С. Людкевича, яку співачка мусила повторити на загальне бажання.

До успіху концерту причинився великою мірою супровід фортепіано, що спочивав у руках старшого викладача Тетяни Лаголи.

Виконувані арії і пісні в більшій кількості вимагали від піаніста дискретної ілюстраційної підпори і розумного усунення себе на другий план. Тетяна Лагола чуйно слідкувала за нюансами фразування співачки, відразу на них реагувала. Треба підкреслити її хорошу, прозору, перисту техніку і піаністичний темперамент» [4].

Музикознавиця Марія Білинська висловлює своє захоплене враження після творчого звіту виконавиць: «На нашу думку, високомайстерне виконання ... засвідчило про сумлінну роботу викладачів і створене ними небувалої гармонійної цілісності в реалізації образу» [5].

Значну частину спільних виступів займали концерти-лекції на базі Міського університету музичної культури при Львівській консерваторії. Діяльність університету, який був заснований 1912 року на базі кафедри музикології з просвітницькою метою, була присвячена популяризації музичної культури серед найширших верств населення. Серед концертів при університеті, де виступали Марія Байко і Тетяна Лагола вирізняються: «Пісня і романс» (1973, 1979); «Як слухати і розуміти музику» (1971); концерт, присвячений 50-річчю з дня смерті Лесі Українки (1963); «Микола Віталійович Лисенко – основоположник української класичної музики» (1969); «Іван Франко і музика» (до 50-річчя з дня народження, 1966); «Павло Грабовський» (до 100-річчя з дня народження); «Михайло Вербицький і Денис Січинський»; «Класична та сучасна музика радянських і чехословацьких композиторів» (1965); «Станіслав Монюшко» (до 100-річчя від дня смерті, 1972).

Основна маса репертуару двох мисткинь була зосереджена на пропагуванні української лірики. У щорічних творчих звітах кожного разу звучали твори української і зарубіжної класики, старогалицьких композиторів, сучасних авторів, численні обробки народних пісень М. Лисенка, Є. Козака, С. Людкевича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, Д. Задора та ін. У репертуарі були також солоспіви Д. Січинського, В. Барвінського, О. Нижанківського, Н. Нижанківського, Р. Сімовича, Б. Фільц, М. Скорика, І. Соневичького, В. Флиса, Ю. Ланюка, М. Лисенка, С. Людкевича, В. Кирейка, Ф. Надененка, Л. Дичко, Г. Майбороди, Д. Задора, І. Вимера, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, І. Мартон, А. Нікодемівича,

О. Теплицького, Л. Ярошевської, Б. Підгорецького, Я. Лопатинського, О. Кошиця, М. Жербіна, М. Дремлюги, Ю. Мейтуса.

Тетяна Лагола і Марія Байко співпрацювали безпосередньо з такими композиторами, як Микола Колесса, Дезидерій Задор, Станіслав Людкевич, Євген Козак. Багато спільних концертів дуету було присвячено творчості М. Колесси, С. Людкевича, Б. Фільц.

Справжнім надбанням української музичної культури є фондові записи, здійснені Байко–Лаголою на Львівському телебаченні та Львівському радіо. Вони записували ті твори, які виконували в концертах. Зафіксовано 51 народну пісню і 46 романсів таких композиторів, як М. Лисенко, М. Колесса, Б. Дрималик, С. Людкевич, Д. Задор, Р. Сімович, О. Яковчук, Я. Ярославенко, Л. Ященко, А. Кос-Анатольський, М. Скорик, Б. Фільц, В. Флис, Я. Лопатинський, О. Кошиць, В. Матюк, О. Нижанківський, М. Корчинський.

Отже, співпраця двох мисткинь є важливою сторінкою не тільки музичного життя Львова, а й вагомим внеском в українську музичну культуру. Завдяки їхній праці і таланту кожного разу у творчих звітах та концертах публіка чула нові українські пісні і романси – від М. Лисенка до М. Скорика, які увічнінені в чудових записах на платівках. Тетяна Лагола і Марія Байко своїм прикладом довели, що українська музика гідна звучання на великих європейських сценах!

Література

1. Байко Марія Яківна. *Ukrmusic online*.
URL: <https://ukrmusic.online/encyclopedia/bayko-mariia-yakivna/>, 22.11.2022.
2. Байко Марія Яківна. Відгук-характеристика на піаністку (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
3. Бакуменко П., Бахтеєва О. Відгук-характеристика на піаністку (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
4. Бандрівська О. Рецензія на творчий звіт асистента Марії Байко і старшого викладача Тетяни Лаголи. Львів, 18.05.1962. Рукопис (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
5. Білинська М. Л. Думки після творчого звіту ст. викладачів Львівської державної консерваторії М. Байко і Т. Лаголи. Львів, 31.10.1966. Рукопис (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).

**ЗІТКАНІ МУЗИКОЮ:
ПРО ТВОРЧУ СПІВПРАЦЮ
ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ ТА ПАВЛА КАРМАЛЮКА**

Сторінки концертного життя талановитої львівської піаністки-концертмейстерки та педагогині Тетяни Ярославни Лаголи щільно розписані численними іменами видатних музикантів, що впродовж багатьох років плідно співпрацювали з нею. Серед них – оперний співак О. Дарчук, вокальне тріо сестер Байко, Марія Байко, хорова капела «Дударик» та інші провідні артисти-сучасники. Зокрема, яскравим розділом виконавської діяльності піаністки став дует зі знаменитим українським вокалістом Павлом Кармалюком.

Оперний та концертний співак непересічного таланту, знаний артист та навдивовижу майстерний педагог, Павло Петрович народився 6 січня 1908 року в миловидному селищі Осівці на Житомирщині, біля річки Урочище Болотне. Усупереч голоду, тяжкій праці та бідності, що спіткала його сім'ю, хлопчик закінчив чотири класи церковно-приходської школи та за сприянням батька, що помітив неабиякий талант сина, з шести років почав співати в церковному хорі. Пізніше юнак закінчив курси молодих офіцерів та влаштувався в кінну поліцію міста Ніжина. Важливою подією стало переведення Павла до Києва у 1932 році, адже згодом його призначили в наряд з охорони урядових зборів, що проходили в Національному оперному театрі. Вистава, яку юнак переглянув, визначила майбутнє Павла: під час першої почутої ним опери Дж. Пуччіні «Тоска» він відчув своє справжнє покликання [5].

Аби реалізувати свою мрію стати співаком, у цьому ж році молодий Кармалюк вступив до Київського музичного училища, де багато працював, щоб заповнити чималі прогалини в музичній освіті.

Павло навчався у професора Дометія Гурійовича Євтушенка, в якого спершу студіював як бас, а згодом як баритон. Викладач взяв його пізніше до свого класу у Київській державній консер-

ваторії, де перспективний та працьовитий студент вдосконалював свої професійні навички [5].

Співак збагачував свій репертуар складними аріями, багато та наполегливо працював, вдосконалював свободу голосового апарату та можливості свого діапазону, був у постійному пошуку потрібних барв голосу, звукової палітри та різноманітних емоцій.

Навчання в консерваторії завершилося тріумфальним концертом на два відділи, в якому прозвучали арія Валентина з опери «Фауст» Ш. Гуно та арія Графа з опери «Весілля Фігаро» (15 червня 1941 р.). У цьому ж році Павло Петрович отримав призначення на роботу у Львівський оперний театр, але не зміг розпочати виконання своїх обов'язків, адже з початком війни був мобілізований у фронтовий ансамбль, яким керував Є. Шейнін. У цей час його репертуар особливо збагатився творами військової тематики [5].

Після демобілізації, у 1943 році Кармалюк поїхав працювати у Саратовський оперний театр, де, окрім роботи, знайшов і свою майбутню дружину – Нонну Сесіну. Та не полишав спроб повернутися в Україну. Згодом співак таки здійснив своє бажання: у вересні 1944 року співак приїхав у Львів і розпочав роботу в омріяному оперному театрі. Першою виставою, в якій солював Кармалюк у вересні 1945 року, була опера «Запорожець за Дунаєм» М. Гулака-Артемовського, партія Султана. [5].

Великого успіху Павло Петрович досяг і в педагогічній діяльності. У 1949 році він розпочав викладацьку роботу у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка і поступово підіймався кар'єрними сходами: у 1967 році став завідувачем кафедри сольного співу, а через два роки здобув звання професора.

Найкраще про майстерність викладача свідчить успішність його учнів. Власне Павло Петрович мав ким «похвалитися», адже поміж його вихованців чимало видатних музикантів, зокрема, В. Чайка, В. Лужецький, В. Грицюк, О. Громиш, Я. Головчук, П. Ончул, Н. Дацько, С. П'ятничко та інші [5].

П'ятдесяті роки ХХ століття стали особливо плідними для Павла Кармалюка, адже тоді він підтримував багато творчих контактів із народними артистами України Я. Вощакон, Л. Манд-

рікним та режисерами В. Складенком, Я. Гречневим, що неабияк сприяли його мистецькому розвитку. У ті часи він помітно збагатив свій репертуар та галерею образів, додавши партії Скарпія, Тоніо, Амонастро тощо. У періоді 1950–1960 років артист багато гастролював, демонструючи свій талант і в Україні, і за кордоном: у Польщі, Чехословаччині, Угорщині та Румунії [5].

Вражало й те, що голос співака зберігав свої найкращі риси аж до останніх днів життя. У віці 60–70 років Павло Петрович фактично не відчував втоми після власних виступів, що безумовно свідчило про його систематичну плідну роботу. З особливою теплою згадують Павла Кармалюка його сучасники, відзначаючи його доброзичливу, працьовиту та яскраву особистість та понад усе – неймовірного хисту митця [5, с. 7–13].

Та навіть найбільш здібний соліст не зможе якнайкраще презентувати свій талант, якщо поруч не матиме професійного концертмейстера. Яскравим прикладом вдалої співпраці, що майстерно розкрила професійність обох музикантів, став дует Павла Кармалюка та Тетяни Лаголи, який бере початок з 50-х років ХХ століття, якраз у період їхнього найбільш активного концертнування. Тетяна Ярославівна справді була непересічною музиканткою і, що важливо, частою гостею сцени. Про систематичну діяльність піаністки-концертмейстерки писав Мирослав Скорик: «Т. Я. Лагола, починаючи з 1955 р., упродовж багатьох років є незмінним учасником усіх Пленумів Союзу композиторів, як у Львові, так і в Києві, вона є учасником багатьох авторських концертів композиторів» [6, с. 1].

Ймовірно, у той період П. Кармалюк та Т. Лагола й почали працювати разом, адже з особистого архіву піаністки відомо, що перший зафіксований спільний концерт – творчий звіт, що складався з двох відділів, відбувся в січні 1958 року. А попереду їх чекало багато нових міст із новими концертами, заповнених залів та захоплених слухачів. Важливо зазначити, що попри усі труднощі радянських часів, обоє музикантів брали участь у концертах, де була можливість пропагувати українську музику: заходи з нагоди 85-річчя з днів народжень С. Людкевича та С. Крушельницької; творчий звіт у двох відділах 3 квітня 1965 року

у Львівській консерваторії з приголомшливою програмою на слова Т. Шевченка, яка складалася з 22 композицій. У травні 1966 року вони виконали 9 творів на концерті, присвяченому ще одному видатному українському поетові – І. Франкові. У тому ж році, 8 жовтня (у Домі вчених) та 6 грудня (у кінотеатрі «Дніпро») Т. Лагола та П. Кармалюк мали нагоду виступити на творчій зустрічі з композитором А. Кос-Анатольським з 19 композиціями автора. Митець, якому також щеміло серце за українським, за усім національним, рідним, сказав знамениту фразу, що стала пророком: «Якби ми мали свою державу, то б інакше стояли у світі».

Власне кожен із цих концертів видатних митців демонстрував не лише професійність, а й національну позицію артистів, які свідомо ризикували своїм життям заради «життя» українського мистецтва. Підтвердженням цього є і безмежний репертуар музикантів, до якого входило безліч українських та зарубіжних творів. На жаль, велику частку займала російська музика, адже в час умовного зросійщення виконавці були змушені вносити до своїх програм арії та романси композиторів – представників цієї нації. Та все ж, попри радянський гніт, Тетяна Лагола та Павло Кармалюк популяризували музику українських митців.

У їхньому виконанні звучала чимала кількість творів С. Людкевича, який особисто знав Тетяну Ярославівну і вважав її однією з найкращих піаністок Львова. Зокрема це були солоспіви «Коваль» (сл. І. Франка), «Піду від вас» (сл. П. Карманського), «За байраком байрак» (сл. Т. Шевченка), «Піду, втечу» (сл. О. Олесь), «Черемоше, брате мій» та «Ой вербо, вербо». Також збагатили репертуар дуету романси Д. Січинського: «Бабине літо» (сл. О. Носалевича), «Дума про Нечая», «Як почуєш вночі» (сл. І. Франка), «І золотої, й дорогої» (сл. Т. Шевченка); лірична творчість Н. Нижанківського: «Минули літа молодії» (сл. Т. Шевченка), Л. Ревуцького: «Чуєш, брате мій» та емоційно насичена музика М. Лисенка: «Гетьмани», «Минають дні» (сл. Т. Шевченка), «Гомін по діброві», «Безмежнеє поле» (сл. І. Франка).

Важливе місце серед виконуваних творів займали композиції А. Кос-Анатольського, зокрема, «Гей, браття опришки» (сл. К. Устияновича), «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» (сл. І. Франка), «Давно

то минуло» (сл. Т. Шевченка), «Стежина в парку» (сл. І. Франка); твори Б. Фільц: «Вівці мої», «Знов конвалії пахнуть в гаю» та камерно-вокальна творчість багатьох інших українських композиторів.

У репертуарі кожного професійного вокаліста міститься значна кількість оперних партій. У виконанні Павла Петровича та Тетяни Ярославівни звучали найкращі українські зразки жанру: арія Остапа з «Тараса Бульби» М. Лисенка, арія Максима із «Заграви» А. Кос-Анатольського та дві партії з епічних опер К. Данькевича: арія Богдана з «Богдана Хмельницького» та аріозо Гната з «Назара Стодолі».

Творчий вокально-фортепіанний дует не оминав неймовірної творчості видатних західноєвропейських композиторів, зокрема виконували такі яскраві оперні партії: дві арії Фігаро з «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта, дві арії Ренато з опери «Бал-маскарад» та монолог Яго з «Отелло» Дж. Верді, арія Ескамільо з «Кармен» Ж. Бізе та каватина Валентина з опери «Фауст» Ш. Гуно.

Із цим навдивовижу різнобарвним репертуаром Тетяна Лагола та Павло Кармалюк неодноразово гастролювали. Концертні подорожі пролягали через різні міста республік колишнього радянського союзу. Також музикантів радо приймали у західноєвропейських країнах, зокрема в Польщі та Естонії.

Свою плідну співпрацю дует увічнив, записавши монологічну платівку, що складається з творів українських композиторів – Д. Січинського, Я. Цегляра та інших – на тексти Тараса Шевченка.

Працюючи з Павлом Петровичем, Тетяна Ярославівна набула чимало неоціненного досвіду та дбала не лише про своє професійне збагачення, а й про розвиток української культури шляхом невпинної роботи та цілковитої самопожертви, про що наголошував П. Кармалюк: «Тетяну Лаголу я знаю як вдумливу музикантку, хорошу піаністку та чудового концертмейстера» [3, с. 1].

Колеги піаністки неодноразово підкреслювали різнобічність її таланту. Станіслав Людкевич, який особисто знав та співпрацював із музиканткою протягом багатьох років, писав: «Я... знаю Лаголу Т. Я. майже 30 років як прекрасну музикантку, висококваліфіковану і вдумливу спеціалістку, працюючу над успіхом

в галузі сольо-ансамблевого виконання і в галузі концертмейстерства». Також Станіслав Пилипович стверджував, що Тетяна Ярославівна завше неперевершено знала матеріал та майстерно проникала в образ [4, с. 1].

Усі слухачі, хто чув Тетяну Ярославівну наживо, схвально оцінювали її гру, вважаючи, що партію фортепіано вона завжди виконувала на високому рівні. Це безумовно свідчить, що Тетяна Лагола дуже відповідально ставилася до своєї роботи та її якісного виконання, що є однією з найважливіших рис у музичній галузі.

Але не лише працьовитість була притаманна Тетяні Ярославівні, а й високий рівень ерудиції, зокрема музичної. Чи не в кожному відгуку про піаністку згадують її вдумливість, досконале розуміння матеріалу, літератури та стилю, що, власне, яскраво впливає з відгуку видатного українського диригента Степана Турчака: «Великі знання музичної літератури, бездоганний художній смак, володіння інструментом, загальна обдарованість дозволяють піаністці однаково добре володіти різними музичними стилями» [7, с. 1].

Високий професіоналізм Тетяни Лаголи відзначає і Марія Байко, її «безпосередність, щирість, відчуття стилю музичних творів» [2, с. 1], що забезпечило мистикіні заслужену повагу та популярність серед слухачів.

Багатогранна особистість Тетяни Ярославівни Лаголи у її відданості музичному мистецтву не можуть не дивувати. Піаністка майстерно поєднувала численну співтворчість з різними виконавцями, науково-методичну, педагогічну діяльність із безупинним вдосконаленням своїх професійних навичок та клопіткою працею і непересічним талантом здобула достойне визнання у музичному світі. Раритетні фондові концерти, цінні записи, відгуки з особистого архіву піаністки змальовують образ зрілої вдумливої музикантки з яскравою артистичністю, із прекрасною сценічною витримкою, тонкою інтерпретацією, особистість, яка попри усі ризики та перешкоди радянської влади, пропагувала твори українських композиторів і такою назавжди закарбувалася в пам'яті колег та учнів та увійшла в історію національного музичного мистецтва.

Література

1. Андреев В. Відгук на піаністку в. о. доцента Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка. Львів. 1 с. Рукопис (з особистого архіву Лаголи Т. Я.)
 2. Байко М. Я. Відгук. Львів, 1985. 1 с. Рукопис (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
 3. Кармалюк П. П. Відгук про роботу в. о. доцента кафедри концерт-мейстерства Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка Лаголи-Бабяк Тетяни Ярославівни. 1 с. Рукопис (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
 4. Людкевич С. П. Відгук про роботу в. о. доцента кафедри концерт-мейстерства Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка Лаголи-Бабяк Тетяни Ярославівни. 1974. 1 с. Рукопис (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
 5. Папайло Я. М. Творчий портрет Павла Кармалюка: біографічний, виконавський та педагогічний аспекти. Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» ЛНМА. Львів, 2015. 71 с.
 6. Скорик М. М. Спілка композиторів України. Київ, 1977. 1 с. Рукопис (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
 7. Турчак С. В. Відгук. 1 с. Рукопис (з особистого архіву Т. Я. Лаголи).
-

СПОГАДИ

Оксана Клімова

СЛОВО ПРО НАЙДОРОЖЧУ

Знаю, що про Тетяну Ярославівну Лаголу написано вже дуже багато добрих та щирих слів. І теж хочу додати від щирого серця свій маленький спогад про найдорожчу мені людину, мою маму. Це мої спогади та думки про її життя, роботу та відносини ніби зісередини.

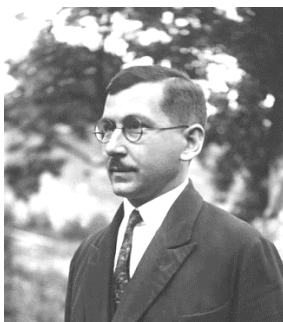
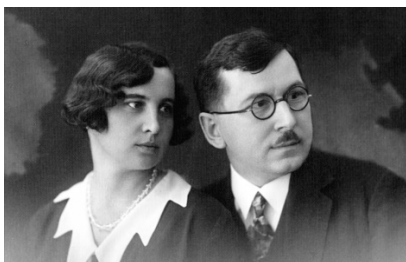
Я впевнена, що всі, хто тримає в руках це видання, знали Тетяну Ярославівну Лаголу чи особисто, чи опосередковано: хтось був її учнем або студентом, хтось знав її як музиканта, для когось вона була просто знайомою, а хтось із молодого покоління, можливо, познайомився з її життям і творчістю під час підготовки до І Міжнародної конференції, організованої на її пошану кафедрою концертмейстерства ЛНМА ім. М. В. Лисенка.

Народилася Тетяна Ярославівна в інтелігентній родині. Дядзю було інженером лісового господарства, бабця, тобто мамина мама, була домогосподаркою (у ті часи інтелігенція мала прислугу, бо так було заведено). Дядзю ніколи за все своє життя не підняв голос на свою Янцю (так він називав свою дружину, мамину маму Іванну). У такій атмосфері любові та добра й росла Іванна-Тетяна,

яка розпочала свої заняття на фортепіано з дитинства. У родинному помешканні Тетяни Ярославівни і донині стоїть старий фортеп'ян Bösendorfer, її вірний супутник протягом усього життя.

Іванна Кміцікевич, мати Тетяни Лаголи, 1917 р.

Батьки Іванна та Ярослав Лаголи, 1925 р.

Мама називала нашу родину «священничою», бо серед наших родичів є багато священників та видатних особистостей, зокрема варто згадати про родинні зв'язки з родиною Нижанківських. Про родину можна говорити дуже багато добрих та теплих слів, але це тема вже іншої публікації.

У Львові і не тільки, напевне, не було виконавця чи колективу різного складу, котрий не мав би досвіду співпраці з Тетяною Лаголю. Найдовше вона працювала з тріо сестер Байко. Попри роботу в них склалися ще й дружні відносини, а з Марією Яківною мама підтримувала дружні стосунки, напевне, протягом усього життя. Здавалось, ще зовсім недавно мама їздила до пані Марії в гості. Вони завжди мали якусь важливу роботу: щось обговорювали, згадували, щось разом творили, писали. Пригадую, що мама перед візитом до Марії Яківни частенько підшукувала якісь матеріали про спільні їхні поїздки та концерти, а також ноти. Вони завжди музикували: Марія Яківна співала, мама акомпанувала. Пам'ятаю, що такі візити були навіть у 2021 році, тобто вони в поважному віці й надалі займались своєю улюбленою справою – своєю професійною діяльністю.

Маминим незмінним помічником та критиком був її чоловік, мій тато Петро. Він був насправді унікальною людиною: «тримав» на собі усю хатню роботу, починаючи від прання, прибирання, готування, закінчуючи перевіркою уроків моїх та брата... Тато теж мав музичну освіту, закінчив Львівську державну консерваторію і працював не телестудії звукорежисером. То були часи, коли наше Львівське телебачення виходило в ефір вечорами всього на 2–3 години в день, і цензура була дуже суворою та жорсткою. За найменшу помилку – догана, а то й звільнення... У той час мама дуже багато записувалась з різними виконавцями і на радіо, і на телебаченні – тут якраз і була творча співпраця мами і тата: він записував, часами критикував, робив зауваження, а вона прислухалась і грала. Попри складність та напруженість тато дуже любив свою роботу, і, як і мама, віддавав себе всього. І помер від інфаркту на роботі під час запису передачі, на руках Романа Лемехи.

У цей важкий період маму рятувала музика, робота, якій вона себе посвячувала. Мама залишилась без підтримки чоловіка і до кінця життя так і була одна. Її підтримкою стали я зі старшим братом.

Тетяна Лагола
з чоловіком
Петром Баб'яком,
фото з весілля,
1958 р.

Тетяна Лагола
з чоловіком
Петром Баб'яком,
1959 р.

З батьками – мати Іванна, син Ігор, батько Ярослав,
Тетяна Лагола, чоловік Петро, Київ, 1963 рік

Тетяна Лагола з чоловіком Петром Баб'яком,
донькою Оксаною та сином Ігорем, 1971 р.

В телестудії: Петро Баб'як, Тетяна Лагола і вокальний квартет
М. Богач, З. Демцюх, Б. Мартиновський, О. Купчинський,
1973 р.

Мама також дала мені музичну освіту. Спочатку я вчилась у музичній студії при консерваторії в Олени Степанівни Созанської, а вчителювала в мене Галина Йосипівна Блажкевич, потім Львівське музично-педагогічне училище, далі Дрогобицький педагогічний інститут. Після інституту на той час роботи за фахом не було, а з часом, втративши техніку, я до музики так і не повернулась.

Вдома з донькою Оксаною, 2014 р.

Характерно те, що всюди я зустрічала маминих учнів та випускників, від яких чула тільки добрі та щирі слова, слова вдячності та поваги до моєї мами. І з ким би я не спілкувалась, скільки б життя мене не зіштовхувало з різними людьми в різних життєвих ситуаціях, завжди серед них знаходилась така людина, котра знала маму. І я подивована, наскільки є відомою людиною та скромна жінка, моя мама – *людина, яка дуже не любила і не хотіла привертати до себе зайвої уваги.*

Брат теж пішов зовсім іншою дорогою, далекою від музики, хоча в дитинстві мама його залучала до занять музикою: гра на фортеп'яно та спів. Але, очевидно, музикування було не його покликанням. Свою гру на фортепіано він жартома називав «кулачні симфонії», оскільки вона більше нагадувала грюкання кулаками по клавішах.

Мама завжди була всім потрібною. Це я спостерігала, коли часто після своїх занять заходила до мами в клас. Пам'ятаю як зараз її маленький 59 клас, який гудів завжди, як той вулик: хто

приходив до мами за порадою, хто за допомогою, хто за підписом, а хто за консультацією. І мама завжди знаходила для всіх потрібне слово чи допомогу.

А з часом у мами з'явилась ще одна величезна та дружна сім'я. На той час це був ще зовсім молодий та юний хор «Дударик». Практично з часу створення колективу мама працювала в ньому концертмейстером та постійно їздила з ними на гастролі (коли я була ще малою, мене теж часом брала зі собою). З часом вона перейшла працювати в хорову школу капели та до останніх днів життя, і це без перебільшення сказано, навчала дітей гри на фортепіано. Їй було майже 92 роки. У 91-річному віці через карантинні обмеження вона вела уроки онлайн. Так сталось, що сьогодні ще провела уроки, а вже на наступний день потрапила в лікарню, звідки уже не було повернення...

У 83 роки мама за запрошенням п. Юрія Луціва ще декілька років працювала в консерваторії на кафедрі диригування. У 85 і 86 років вона ще виходила на концертах «Дударика» на сцену. Мама мені розповідала, що коли проходила чергову атестацію, то Микола Лукич Кацал представив її як «легенду Львова». Також і звання заслуженої артистки України вона отримала завдяки клопотанню саме Миколи Лукича!

Згадуючи мамине життя ніяк не можу досягнути й зрозуміти те, як їй вдавалось одночасно працювати і в консерваторії, і в «Дударіку», акомпанувати хору «Антей» п. Зіновія Демцюха (у цьому хорі співав і мій брат), працювати в СШ № 37, де ми з братом навчались. А ще її дуже багато запрошували до участі в безлічі різноманітних концертів (за часів СРСР після закінчення зборів було прийнято організовувати концерти та музичні вечори). У 1958–1959 роках вона була депутатом міської ради. Багато років поспіль була головою державної комісії на іспитах в Київській консерваторії. І ще в неї була сім'я, якій вона теж приділяла немало уваги. Як і коли вона все встигала – це для мене залишається загадкою.

2002 рік. Помер син Ігор. Знову біль та пустка. І знову мама рятувалася музикою і з головою поринула в роботу. Для мами музика була понад усе – її порятунком, її життям.

Тетяна Лагола з донькою
Оксаною Клімовою, 2020 р.

Я завжди думала, що мама просто вчителька, викладачка... Але одного разу я стала свідком незвичайного випадку. Мама одного з учнів Тетяни Ярославівни після концерту «Дударика» стала на коліна і поцілувала мою маму в руку як вдячність за навчання та виховання свого сина. Тоді я зрозуміла, що моя мама не просто вчителька. Також я знайшла багато вдячних листів до мами її колишніх учнів та студентів, а з багатьма з них я і зараз продовжую спілкування. Мама вкладала душу в своїх студентів та учнів. Вона вміла до кожного знайти слова добра, зацікавленості.

Хочу згадати про її вірну студентку Олесю Верещинську-Король зі славетної музичної родини, яка працює в Дрогобицькому музичному коледжі ім. В. Барвінського вже 27 років. Вона розповідала мені про відносини, які були між ними: вони були не тільки як викладач та студентка, а ділились своїми таємницями, життєвими ситуаціями. Олеся називала її консерваторською Мамою і розповідала, що їхні заняття були дуже цікавими, емоційними, бо Тетяна Ярославівна вміла знайти до кожного свій підхід.

Не можу не згадати також і про Ірину Чаповську-Сосяк, яка теж працює в тому ж коледжі на кафедрі спеціального фортепіано, бо й вона теж була як мамина донька. Сестри Ткаченки, Наталка та Оксана, які працюють в Донецькій консерваторії: вони не переривали свого спілкування з мамою і після закінчення консерваторії.

Я знайшла листи маминих колишніх учнів. Особливо запам'ятався лист колишнього «дударика» Назара, який зараз живе в США. Він 2005 року, маючи, напевне, років 17, писав мамі листи, в одному з яких я прочитала таку фразу: «вчителів є багато, а таких як Ви, то просто немає».

У хоровій школі «Дударик» в неї теж була щира та добра колега, Люба Дердзяк, яка називала Тетяну Ярославівну «дудариківською мамусею». А також колеги-однодумці кафедри концертмейстерства ЛНМА ім. М. В. Лисенка – Ліда Ніколаєва, Марія Макара, Надя Бабинець ... Думаю, мамі дуже пощастило, що поруч із нею були такі добрі, чуйні, розумні колеги та товариші. І таких постатей можна пригадати дуже багато.

Мені ніколи не спадало на гадку, що з мамою може щось статися, завжди здавалось, що мама буде завжди біля мене, завжди поруч... Неуважно слухала, не завжди запам'ятовувала те, що вона мені говорила, розповідала... Думалось, що ще на все є час, ще все встигнеться... Шкодную, що не скористалась порадою Віктора Козлова, який казав, що я мушу брати диктофон та записувати те, що розповідає мама. А розповідала вона сотні цікавих історій із поїздок та концертів, із робочих моментів та життєвих історій, а головне, що багато з них відбувалися ще в роки її молодості. І про те, як не змогли потрапити на Байконур зі сестрами Байко; про концерт, коли Л. Брежнєв сидів у ложі й підморгував «кошлатими» бровами; про те, як Станіслав Людкевич їй казав, коли вона заграла не ту ноту, що вона буде прати шкарпетки, коли ще раз сфальшує... У неї була така чудесно-унікальна пам'ять, що всі дивувались. Вона пам'ятала роки та події: хто, де і з ким грав на концерті, знала хто і з ким на знімках 30-х років, хто й у якому році закінчував який заклад. Мама була дуже цікавою та неординарною людиною. І так прикро і боляче, що тільки тепер, після того, як її не стало, я дізнаюсь про неї стільки нового, цікавого... Мені залишилась мамина незліченна кількість грамот, безліч подяк за участь у концертах, багато нагород, сотні афіш.

Незважаючи ні на що, моя мама, Тетяна Лагола, була усмінена, привітна, завжди жартувала. А ще була дуже скромною, ніколи не любила хвалитись. Можливо, через те її так усі любили:

за її доброту та безвідмовність, за її щирість, відвертість та безпосередність, відкритість та оптимізм, за її людяність. Вона була справжньою.

Тетяна Лагола,
серпень 1962 р.

Дякую усім за те, що Ви прочитали мій спогад. Для мене це означає, що Ви її пам'ятаєте.

Хочу висловити велику подяку Марії Макарі, Оксані Бассі та Марії Липецькій за ідею та організацію конференції про Тетяну Ярославівну!

Окрема вдячність Марії Макарі за написання вже декількох чудових статей та згадок про Тетяну Ярославівну!

ОСОБИСТІСТЬ, ВІДДАНА МУЗИЦІ

Моє щире почуття вдячності та поваги адресоване людині, яка тактовно, наполегливо, безкорисливо вводила мене у високий світ музики, особливо в царині ансамблевого виконавства. Низький уклін і безмежна вдячність Учителю!

У Львівській консерваторії імені М. В. Лисенка Тетяна Ярославівна Лагола працювала з 1953 р. по 1995 р. Під її керівництвом я пройшла повний курс камерного ансамблю. Делікатна і скромна, проста і демократична, без фамільярності і пози, Тетяна Ярославівна викликала до себе почуття щирої приязні і глибокої пошани. Їй часто доводилося заповнювати прогалини в знаннях студентів, адже в той час перші навички ансамблевого музикування і проходження камерного репертуару ми розпочинали лише в консерваторії. В навчальній програмі музичної школи 10-річки, в якій я здобувала освіту до вступу в консерваторію, цього предмету не було. Тетяна Ярославівна займалася зі студентами любовно, ніби хотіла виховати своїх послідовників. Вона була невтомно активна у своїй педагогічній роботі, завжди ретельно і систематично займалася з усіма студентами, намагалася розкрити нам таємниці спільного ансамблевого музикування. Як педагог робила акцент на саморозкритті творчої індивідуальності студента, не нівелюючи його ініціативи, не пригнічуючи творчої волі.

Вона завжди наголошувала, що ансамблеве виконавство надзвичайно цікаве тим, що, попри всю узгодженість спільного задуму, кожен з учасників ансамблю вносить в інтерпретацію свої характерні особливості. І надзвичайна складність у тому, щоб повністю підкоривши себе музичній волі соліста, його диханню, його фразуванню, його мисленню, вміти розкрити і свою індивідуальність.

Тетяна Ярославівна закликала піаніста брати активну участь у процесі роботи над твором, у формуванні цілісного задуму інтерпретації і відпрацюванні спільних деталей, але наголошувала, що на сцені завжди головним є соліст і потрібно бути повністю

* Стаття написана у 2019 році.

підпорядкованим його волі і бути готовим до різних непередбачуваних сценічних «несподіванок».

У процесі роботи педагог ніколи не нав'язувала студентам своєї волі, якогось свого стилю. Вона була терпима до всього, що мало свій логічний сенс, музичну виразовість. Вона вміла подати матеріал у легкій і доступній формі, поважно і зрозуміло, вміла зацікавити і спонукати до роботи. У її роботі не було авторитарного тиску, студент мав право на власну думку, на своє відчуття і свою інтерпретацію. Це зобов'язувало і викликало почуття відповідальності, заохочувало до самостійної роботи і постійних пошуків. Хоча студент повинен був творчо діяти сам, багато працювати самостійно, відчувався постійний нагляд педагога, кожної хвилини готового прийти на допомогу.

На професійне формування студентів великий вплив мали не лише знання, почуті від педагога, але і власний приклад концертної діяльності. Творчі програми Тетяни Ярославівни, її виступи з багатьма солістами філармонії та оперного театру, із колегами – викладачами консерваторії – були взірцем для нас, студентів. Тетяна Ярославівна завжди грала без найменшої афектації, мелодії лились у її виконанні спокійно, душевно. Звучність ніколи не перебільшувалась, технічні місця – легкі, але енергійні. Все було у її виконанні чітко визначено та в ідеальному ансамблі з партнерами-солістами. Її виконання було простим і щирим, в ньому не було штучної надуманості.

У її величезному репертуарі – класичні і романтичні арії, романси західноєвропейських композиторів усіх епох і народів, сучасна музика. Окреме місце займала творчість українських, особливо львівських композиторів. Це була подвижницька праця. Часто, будучи першим виконавцем, інтерпретатором, Тетяна Ярославівна «розшифровувала» рукописні нотні тексти, транспонуючи їх в інші тональності за бажанням солістів, ночами від руки переписуючи нотні сторінки за сторінками. У цій праці був безцінний позитив спілкування і взаємодії з метрами львівської композиторської когорти Станіславом Людкевичем, Миколою Колессою, Романом Сімовичем, Євгеном Козаком, Дезидерієм Задором, Анатолієм Кос-Анатольським, Мирославом Скориком та з іншими.

Інтерпретації Тетяни Лаголи заслуговують окремого дослідження. Вона була в постійних творчих пошуках потрібного звучання чи настрою, відповідного темпу чи туше. Вона безперервно і наполегливо вслухалася в музику в пошуках реальних джерел і психологічних станів. Цього вона навчала своїх студентів. «Слухай, слухай, вслухайся, щоб почути, відчути всі відтінки виразовості, всі зміни настроїв», – часто повторювала вона мені. Ми захоплювалися її м'яким, співучим туше, її дивним вмінням використовувати різноманітність фортепіанних барв, її тембровою палітрою і динамічними градаціями впродовж усього твору.

Особливо вражала надзвичайна плідність її творчої праці та масштабна панорама концертно-гастрольного життя. Сторінки її співпраці з тріо сестер Байко, з Марією Байко, довголітня творча співпраця з дитячою хоровою капелою «Дударик», біля 200 фондів записів на радіо та телебаченні, 9 платівок із тріо сестер Байко, з Марією Байко, з хором «Дударик», сотні концертів на різних естрадах, участь в урядових концертах і міжнародних фестивалях, гастрольні поїздки Україною, Польщею, Словаччиною, США, Канадою, країнами Прибалтики і Алтайського краю вимагають окремих ґрунтовних досліджень.

Її життя, наповнене музикою, – це взірць активності та працьовитості, всеохопний обсяг поєднання педагогічної та концертно-виконавської діяльності, яке увійшло і в наше життя. Багато випускників Тетяни Ярославівни стали прекрасними камерними ви-

Тетяна Лагола
і Надія Бабинець,
19.12.2014 р.

конавцями та концертмейстерами: Л. Ніколаєва, О. Рапіта М. Кушнір, Й. Ермін, М. Драган та багато інших. На цей шлях спільного музикування я теж ступила за власним бажанням, маючи перед очима взірці своїх викладачів, і в глибокому переконанні, що зможу передати набуті знання своїм студентам. Відчуваю постійну відповідальність за свою працю, яка би своїми результатами вплела ще одну гілку у вінок пошани прекрасному музикантові та моїй Учительці – Тетяні Лаголі.

**ЛЮДИ СХОЖІ НА КНИГИ...
ОДНІ ОБМАНЮЮТЬ СВОЄЮ ОБКЛАДИНКОЮ...
ІНШІ – ДИВУЮТЬ ЗМІСТОМ...**

Намір написати спогад про Тетяну Ярославівну Лаголу відвідував мене віддавна, ще за часів збирання матеріалів до енциклопедичного довідника «Галицька концертмейстерська школа». А коли 25 січня 2020 року вітала її з 90-літнім уродинним ювілеєм, навіть пообіцяла їй, що обов'язково напишу про неї – адже ми частенько спілкувалися. Традиційно щорічно в цей день вітали одна одну зі святом: я поздоровляла Тетяну Ярославівну з уродинами, а вона мене – з днем Ангела Тетяни. Та час збігав, коронавірус наступав, а мені все ніяк не складалося. І ось приголомшливе повідомлення про її смерть, яке не лише вразило, а й примусило відчутти провину – не встигла, ой, не встигла, не показала їй, не потішила...

Втім... людина живе доти, доки про неї пам'ятають. І Тетяна Ярославівна назавжди залишиться в наших серцях, у наших спогадах і нашій вдячності за науку високопрофесійного ставлення до свого фаху. Спробую і я віддати належне цьому прекрасному Музикантові та Людині.

Формуючи енциклопедичний довідник «Галицька концертмейстерська школа», який вийшов друком ще у 2014 році та в якому вагоме місце належить і піаністам-аккомпаніаторам-концертмейстерам Львова, я спілкувалася з Тетяною Ярославівною. Скромно і з ноткою якогось суму вона розповідала мені про себе. До певної міри сум цей був породжений несправедливим ставленням до неї – вона часто згадувала в розмовах те, як пішла із завідування кафедри, і про те, що дотепер її служіння фаху піаніста-концертмейстера не оцінено належним чином. Так, вона отримала звання «заслужена артистка України», але лише у 2016 році – у 86-літньому віці! А висунула її на це почесне звання хорова капела «Дударик»... І хоча натеper «обнульовуються» ці державні нагороди, втрачаючи свою справжню цінність, поза тим люди старшого покоління все ще ностальгують за ними. І це зрозуміло –

вони знають, що такі звання мають реалізовуватися шляхом довгорічної копїткої праці та публічного визнання заслуг претендента, а не так, як це відбувається тепер...

А Тетяна Ярославівна стільки зробила для фаху концертмейстера! Мене завжди захоплювали піаністи, які працюють концертмейстерами в театрі опери та балету. Адже свого часу і Тетяна Ярославівна працювала у Львівському театрі опери та балету. Величезні оперні полотна, які треба виконувати, створюючи ефект звучання цілого оркестру, – це особлива виконавська майстерність...

Інший напрям її концертмейстерської діяльності – робота з вокалістами. Саме Тетяна Ярославівна стояла біля витоків зародження та блискучої кар'єри тріо сестер Марії, Ніни і Даниїли Байко, для якого вона стала постійним концертмейстером впродовж тривалого періоду, із котрим об'їздила чимало міст і країн. Тетяна Ярославівна стала і першовиконавицею багатьох творів В. Барвінського (у її домашньому архіві навіть зберігалися авторські ноти з його дарчим написом), С. Людкевича, М. Колесси, Р. Сімовича, Д. Задора, А. Кос-Анатольського, Є. Козака, Б. Фільц, В. Флиса, виконуючи їх із різними солістами-вокалістами – П. Кармалюком, О. Дарчуком, Ю. Мазурком, Л. Жилкіною, Л. Божко, В. Чайкою, В. Ігнатенком, О. Врабелем, Т. Дідик.

І хоча Тетяну Ярославівну часто називали вокальним концертмейстером, у її професійному доробку є і численні виступи з інструменталістами: з О. Деркач, Л. Шутко, Б. Каськівим (скрипка), Х. Колессою (віолончель), В. Семеніченком (фагот) та К. Геннелем (кларнет). Відома і її співпраця з інструментальним тріо у складі Б. Бонковського (скрипка) та В. Третяка (віолончель), у програмі якого звучало чимало творів українських композиторів.

А ще вона була високопрофесійним хоровим концертмейстером і завжди з теплотою розповідала про свою роботу в хоровій капелі «Дударик», якій присвятила чималу частку свого життя, про талановитих дітей – маленьких дудариків – і захопливе спілкування з ними...

Моє знайомство з Тетяною Ярославівною відбулося ще далекого 1980 року, коли після завершення навчання у Львівській державній консерваторії я вирішила присвятити себе роботі концерт-

мейстера й удосконалити свою майстерність на кафедрі концертмейстерства Київської консерваторії, де саме того року було відкрито асистентуру-стажування з цього фаху. Навчатися мріяла у відомого музиканта-концертмейстера зі світовим ім'ям Римми Тимофіївни Голубевої. Саме вона порадила мені підготувати програму до вступу з її колишньою однокурсницею Тетяною Ярославівною Лаголою. Я зателефонувала їй, і вона одразу погодилася зі мною зустрітися, запросивши мене додому. Доволі привітна, Тетяна Ярославівна заімпонувала мені при першій же зустрічі. Затишна кімната, де стояв рояль, велика кількість нот і книг, які навіть лежали на інструменті, створювали творчу атмосферу. Ми чималу годину обирали програму, адже вимоги були досить високими – 4 арії різних стилів, романси і солоспіви різних композиторів, вокальний та інструментальний цикли, кілька обробок народних пісень. Програму готували зі співачкою, яку також мені порадила Тетяна Ярославівна і яка на той час була провідною солісткою кафедри концертмейстерства – Клавдією Анатоліївною Чернет.

Завдяки своєму великому виконавському досвіду, Тетяна Ярославівна допомогла обрати мені досить цікаві твори: арію В. А. Моцарта «*Conservati fedeli*» (KV 23), арію Еболі з опери «Дон Карлос» Дж. Верді, арію Іоанни з опери «Орлеанська діва» П. Чайковського, пісню і частівки Варвари з опери «Не лише любов» Р. Щедріна, вокальний цикл «П'ять пісень на слова Матільди Везендонк» Р. Вагнера, романси «Червона ромашка» і «Ксеня» Ю. Мейтуса та кілька обробок українських і молдавських народних пісень, «Експромт» і «Мрії» В. Косенка (для скрипки і фортепіано). До першої зустрічі готувалася надто ретельно і навіть хвилювалася, адже знала, що Тетяна Ярославівна – поважний музикант, активно граючий концертмейстер. Та мої хвилювання зникли одразу після її слів: «Ви – молодець»...

Я успішно вступила до асистентури-стажування, і з того часу ми постійно спілкувалися. Згодом я розпочала працю на кафедрі концертмейстерства під керівництвом Тетяни Ярославівни, до якої завжди могла звернутися по пораду й допомогу. Вона розуміла, як нелегко бути викладачем-початківцем, і підтримувала мої перші педагогічні зусилля та перші спроби концертів. Саме з її

легкої руки я започаткувала тематичні концерти зі студентами свого класу, в яких завжди грала й сама.

Тетяна Ярославівна була доволі діловою й активною, водночас душевною і надзвичайно людяною. З її дозволу я часом приходила на її заняття зі студентами, під час яких звертала увагу на те, чим послуговуюсь у своїй теперішній праці зі студентами – після виконання студентом твору (яке ніколи не переривала) вона завжди визначала суть того, що потрібно зробити саме зараз, над чим попрацювати на тому чи іншому етапі опанування твору. Навчала, як треба слухати соліста, як враховувати реєстрові й теситурні можливості того чи іншого голосу або інструмента, як зробити зручним складний виклад музичного матеріалу. Часто сама показувала, як і що має звучати. Руки вона мала маленькі, але її виконавська майстерність, коли сідала за інструмент у класі під час занять зі студентами чи під час чергового концерту або ж запису на Львівському радіо і телебаченні, справляла незабутнє враження. Свого часу вона зрезигнувала з рекомендації до вступу в аспірантуру з фортепіано-соло – Тетяна Ярославівна розповідала мені про це. Та я переконана, що вона б стала прекрасною солісткою. Але свідомо обраний шлях піаніста-концертмейстера, в якому вона опанувала напрями роботи вокального, інструментального, оперного і хорового концертмейстера, викладача класу концертмейстерства і навіть методиста (відома її робота над кількома методичними рекомендаціями) виявився доволі плідним для українського виконавства, культури та освіти.

Тетяна Ярославівна була щирою і відкритою, а останні роки навіть якоюсь незахищеною. Тяжко пережила смерть сина, раділа від успіхів доньки та жила з турботою про неї. Але ніколи не втрачала стійкості, врівноваженості та витримки, із біблійною покірністю та мужністю зносила усі життєві негаразди.

Саме такою вона залишилась у моїх спогадах і пам'яті.

Література

1. Лабанців-Попко З. Сто піаністів Галичини. Львів: НТШ, 2008. 223 с.
2. Молчанова Т. Галицька концертмейстерська школа : енциклопедичний довідник. Львів: Сполом, 2014. 176 с.

**ДАНИНА ПАМ'ЯТІ ТЕТЯНІ ЛАГОЛІ-БАБ'ЯК:
МАТЕРІАЛИ СПОГАДІВ СУЧАСНИКІВ**

Щедрим дарунком долі вважаю навчання у Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка у викладачів-професіоналів, особистостей, які завжди будуть для мене взірцем.

Дякую, дорога Тетяно Ярославівно, що мала щастя навчатися у Вас!

Нехай ця в'язанка приємних спогадів стане щирим дарунком від найрідніших. Адже кожного студента Ви любили, як свою дитину, а колеги з великою теплотою завжди будуть пам'ятати про Вас, як про видатного музиканта, блискучого концертмейстера, надзвичайно порядну та доброзичливу ЛЮДИНУ.

З великою вдячністю і теплотою подаю матеріали спогадів музикантів, які у різні роки навчалися та працювали разом із Тетяною Лаголою. Особливо зворушливо було спостерігати, скільки радості принесли Тетяні Ярославівні відгуки про неї, які ми читали разом. Це есе Богдани Фільц, написане в листопаді 2018 р.; спогади, записані зі слів Марії Байко у квітні 2019 р.; роздуми про мистецтво концертмейстера Станіслава Саварі, надіслані 14 лютого 2020 р.; щирі подяки-відгуки колишніх випускниць Тетяни Лаголи – професорки Галини Брилинської-Блажкевич та випускниць 1995–1996 років Наталії та Оксани Ткаченко з Донецька.

Захоплюючись особистістю Тетяни Ярославівни, у різний час з доповідями виступала на конференціях і подаю тези, що були вже видані:

Жмуркевич З. Аспекти виконавської та педагогічної діяльності Тетяни Лаголи-Баб'як. *Міжнародна наукова конференція молодих музикознавців «Музикознавчі студії – 2016»*, 24–26 лютого 2016 року : тези / ЛНМА імені М. В. Лисенка. Львів: Видавець Т. Тетюк, 2016. С. 68–70.

Жмуркевич З. Фортепіанний акомпанемент у виконавській інтерпретації концертмейстера Т. Лаголи. *Курс загального та спеціалізованого фортепіано як один із базових компонентів навчального*

процесу в музичних освітніх закладах України : тези регіональної науково-методичної конференції, 20 лютого 2018 року / Упорядник О. Гнатишин. Львів : ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2018. С. 53–55.

Жмуркевич З. Камерні рефлексії мистецько-психологічного портрету Тетяни Лаголи. *Камерний простір Львівщини: постаті та факти (до 175-річчя діяльності ЛНМА імені М. В. Лисенка)* : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 квітня 2018 року / ЛНМА ім. М. В. Лисенка; [Редкол.: І. Пілатюк – голов. ред., Н. Дика – наук. ред.-упорядник]. Львів: ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2018. С. 77–78.

За надані матеріали та фото велика вдячність доньці Тетяни Ярославівни Оксані Клімовій та її чоловіку Олександру Клімову.

**РОЗДУМИ І СПОГАДИ ПРО БАГАТОЛІТНІЮ
СПІВПРАЦЮ ТА ТВОРЧІ КОНТАКТИ
З ЯСКРАВОЮ МИСТЕЦЬКОЮ ОСОБИСТІСТЮ
ТЕТЯНОЮ ЛАГОЛОЮ-БАБ'ЯК**

Іванна-Тетяна Лагола-Баб'як, а для мене просто Таня, оскільки знаємось з нею ще зі шкільних літ, – відома піаністка, талановита концертмейстер і педагог – внесла великий вклад в українське виконавське мистецтво різних жанрів вокальної (сольної і ансамблевої), хорової та інструментальної музики. Вона все своє життя активно і самовіддано працює і сприяє багатогранному розвитку цієї галузі музичного мистецтва в рідному для неї Львові і за його межами. Протягом не одного десятиліття вона з великим успіхом виступала з провідними виконавцями різних профілів на багатьох сценах України, росії та численних міст різних республік колишнього радянського союзу, гастролувала у визначних культурних центрах Прибалтики, Молдавії (Кишиневі), Польщі, Угорщині, Канади, Америки, Центральної Азії, на Алтаї тощо. І всюди на високому художньому рівні з притаманними для її гри емоційністю та темпераментом знайомила слухачів зі здобутками української культури та виконавською майстерністю українських артистів.

Тетяна Лагола-Баб'як і досі плідно працює з прославленим львівським хоровим колективом хлопчиків і юнаків, всесвітньо визнаною капелою «Дударик», заснованою світлої пам'яті Миколою Кацалом – великим ентузіастом хорового співу, лауреатом найвищої і найпрестижнішої в Україні Премії імені Тараса Шевченка, справу якого успішно продовжує тепер його син Дмитро Кацал. Із цим колективом вона почала працювати спочатку як сумісник, згодом, із 1974 р., у штаті педагогів хорової школи як викладач гри на фортепіано, концертмейстер, супроводжуючий усі виступи хору і в рідному місті, і під час відповідальних

* Стаття написана в листопаді 2018 року.

гастролей «Дударика» в багатьох країнах світу. Зокрема, особливо варто згадати 35 тріумфальних виступів капели в Канаді й у США, де її учасники були запрошені на два місяці, і не могли не заворожити слухачів своєю неповторністю злагодженого співу. Я не сумніваюсь, що «Дударик» під орудою Миколи Кацала у фортепіанному супроводі досвідченої піаністки Тетяни Лаголи-Баб'як справив величезне враження на всіх, хто його слухав, зачарував неперевершеним звучанням хорового багатоголосся, самобутністю національного колориту в безмежному розмаїтті тембрових, гармонічних та емоційних нюансів, глибиною розкриття образного змісту перлин української музики. Пишу про це так впевнено, бо добре пам'ятаю креативність цього Великого Майстра хорового мистецтва, і я щаслива з того, що ми з ним творчо співпрацювали протягом багатьох років. Він виконував чимало своїх творів у різні часи на різних імпрезах, зокрема в ряді своїх авторських концертів у Львівській філармонії, у заснованій ним хоровій школі, у Львівському оперному театрі тощо. Зокрема, знаменно, що у 2012 році він виконував там мою кантату для читця і соліста (баритона) та хору хлопчиків і чоловічого або мішаного хору «Юнакові» на вірші В. Сосюри, присвяченій державній академічній хоровій капелі «Дударик» в час святкування Дня Незалежності на тлі мовних колізій в Україні, стверджуючи промовистим текстом поета-патріота, що «Листку подібний над землею, / що вітер з дерева зрива, / хто мову матері своєї, / як син невдячний забува». Він двічі звучить у творі (напочатку і вкінці) як настанова молодим поколінням: «Прийми слова мої жагучі / Як заповіт, юначе мій!». А ще не менше важливі і вагомі за змістом, сповнені патріотизму слова озвучено в середній частині кантати у соло баритона: «О слово рідне, тобі віддав я гаряче серце не дарма. Без мови рідної, юначе, народу нашого нема», які багато разів, з посиленням динаміки та образного нюансування звучності повторюються в хорі. Не дивно, що в часи радянської дійсності твір постійно й послідовно вилучали зі всіх пропонованих до виконання програм. Вперше він прозвучав аж у 1990 році у виконанні «Дударика» на міжнародному музичному фестивалі «Музика українського зарубіжжя» у Львові, заснованого М. Скориком за участю багатьох

зарубіжних композиторів із Франції, Великої Британії, Польщі та інших країн...

Я радію за Таню Лаголу, що вона дотепер працює (зараз на викладацькій роботі хорової школи) із цим дивовижним колективом, який заряджає її енергією і позитивними емоціями, а це є запорукою творчого довголіття та здоров'я. Тож бажаю їй ще багато літ активного життя у мистецтві, радості від спілкування з високою музикою, сили духу і життєствердного настрою!

Із задоволенням дозволю собі відзначити, що мені, на мою думку, вдалось свого часу написати про неї досить об'ємну і ґрунтовну статтю до «Української музичної енциклопедії», яка розкриває головні етапи її творчого становлення, зростання і вагомі результати її тривалої, багаторічної мистецької діяльності. Вона опублікована під гаслом: ЛАГОЛА-БАБ'ЯК Іванна-Тетяна (25. 01 1930, м. Львів, піаністка, педагог. Лауреат Українського республіканського конкурсу музикантів виконавців (1957). *Українська музична енциклопедія*. Київ, 2011. Том 3. Інститут мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. С. 17–18.

До речі, «Українська музична енциклопедія» є першим у світі багатотомним академічним виданням, присвяченим різним галузям, видам і жанрам української музики, окремим виконавцям і колективам, що внесли вагомий вклад в українську музичну культуру. У ній висвітлюються різноманітні музичні стилі, професійна музика різних епох, сакральна музика і її творці, фольклорні здобутки і його носії, різні інструменти, українська музика у міжнародних зв'язках із іншими народами світу і багато інших питань і творчих проблем. Над нею працює відділ музикознавства ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, у тому числі і я також, причому в ній надрукувала я теж свою статтю і про Миколу Кацала (див. том 2. К. 2008. С. 342.). У 2018 році опубліковано вже 5 том цього видання.

Таню Лаголу я добре запам'ятала ще з далеких часів нашого спільного (хоча у різних класах) навчання у спеціальній музичній 10-річці у Львові, тепер школі інтернаті імені Соломії Крушельницької. Вже тоді, у перші повоєнні роки вона чудово грала на

фортепіано, полонила багатьох своєю вдумливою інтерпретацією виконуваних творів, емоційністю і блискучою філігранною технікою, явно виділялась серед тодішніх учнів школи. Вона часто виступала на престижних показових концертах нашої школи поряд з таким «асом» фортепіанної гри, як учень В. Барвінського Олег Криштальський. Сама ж вона навчалася у класі колишньої учениці В. Барвінського і вельми шанованого до війни педагога Перемиської філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, згодом викладача Львівської 10-річки і консерваторії, племінниці Соломії Крушельницької і моєї тітки Ірини Негребецької. Відразу після закінчення з відзнакою львівської консерваторії під керівництвом визнаного педагога Л. Уманської у 1953 р. Т. Лагола почала працювати в тій же консерваторії концертмейстером у класі сольного співу Одарки Бандрівської, теж племінниці, а ще й учениці Соломії Крушельницької. Саме тут наші взаємини з Танею перейшли в іншу фазу, а саме – у творчу співпрацю композитора і виконавця. Вона вперше прекрасно озвучила багато моїх творів, написаних для самотнього тріо сестер Байко та солоспівів для Марії Байко, а також інших славетних співаків, наприклад таких, як незабутній Павло Кармалюк. Зокрема для нього я спеціально написала на його прохання обробку пісні «Вівці, мої вівці», яку він включив у свій постійний репертуар і співав на багатьох сценах. Серед інших відомих виконавців, які виконували мої твори у супроводі Т. Лаголи, були Л. Божко, Т. Дідик, В. Ігнатенко, В. Чайка, О. Врабель (з останнім я вчилася в консерваторії на одному курсі, він теж виконував мою обробку пісні «Вівці, мої вівці», і навіть надруковано її у його збірнику обробок народних пісень з його репертуару). Додам, що перші виконання моїх романсів були здійснені в супроводі Т. Лаголи. Саме на початку праці Т. Лаголи в консерваторії у класі О. Бандрівської сформувався вокальний терцет сестер Байко. Львівські композитори інтенсивно почали писати для нього твори з метою створення відповідного репертуару. Серед них А. Кос-Анатолький, М. Колесса, Є. Козак та ін. Долучилась до них і я. Написала тоді твори «О ти, дубочку кучерявий» на слова І. Франка і «Тече вода з-під явора» на вірші Т. Шевченка. А ще цікаво, що Одарка Карлівна принесла мені

одного разу ноти жартівливої народної пісні «Ой продала дівчинька серце» і попросила мене опрацювати її для вокального тріо сестер Байко. Невдовзі твори були написані і вперше виконані в супроводі Т. Лаголи та згодом, 1958 року, надруковані у Львові в збірнику «Співають сестри Байко». Крім того, Т. Лагола здійснила багато фондових записів на Львівському національному радіо й телебаченні, а також Всесоюзному телебаченні. За її участю на 9-ти грамплатівках із тріо сестер Байко, М. Байко, П. Кармалюком, із хором «Дударик» записані і мої твори, за що я їй дуже вдячна. Продовжуючи мову про свою талановиту героїню, із задоволенням додаю ще декілька штрихів до її портрету. Адже 24 серпня 2016 року, в час святкування Дня Незалежності нашої держави, вона була удостоєна почесного звання заслуженої артистки України, успішно виступала як концертмейстер капели на ювілейному концерті «Дударика» із нагоди урочистого відзначення його 45-річчя. Сподіваюсь, що вона ще не раз відчує насолоду від спільного виконання на сцені з хором «Дударик», плідно продовжуватиме свою улюблену працю у колі друзів і однодумців. Тож бажаю їй бути з «Дудариком» назавжди!

ЗІ СПОГАДІВ

З Танею Лаголою я знайома з молодих років. Вона – надзвичайна! Це інтелігентна, приємна, ніжна, лагідна до людей, музикальна, талановита особистість. Життєво мудра. Знає, як підтримати в життєвій ситуації. Її фрази до мене: «Я Тебе люблю!», «Ти гарно виглядаєш!» та інші – зворушливо згадую і сьогодні. Особливо це дуже допомагало перед виступами, згадую концерти сестер Байко.

Сестри Байко дуже любили співати в ансамблі. Нас називали тріо сестер Байко. Насправді – це квартет «Сестри Байко і Лагола». Таня Лагола – наша четверта сестра. Ми завжди швидко відгукувалися, коли запрошували виступити на поважних заходах і виконували твори «з душею». Відданість справі була дуже велика. Наша перша зустріч відбулася в класі Одарки Бандрівської (племінниці Соломії Крушельницької). Композитори принесли багато нот. З них ми насамперед вибрали вокальні твори Анатолія Кос-Анатольського, з яким залюбки працювали.

Тетяна Лагола – це істинний МУЗИКАНТ, музикант найвищого класу, піаністка, яку люблять усі. Її звук на фортепіано відрізнявся від інших: заворожував, бо був живий. Це одухотворений правдивий звук на м'якому диханні, надзвичайне туше. Танині пасажі – брильянтові. Людмила Уманська навчила легко торкатися до клавіатури. Вокальна школа О. Бандрівської та фортепіанна Л. Уманської знайшли своє яскраве уособлення у співі сестер Байко та фортепіанному акомпанементі Тетяни Лаголи.

Таня – концертмейстер, з якою з радістю виступало багато відомих артистів. Маючи надзвичайні природні здібності до музики, дуже добру професійну школу, вона могла відразу транспонувати вокальний твір у різних тональностях чи відтворювати складні фортепіанні партії у творах С. Людкевича. Для співака такий концертмейстер – це просто знахідка! Наші концерти завжди мали великий успіх!

* Стаття написана у квітні 2019 року.

Співає Марія Байко, акомпанує Тетяна Лагола, 1973 р.

Таня мала гарний переливчастий звук. Її майбутній чоловік Петро Баб'як Таню дуже любив. Він закохався в неї, коли почув, як вона делікатно та м'яко акомпанувала солістам при записі на студії Львівського радіо. Наші чоловіки були горді за нас. Вони називали наші виступи «Небеса у вухах».

Тетяну Лаголу разом із сестрами Байко часто запрошували на концерти в різні міста України та за кордон, вона об'їхала з нами увесь світ. Це була велика посвята музиці. Таня є мобільна, легка на підйом, розуміла все з півпогляду.

Ми разом з нею у складі делегації їздили на Алтай. Дорога далека, важка. Були різні казуси на гастролях. За кордоном ми побачили український мед, який нам подарували.

Як викладач я не тільки сиділа за столом, а завжди сама співала та показувала студентам, як потрібно брати звук і правильно співати. Педагог повинен завжди контактувати зі своїми учнями, викликати довіру, прищеплювати любов до музики. Такою ж є і Таня Лагола.

МАЙСТЕР АНСАМБЛЮ

Тетяна Ярославівна Лагола чудово реалізувала свій талант викладача, артистки, піаніста-концертмейстера. Цей вид діяльності дуже затребуваний. Бо акомпаніатори потрібні всім і завжди, як сонце і вода. Відомий жарт про те, що, якщо одного разу страйкуватимуть концертмейстери, застигне все мистецтво, всі музичні навчальні заклади. Дай Боже, щоб цього не сталося!

Тетяна Ярославівна – фахівець вищої категорії, визнаний метр. Свого часу завдяки всесоюзним і міжнародним конкурсам, вона була відома всьому Союзу. Зосереджена, одухотворена, вона для всіх, з ким виступала, була і є найнадійнішим співучасником, другом і гарантом успіху. Майстерна техніка фортепіанної гри, красивий, виразний, образний звук, здатність і вміння духовно злитися з партнерами були вдячно винагороджені оплесками слухачів.

У роки, коли Тетяна Ярославівна керувала кафедрою концертмейстерства, ми з нею зробили великий переворот у думках наших колег. Для наукового зростання викладачів усіх кафедр концертмейстерства України експертні ради вимагали надання письмових робіт зі спеціальних питань, проте з усіх боків лунало: «Ми граємо, а не пишемо!» І що ж? Далі від старшого викладача десятиріччями майже ніхто не рухався.

Ми ініціювали першу в історії України конференцію викладачів концертмейстерських класів, і з'ясувалося, що чернетки письмових робіт є майже в усіх. Потрібно було організувати взаємодопомогу та видання. За два роки було опубліковано вісімдесят вісім статей і методичних рекомендацій. На всіх кафедрах країни з'явилися доценти і професори. Бібліотеки всіх консерваторій поповнилися цінними методичними посібниками, у Львові нині є перший серед нас доктор наук.

2020 рік ювілейний для нашої улюбленої Тетяни. Вона за рокам, вона бадьора і зразок для всіх. У світі поки немає концертмейстера Героя Праці, але я впевнений, що Лагола є найпершим кандидатом.

* Стаття подана 14 лютого 2020 року.

МАГІЯ ОСОБИСТОСТІ

З перспективи сорокарічного досвіду роботи у Львівській академії (рідній консерваторії) маю честь поділитися найяскравішими враженнями про незабутні роки навчання в шановної і дорогої Тетяни Ярославівни Лаголи. Це непересічна Особистість, талановитий Музикант, самовідданий Педагог, концертуєча піаністка, неперевершений Концертмейстер, Людина високої інтелігенції. Тому мої особисті спогади вилилися не в традиційних методиковикладацьких аналізах, а у форматі емоційного тепла, що живе в моєму серці дотепер. І зараз, з висоти прожитих років, щораз глибше усвідомлюю наскільки мені в житті пощастило вчитися і пізнавати, спілкуватися і розвиватися під крилом цієї великої мистецької індивідуальності і, водночас, надзвичайно скромної в житті і побуті особи.

Тетяна Ярославівна завжди була людиною професійної честі і навчала нас безкомпромісного ставлення до фахової роботи. Вона сприймала нас, несміливих і невмілих студентів, як майбутніх колег і жила інтересами молоді. Вона ніколи не принижувала студента за невдачі чи невивчений матеріал. Завжди заохочувала до самостійного мислення, виховувала бажання самовдосконалюватися, розвивала в кожному з нас індивідуальність. Завжди усмінена, приязна і доброзичлива, вона вміла підтримати і похвалити найменший поступ у навчанні. Особливою індивідуальною рисою Лаголи-педагога було вміння знайти «ключик» до серця студентів. Навіть її зауваження на уроках були делікатно-виваженими, неначе вибачення за інакший погляд чи трактування. Починала обговорення з похвали, констатації того доброго, що студент зробив до лекції, а вже потім, якщо навіть і з'являлися розгромні зауваження і виявлення недоліків, то, парадоксально, вони були настільки точними і влучними, що ми сприймали їх із вдячністю!

Педагог із колосальними знаннями репертуару та величезною багатолітньою концертною практикою, вона ніколи не хизувалася перед студентами своїми здібностями. А серед членів кафедри

Тетяна Ярославівна не толерувала зухвалість, нахабство і нещирість у відносинах, під час обговорення на іспитах негайно припиняла пустопорожню балаканину і поверхове критиканство. Її професійна етика проявлялася у вихованні істинної музикантської багатогранності: відтворення відповідної образно-емоційної сфери твору, точності прочитання авторського тексту в найменших його деталях, стилістичної достовірності та витонченої звукової градації. У цьому сенсі згадався епізод на моєму державному іспиті з концертмейстерської майстерності, де кожен випускник мав не лише виконати програму, а й з клавіром «відспівати» при комісії оперну сцену. Оскільки Головою ДЕКу був «гроза» всіх викладачів і студентів професор Московської консерваторії Олександр Олександрович («Сан-Саніч») Александров, очевидно, що ми всі неймовірно хвилювалися. І ось на заключному спільному засіданні кафедри з випускниками професор висловив цю саму ідею, яка постійно звучала на повсякденних лекціях Тетяни Ярославівни! Він говорив, що головною помилкою типового музиканта є заиклення на власній персоні, власному «его». Як наслідок – переживання за власний вигляд на сцені, нервування від зовнішньої обстановки тощо. Чому ж дріб'язково переживаєш лише за себе, за свої технічні потуги, чому ж не переживаєш за конкретні штрихи, необхідну динаміку, продуману педалізацію, драматургічні емоційні кульмінації? Переживати потрібно за Баха чи Бетховена, а не за власне існування на сцені!

Глибинне значення цих слів багато з нас усвідомили пізніше, хоча саме ця база професійної майстерності закладалася щоденною працею в класі Тетяни Ярославівни. Особисто мені вона розкрила скарби гармонії романсів Ріхарда Штрауса, багатство фортепіанної фактури рахманіновських шедеврів, мистецтво оволодіння оркестровою палітрою «Іоланти» Чайковського, неповторну поетику і національний колорит українських солоспівів... Всі ці здобутки відбувалися завдяки «щепленню» сценою, бо Тетяна Ярославівна вміла створити таку ауру для «концпрактики», що ми завжди були наготові до виходу на сцену без багатогодинних підготувань і тривалих репетицій. Адже саме так вона виховувала справжніх концертмейстерів-професіоналів – вміти

сконцентруватися, максимально злитися в балансі зі солістом, слухати себе «збоку». Так вона виховувала життя в колективі, радість співпраці різних темпераментів, співпереживання і співдію для єдиної творчої мети.

А ще варто відзначити надзвичайне почуття гумору Тетяни Ярославівни. Ми пречудово знаємо, що студент – це такий «жанр», який передбачає (а особливо в творчій атмосфері) періодичні занурення в себе у вигляді періодичних сачкувань з лекцій, втечу від рутини тощо. Я була свідком, коли Тетяна Ярославівна випитувала в мого однокурсника: чому не прийшов на урок, що ж з ним такого трапилося. Студент переминався з ноги на ногу, ніяковів, тяжко зітхав. Тоді Тетяна Ярославівна делікатно тихенько запитала: «Що, може ти на рандку ходив?» Студент ледве живий безслівно кивав головою. А тоді Лагола з полегшенням втішеним голосом вирішила: «То слава Богу, добре! А я вже настрашилася, що ти захворів!» Ось так вона знаходила вихід із незручних ситуацій, так завойовувала симпатії невгамовного студентства.

У тому, що я полюбила педагогіку і сам процес виховання «своїми руками» юної творчої особистості, безперечно заслуга Тетяни Ярославівни. З її легкої руки я навчилася величезної власної відповідальності за формування молодого піаніста. Саме Тетяна Ярославівна довірила і віддала мені для творчих експериментів у дитячій музичній студії свою доньку Оксанку – мою улюблену першу ученицю, яка за клавіатурою «віддзеркалювала» всі мої вдалі і невдалі зусилля, змушувала мене до постійних відповідей на «чому», «а нащо», «незручно», «нецікаво», «хочу так, а цього не буду»... Ці перші педагогічні емоції до сьогодні є незабутніми, адже розумна і щира дитина з допитливими чорними оченятами своїми концертними виступами ставала моїм найсуворішим екзаменатором.

Після першого академконцерту в мене (як її вчительки) від Оксани був перший букет квітів. А ще не забувається смак святкової паски з родзинками, спеченої Тетяною Ярославівною з чоловіком, якою мене частували в їхньому гостинному домі.

Якщо б мене запитали, яке найбільш приголомшливе відчуття відбилося в моїй пам'яті при імені Тетяни Лаголи, я б відповіла

однозначно: це – Магія, зокрема, Магія мистецтва, Магія звуку. Коли на сцену після пафосного соліста скромно з купкою нот дріботіла маленька жіночка – а це була Тетяна Лагола – відбувався процес зачарування. Я ловила себе на думці, що перестаю слухати... співака (!) На мене дивовижно-магічно напливали чари непомітного, але тактовного і надчутливого концертмейстера, що невловимим чином власної інтуїції ловив кожен подих вокаліста, заповнював кожную паузу, передбачав агогічні нюанси. Так виникало чудодійне творення звукової картини. Запам'яталася неймовірна звинність невеличких рук, легкість пальцевої техніки і неймовірна точність у швидких темпах, мереживна прозора педаль і вишукані регістрові барви.

З роками приходить щораз більше усвідомлення значення тих щасливих років навчання для здобуття нових кар'єрних щаблів і, водночас, відповідальності за професійне виховання молодих поколінь. Завдяки багатогранній особистості Тетяни Ярославівни Лаголи я розвивалася не лише як піаністка-солістка, а й ансамблістка, педагог, а згодом і науковець – у царині дослідження української музики. І на кожному етапі життєвого досвіду я намагаюся ще й дотепер керуватись головними критеріями виховання в класі Тетяни Ярославівни – професіоналізмом, відповідальністю, чесністю.

Низький уклін Вам, дорога Вчителько!

*Наталія Ткаченко,
Оксана Ткаченко*

ДОРОГІЙ ТЕТЯНІ ЛАГОЛІ

Весь час дякуємо Долі за те, що вона подарувала нам зустріч із такою Людиною та Викладачем, як Тетяна Ярославівна Лагола. Під час навчання у Львівській консерваторії концертмейстерський клас став нашим улюбленим предметом саме тому, що Тетяна Ярославівна завжди вміла створити на уроці творчу атмосферу, в якій відчував себе не просто учнем, а творчою людиною зі своїми думками, ідеями та почуттями.

Коли ми заходили в клас і бачили цю людину, яка випромінювала світло, за спиною ніби виростали крила, і хотілося творити... На її уроки ми йшли з великою радістю та бажанням. Тетяна Ярославівна завжди була уважна та чуйна, до кожного студента могла знайти індивідуальний підхід, завжди знаючи, на що звернути більше уваги, за що похвалити, де зробити зауваження, надати корисну пораду і навіть пожартувати, тому уроки завжди були цікаві, наповнені змістом та радістю спільної творчої праці, вони відбувалися на найвищому професійному рівні.

Тетяна Ярославівна завжди прагнула навчити нас працювати якісно, ретельно та професійно, детально проробляти кожен штрих, кожную інтонацію музичного твору, знаходити якісь нові барви. Завжди від щирого серця ділилася вона з нами своїми знаннями, майстерністю та досвідом. Коли ми виходили на сцену, завжди відчували її підтримку та позитивну енергію.

Хотілося б від щирого серця подякувати їй за всі ці роки, за щирість, терпіння та професіоналізм, за всі здобуті знання, які ми використовуємо тепер у своїй роботі, а також побажати ще довгих років плідної праці. Завжди згадуємо Тетяну Ярославівну з великою вдячністю та любов'ю. А ще кожному студентові на своєму творчому шляху бажаємо зустріти такого Вчителя!

**«ДУДАРИК» У ЖИТТІ Т. Я. ЛАГОЛИ-БАБ'ЯК:
СПОГАДИ (1976–2001)**

Перш ніж перейдемо до представлення симбіозу, який існував упродовж довгих десятиліть між львівським чоловічим хоровим колективом «Дударик» і Тетяною Лаголою, варто подати декілька біографічних даних, які допоможуть систематизувати часовий простір взаємовпливу суб'єктів.

Іванна-Тетяна Ярославівна Лагола-Баб'як закінчила Львівську державну консерваторію ім. М. В. Лисенка 1953 року й одразу почала працювати там на посаді концертмейстера [9, с. 2–3].

З 01.09.1983 р. до 26.08.1992 р. Тетяна Ярославівна виконувала функцію завідувача кафедри концертмейстерства у Львівській державній консерваторії [9, с. 8–9].

02.02.1976 р. вийшла перша сольна платівка «Дударика», записана фірмою «Мелодія» у Києві. Перший «дитячий» диск в Україні [7, с. 149] – це був початок співпраці Т. Лаголи з М. Кацалом та «Дудариком», яка тривала половину її життя, 45 років.

29 вересня 1989 р. «у Львові було відкрито першу українську хорову школу хлопчиків «Дударик». Її першим директором став засновник хору «Дударик» Микола Кацал» [7, с. 93]. Від цього часу Лагола почала працювати також як вчитель у класі фортепіано. 30 червня 1995 Лагола-Баб'як звільнилася з роботи в консерваторії і повністю перейшла працювати в «Дударик» [9, с. 10–11 і 12–13]. На посту вчителя Вона вірно стояла до кінця свого життя, яке обірвалося 21 березня 2021 року. Навчала Вона молоде покоління грі на фортепіано 31 рік [1, с. 1]. Загальний стаж Тетяни Ярославівни складав 67 років (на березень 2017 р. 63 р.) [1, с. 1].

Прийшла Тетяна Ярославівна у «Дударик» із вченим званням доцента (від 13.12.1967) [9, с. 4–5]. 22 серпня 2016 року їй присвоєно Указом Президента України почесне звання Заслуженого артиста України [9, с. 14–15].

Початок співпраці. Згадуючи про початки співпраці Тетяни Ярославівни з «Дудариком» Любов Григорівна Кацал говорить

про першу платівку, яку Микола Лукич мав записати зі своїм молодим хором, якому було п'ять років, у Києві. Однак важко було знайти концертмейстера, який вмів працювати вживу на студії. Любов Григорівна підкреслює, що «треба мати хватку до того діла». Зауважує, що на сцені простіше грати ніж у студії, тут потрібні спеціальні вміння та навички. Микола Лукич пішов у консерваторію, де Т. Я. Лагола тоді працювала на посаді концертмейстера. Вона погодилася зробити із «Дудариком» запис на студії. Л. Г. Кацал так згадує неперевершену концертмейстерку Лаголу: «Прекрасно зробила свою роботу: сіла і заграла». Саме так виглядав початок довголітньої співпраці [6].

Тетяна Лагола – концертмейстер. На той час Лагола багато записувала пісень із ансамблем «Сестри Байко», об'їздила з концертами весь радянський союз [6]. Степан Михайлович у «Дударіку» працює з 1985 року, з 1989 – перший заступник директора школи, він підкреслює, що Лагола була найкращим концертмейстером. У цей час, коли були ще інші концертмейстери в «Дударіку», однак саме Тетяна Ярославівна грала на всіх концертах. Степан Михайлович назвав її «концертним варіантом» [4].

Її надзвичайний концертмейстерський талант полягав у вмінні транспонувати в будь-яку тональність [6], а в читанні з аркуша вона була «самородком» [5]. «Навіть у старшому віці виконувала з хором складні твори, в темпі і без нот» [3].

Маленькою рукою октавні скачки Лагола виконувала без проблем. «Вона мала увесь комплект, той що був необхідний для концертмейстерської роботи: творчий підхід і толерантність, які давали їй можливість добре чути і слухати» не тільки музику, а й диригента. Дмитро Кацал, диретор хорової капели «Дударик» згадує: «З нею було дуже комфортно працювати» [5], бо вона гармонійно становила «одне ціле» з диригентом і хором [4].

Тетяна Ярославівна чула музику і по горизонталі, і по вертикалі, тому вона в аудиторії та на сцені музикувала. Вона грала кожний раз так, як останній раз у житті. З-під її пальчиків виходила неймовірна краса тембру, яка свідчила про «глибину людини» [5].

Репетиція хору «Дударик».
Диригує Микола Кацал, акомпанує Тетяна Лагола.
Львів, Будинок учителя, 1987 р.

Концерт хору «Дударик». Львів, Домініканський собор, 1991 р.
Концертмейстер – Тетяна Лагола

Лауреат Державної премії УРСР
ім. Т. Шевченка
народна хорова капела
хлопчиків та чоловіч
«ДУДАРИК»

Львів, Домініканський костел
4 січня 1991 року о 18 та 20 годинах
5 січня 1991 року о 17 та 20 годинах 15 хвилин

КОНЦЕРТ «На Свят Вечір»

Всеніч на Різдво Христине (фрагменти) —
упорядкував А. Глопай

З яким Бог
Два сьогодні Найменшого народжує
Христос народжується
Величай, душе моя

КОЛЯДКИ ТА ШЕДРИВКИ

В полі пашок оре	обробив М. Леонтович
Добрий вечір, щасливий	муз. М. Григорівної,
вечір	обробив М. Кацал
Добрий вечір Тиби	Д. Котко
А в брусалці рано	
Дивна новина	С. Лядович
Ізла нар	Р. Сливач
Бог предвічний	С. Лядович
Ніби і нема	
Наша радість стала	К. Стеченко
Ой на річці на Орані	
Діва Марія першу	муз. Ф. Грубера
співала	обр. А. Голішні
Тися ні	М. Леонтович
Привітаємо ту шедрику	обр. П. Колішного
Коли	муз. О. Якимчука
Ой, коляда, княжича	
Щедрика	

У концерті бере участь народний колектив Ан-
самбль, солісти, Музичного товариства «Україна».

Корисні Адреси КОЛІСНИКІВ

Керівник ансамблю «Дуда- рик» та диригент	— Микола КАЦАЛ
Головний хормейстер	— Лесь ЧАРКІВСЬКА
Концертмейстер	— Тетяна ЛАГОЛА
Хормейстер	— Світлана КОЛЕСНИК
Псалтир	— Станісław КАПТАН, Людмила КАЦАЛ, Тетяна КОЛІСНИКІВ
Адміністратор	— Володимир ОБСІН- КОВ

Програма концерту хору «Дударик».
Львів, Домініканський собор, січень 1991 р.
Концертмейстер — Тетяна Лагола

Тетяна Григорівна Сливинська (була знайома з Тетяною Лаго-
лою ще зі студентських років, пізніше вони довголітні колеги в
«Дударик» згадує, що Лагола-Баб'як дуже переживала під час
кожної репетиції, яку сприймала як «дуже щось відповідальне».
Підкреслює: «Більше переживала і хвилювалася на репетиціях,
ніж на концерті», бо «концерт і сцена — це була її стихія» [12].
Перші 25 років «Дударик» у своїх виступах здебільшого викону-
вав твори в супроводі фортепіано, а за клавіатурою завжди сиділа
непервершена Тетяна Лагола [5].

Її як концертмейстера «перестали кликати на концерти лише
тоді, коли вона досягнула серйозний вік», їй виповнилося 70. Відтоді
вона почала займатися «виключно педагогічною роботою» [6].

Останній публічний виступ відбувся з нагоди 45-ліття «Дуда-
рика» (2016 р.) у Палаці залізничників та у філармонії. Ідея була
така: створити «часову арку». На сцені з'явилися співаки, які
разом з Тетяною Ярославівною 40 років раніше записували в Києві

твір «Тихо над річкою». Спершу прозвучав запис сорокарічної давності, а далі вже дорослі співаки разом зі своїм концертмейстером виконали цей величний твір. Нот клавірних для супроводу не знайшлося, тому Тетяна Ярославівна згадала їх із голови й записала від руки клавірну партію [5 і 6].

Тетяна Лагола – викладач фортепіано. Разом із появою школи співаки «Дударика» навчаються гри на різних інструментах. Серед вчителів фортепіано була також Тетяна Ярославівна [4]. Вона і в 90 років вела уроки з дітьми, «приїздила на роботу таксівою, незважаючи ні на що» [5]. З появою коронавірусу й переходом на дистанційне навчання Т. Я. Лагола продовжувала працювати в режимі онлайн. Майже до останніх своїх днів вона віддавала себе роботі, своїм учням [2].

Учні до неї ставилися з великою повагою, а вона спілкувалася з ними «як з ровесниками» і партнерами. У неї було своєрідне ставлення до учнів. Вона завжди їх вивищувала, незалежно від того, яким хто був. У своїй педагогічній діяльності Лагола була «надзвичайним педагогом і психологом, працювала дуже тонко, усі проблеми пояснювала з різних сторін, так що кожен учень міг зрозуміти незалежно від його інтелектуального складу» [5]. Так згадує свою вчительку сьогоднішній директор капели «Дударик» Дмитро Кацал.

Варто підкреслити, що Тетяна Ярославівна ніколи не запізнювалася на роботу. Пів години перед уроком була в класі й очікувала на своїх «клієнтів» [12]. У репертуарі її учнів були лише такі твори, які їм подобалися. Колега по роботі й бабуса учня Тетяни Лаголи – Дарія Григорівна Корінь – згадує: «Вона старалася підбрати своїм учням найцікавіші твори», ноти яких у величезній кількості були власністю Т. Я. Лаголи [8].

27 лютого 2010 року Микола Лукич запропонував мені, Л. П. Дердзяк, посаду завідувача фортепіанного відділу, «завдяки чому я отримала змогу зблизька спостерігати за роботою викладача Лаголи. Приймаючи екзамени у її учнів зауважила, що вона, mimo величезного досвіду роботи і довголітнього стажу, завжди однаково хвилювалася» за них [2].

Готуючи своїх учнів до участі в конкурсах юних піаністів я любила проситися до Тетяни Ярославівни на консультації. Найдостойніша вчителька «Дударика» уважно слухала гру учня, давала коректні та влучні вказівки. На завершення завжди знаходила слова похвали для учня і вчителя за їхню роботу і зусилля [2].

Подяка Міського голови Львова Л. Буняка
викладачу класу фортепіано
Львівської державної хорової школи «Дударик»
Тетяні Лаголі

Особистісна характеристика Тетяни Лаголи. Тетяна Ярославівна ніколи і в нічому не шукала матеріальної користі за свою улюблену роботу. Погоджуючись на першу поїздку з «Дудариком» до Києва для запису першої платівки, не просила грошей за зроблену роботу, лише запитала про те, чи їй відшкодують подорож [6].

Викладач скрипки Лілія Зіновіївна Миколик, яка в школі «Дударик» працює від початку її заснування, згадує: «Коли у 1989 році Микола Кацал на базі хору створив хорову школу, отримав на неї приміщення Храм св. Лазаря і будинки монастирські при ньому. Все було в запущеному стані, в цілому виглядало, як руїна. Тому усі залучалися до будівельних праць, також вчителі, не була виїмком і особистий концертмейстер маестро Кацала Лагола Тетяна. Вона не відмовлялася від жодної фізичної роботи. Була дуже працьовита і послухна вказівкам дирекції» [10].

Любов Кацал підкреслює, що навколо Тетяни Ярославівни завжди було «тепло» [6]. Вона любила молодий колектив школи й завжди трималася його. Хоча була найстаршою, однак брала активну участь у його житті [10].

Тетяна Ярославівна привітно ставилася до тих, хто її відвідував у класі в її робочі дні. На прощання завжди давала гостинця – «Джек». Ніколи не займала багато часу для спілкування, ставилася зі розумінням до зайнятості інших. Дмитро Миколайович каже, що Тетяна Ярославівна такою своєю поведінкою свідчила про те, що є «екстратолерантною». Підкреслює, що її особистість була «виткана зі суцільного позитиву і лагідності» [5].

Як вже було сказано, вона була дуже пунктуальною на уроках і концертах [5]. Ніколи не запізнювалася [10]. У пам'яті колег залишається як «жвава, бадьора, енергійна і дуже красива жінка» [12].

Як людина Лагола була дуже весела і оптимістична. Ніколи не скаржилася, вміла до всього підходити мудро, із життєвим оптимізмом [12]. З Тетяною Ярославівною ми зустрілися у вересні 2002 року. Вона була дуже спокійною і «тихою», хоча, як виявилося, кілька місяців раніше похоронила свого сина. Її сила духу й особистісна зрілість не дозволяла на розпач і нарікання. Вона ніколи не звертала нічиєї уваги на власне горе [2].

Навіть до святкування дня ангела підходила дуже відповідально, хотіла, щоб все було гарно зорганізовано. Старалася про те, щоб нікого не забути запросити, хотіла, щоб усі були задоволені. Її характерною рисою було те, що вона дуже уважно ставилася до кожного зокрема [12].

Т. Г. Сливинська додала: «Мені Тетяна Ярославівна завжди асоціюється з запахом і цвітінням бузку». У неї біля хати, розповідає, гарний пахучий бузок ріс, і, коли він розцвітав, вона цілими оберемками приносила до школи. Його розставляли в кожному класі. Також приносила величезні букети бузку до церкви. «Коли я бачу, як цвіте бузок, одразу згадується Тетяна Ярославівна», – каже Сливинська і додає: «Дуже приємна і гарна асоціація Тетяни Ярославівни із запахом бузку» [12].

Тетяна Лагола-Баб'як завжди пам'ятала про своїх близьких та рідних померлих, давала за них на Служби Божі в храмі святого Лазаря. Перед Великодніми святами сповідалася і приймала Святе Причастя [12].

Любила згадувати дитячі роки, коли з батьком лісником-інженером подорожувала по території сьогоднішньої Польщі. Вона досконало володіла польською мовою, знала багато польських прислів'їв, які влучно допасовувала до ситуацій, про які розповідала або в яких опинялася [2].

У приватних розмовах згадувала свою вчительку в консерваторії. Підкреслювала, що на уроки до неї можна було приходити лише тоді, коли вже твір був вивчений напам'ять. На запитання: «Коли Ви йшли на перший урок?», – відповідь звучала: «Після того, як отримала ноти, одразу вивчала напам'ять і була готова до занять». Це свідчило не лише про феноменальну пам'ять Тетяни Ярославівни, а й про її титанічну працю і почуття відповідальності, з яким вона ставилася до поставленого перед нею завдання [2].

Вирізняло Лаголу небувале почуття гумору. Вона дуже любила жартувати, перш за все над собою. У цьому також була її велич [2].

У старшому віці говорила, що ходить на роботу лише для того, щоб побачитися і працювати з дітьми. Зізналася заучу Мілетію Костянтиновичу Поліщукові: «Я вже давно би перестала працювати, але не можу жити без дітей. Я приходжу сюди у школу, щоб

побачити дітей. Тим я ще живу». Саме діти і спілкування з ними підтримувало її життєвий тонус [11].

Значення Т. Лаголи-Баб'як для «Дударика». Тетяна Ярославівна для «Дударика» стала надзвичайно цінною особистістю, що «складно переоцінити». Вона як концертмейстер була опорою для засновника хорового колективу, спокоєм і впевненістю під час концертів [5].

Дмитро Миколайович зауважив: «Вона в „Дударіку” відслужила, як у війську» і разом з ним пережила усі його злети і приземлення, усі мандри: Америкою і Європою... З «Дудариком» грала в найбільших залах світу [5].

Тетяна Ярославівна також допомагала Миколі Лукичу зростати як «мистецька голова» «Дударика». Вона також стала для «Дударика» комунікатором із професійним світом: завдяки ній «Дудариком» диригували найзнаменитіші диригенти, із ним співали всесвітньої слави солісти [5].

Лагола гармонійно вписувалася в концертну складову «диригент – концертмейстер – хор». Вона також вміло виконувала свою місію в художній оболонці. Відомо, що від подачі характеру твору залежить чи «твір відбудеться». Саме як суперпрофесіонал Тетяна Ярославівна допомагала хору в розумінні стилів і жанрів музики. Дмитро Миколайович підкреслив, що Лагола для хору «була перекладачем з мови партитури на мову агогіки і штрихів» [5].

Тетяна Ярославівна відіграла також важливу роль як жінка і як вихователь молодого покоління в чоловічому колективі, яким є «Дударик» [5].

Лагола-Баб'як і надалі залишається вчителькою [12]: і як людина, і як концертмейстер, і як педагог. Ті, хто її знав і пам'ятає, можуть надалі вчитися з її багатого життєвого та професійного досвіду.

Висновки. «Дударик» став для Тетяни Ярославівни другим домом та сім'єю, з якою вона проводила багато часу. Вона в «Дударіку» і з «Дудариком» добре почувалася, там її любили, поважали, шанували, давали відчуття, що вона потрібна до кінця.

Про Тетяну Ярославівну надалі пам'ятають, відвідують її могили, бо люблять. У Лаголи з «Дудариком» склалися відносини не тільки професійні, а й чисто людські, тому вона залишається живою

в серцях колег та учнів. Про неї відгукуються тільки з шаною, теплом і любов'ю.

Вона продовжує вчити тих, хто бере за приклад її професійність, пунктуальність, чесність, тепло, толерантність, життєву мудрість і делікатність. Це сотні-тисячі людей, яких вона зустріла у своєму житті: на сценах, під час концертів, на телебаченні, радіо, в консерваторії та школі.

Завдяки своїй титанічній праці Тетяна Ярославівна прожила декілька повноцінних життів. Вона поєднувала роботу концертмейстера, педагога і вихователя, концертуючого концертмейстера, а також роль дружини і мами. Вона, працюючи на основній роботі, одночасно співпрацювала з багатьма виконавцями і паралельно займалася науковою роботою.

Слухаючи розповіді свідків про неповторну особистість Тетяни Лаголи, появляється питання: звідки ця маленька і тендітна пані черпала силу і насагу, а також витримку, необхідну для багатогодинної виснажливої праці в класі, на сцені, у багатьох концертних поїздках?

Література

1. Атестаційний лист від березень 2017 р.
2. Дердзяк Л. Інтерв'ю 22.10.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 2 с.
3. Заборовський В. Інтерв'ю 21.11.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 1 с.
4. Кафтан С. Інтерв'ю 21.11.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 1 с.
5. Кацал Д. Інтерв'ю 23.11.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 2 с.
6. Кацал Л. Інтерв'ю 24.10.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 1 с.
7. Кацал М. Сад пісень, Львів 2012.
8. Корінь Д. Інтерв'ю 19.11.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 1 с.
9. Лагола-Бабяк Іванна-Татьяна Ярославовна, *Трудовая книжка*, БТ-I № 9915539. Дублікат (16.09.1985).
10. Миколик Л. Інтерв'ю 19.11.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 1 с.
11. Поліщук М. Інтерв'ю 22.11.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 1 с.
12. Сливинська Т. Інтерв'ю 18.11.2022 / особистий архів Дердзяк Л. 1 с.
13. Хорова капела «Дударик».

URL: http://dudaryk.ua/ua/newsarchive?news_p=660 (23.11.2022).

СПОГАДИ, ЯКІ ЗАЛИШАТЬСЯ НАЗАВЖДИ

Для кожного з нас Вчитель має велике значення, є такі особистості, яких пам'ятаєш усе життя. Напевно тому, що вони зуміли вкласти щось надзвичайне в наше життя, промовляли до нас з особливою мудрістю, направляли до знань, були товаришами, мудрими радниками й вірними наставниками, котрі віддали нам частинку свого щирого, доброго серця та вселили надію на професійний успіх. Ким би ми не стали і куди б нас не занесла доля – завжди від серця й до серця тягнуться невидимі ниточки спогадів про особливого Вчителя.

Одна з випускниць Тетяни Ярославівни Лаголи – відома піаністка, органістка, педагогиня, художня керівниця фестивалів «Діапазон», хорова диригентка міста Базель (Швейцарія) Ірина Цайтц* згадує свого особливого педагога Тетяну Лаголу. «Тетяна Ярославівна була провідним викладачем класу концертмейстерства, однією з найкращих спеціалістів свого фаху, практикуючим концертмейстером. Мала надзвичайно тонке відчуття інструмента. Солістам із нею було легко, комфортно, вона відчувала кожного партнера, знаходячи спільну мову з усіма.

Тетяна Лагола брала активну участь у різноманітних концертах, зокрема й у складі камерного ансамблю, а саме у фортепіанному тріо: Т. Лагола (фортепіано), Б. Бонковський (скрипка), В. Третьак (віолончель). Виступала в консерваторії, в Університеті культури, в музичних лекторіях. Концерти із співачкою, заслуженою артисткою України Тамарою Поліщук викликали особливе захоплення слухачів в Україні та Естонії.

Уроки з концертмейстерства в доброзичливої, енергійної Тетяни Ярославівни я відвідувала з великим задоволенням. Маючи маленькі руки, вона талановито долала усі технічні труднощі, граючи клавіри опер із заздрісною легкістю».

* Листування з п. Іриною Цайтц відбувалося впродовж вересня–жовтня 2022 р.

Вечір старовинного романсу, 18.12.1970 р.
Тетяна Лагола (за роялем), Т. Поліщук (вокал),
В. Бонковський (скрипка), В. Третяк (віолончель)

Як відомо, у програмі навчання в класі концертмейстерства є вивчення оперної сцени з клавiру, де студентiв готують до роботи оперного концертмейстера. Саме концертмейстер найбільше спілкується зі співаками оперної трупи театру чи оперної студії. У багатьох моментах його праця визначає якість підготовки партій солістів, відповідно й рівень спектаклiв, що готуються. Виконання клавiру передбачає відтворення різнобарвно-масштабного оркестру та тембральних можливостей кожної оркестрової групи, їхніх характерних динамічних особливостей із відповідними прийомами звуковидобування і педалізації [1, с. 65–66, 68–69].

Пані Ірина згадує уроки зі славетним педагогом: «Тетяна Ярославівна зуміла розкрити мене для співу. Пригадую, як я спершу не могла навіть розкрити рота, не могла співати. Адже у нас вдома звучала, насамперед, інструментальна музика, а співали лише колядки на Різдво. Навіть з дитинства, слухаючи оперних співаків, я не сприймала звучання їх голосів. Звичайно, згодом я виросла із того дитячого бачення оперного співу, але самій співати, „слухати свій голос” мені ніколи не хотілося. Проте Тетяна Ярославівна примусила повірити в себе і навчила мене співати. Її завдання полягало в тому, щоби надати студентам-піаністам, таким,

як і я, початкову кваліфікацію корепетиторів в оперному театрі та концертмейстерів для співаків взагалі. Це насправді дуже вимоглива професія, що передбачає знання специфіки вокалу, дуже доброго читання з аркуша та володіння відповідним репертуаром. І я змінила своє хибну думку щодо цього напряму роботи концертмейстера, за що щиро вдячна.

На іспит я готувала номери з „Ріголетто”. Тетяна Ярославівна на кожному уроці своєю доброзичливістю, великим терпінням і позитивною енергетикою поступово позбувала мене комплексів, і я справді розкрила рота і заспівала, намагаючись супроводжувати свій спів оркестровим звучанням фортепіано. Із Тетяною Ярославівною ми вивчили ще кілька опер Дж. Верді.

Також ми працювали над аріями, які мають багато спільного з клавіром оперної сцени, розучували камерно-вокальну лірику Лисенка, Жербіна, Людкевича тощо.

Тетяна Лагола відчувала студента, вміла до кожного знайти „підхід”, що свідчить про її неабиякий педагогічний талант. Я з великою теплотою дякую їй за той багаж знань, за науку, яка так згодилася мені в професійному житті, доземно вклоняюся їй із вдячністю за витримку і насагу, справедливе слово та мудру пораду».

Пам’ятаймо своїх учителів, шануймо їх та молимося за них, адже вони доклали стільки душевних сил, енергії, знань та умінь, щоб виховати нас справжніми професіоналами.

Література

1. Молчанова Т. Самоосвітня діяльність піаніста-концертмейстера: теоретичний аспект. Львів: Вид. Т. Тетюк, 2021. 220 с.
-

СПОГАДИ ПРО ВЧИТЕЛЯ
(інтерв'ю із заслуженим артистом України,
професором Мирославом Драганом)*

Конференція, присвячена відомій українській концертмейстерці, заслуженій артистці України Тетяні-Іванні Ярославівні Лаголі, надихнула до інтерв'ю з Мирославом Тарасовичем Драганом, який був її учнем і поділився своїми спогадами про педагога з концертмейстерського класу, про секрети її виконавської та педагогічної майстерності та про її особисті якості.

«Машину часу поки що не винайшли і, мабуть, ніколи не винайдуть. А ось для подорожей вектором ретроспективи така машина дана нам природою. Це наша пам'ять, яка з роками оголює події акценти життя і дозволяє нам переміщуватися в різні пункти пройденого шляху, минаючи несуттєві та суєтні моменти часу...

Подумки поринаю в глибини пам'яті та легко знаходжу людину, до якої зараз сходить моя думка. Це мій педагог із концертмейстерського класу Тетяна Ярославівна Лагола. Я бачу і себе, зовсім юного, який намагається жадібно набирати вражень від навчання. Це вже тепер я роблю спроби усвідомити все з висоти вікових уявлень.

Я дуже щасливий, що потрапив у клас саме до неї. Вона була надзвичайно терпляча. Оскільки я був не дуже простим студентом, був творчим, мав багато власних проєктів, вона завжди ставилася до цього з розумінням і професійно вчила.

Особливо подобалася її людяність та ставлення до людей. Завдяки своєму великому досвіду Тетяна Ярославівна тонко відчувала людину і знала, що кому потрібно сказати у відповідний момент. Вона була діловою і активною, проте теплою і дуже людяною. Таких людей я не багато зустрічав у своєму житті. Вона є для мене еталоном і тим мірилом, на який я рівняюся. Завжди вірила в мене і це, безумовно, вплинуло на моє творче становлення і на все моє життя.

Цілком зрозуміло, що в юності, коли ти одного разу захоплюєшся своїм педагогом, цієї ж миті ніби пізнаєш ціну унікального

* Бесіда-інтерв'ю відбулася 11 жовтня 2022 року.

творчого зусилля, ціну духовного спілкування з ним. У цей момент ти гранично відкритий і згадуєш таїнство порозуміння з нею: як легко тобі було спілкуватися і як щиро вона ділилася знаннями і таємницями своєї професії. Наше спілкування, людське і музичне, було порятунком душі, оскільки було справжнім.

Під час занять вона завжди говорила лише саму суть того, що мені було потрібно для кращого звучання, навчала піаністичної зручності та як потрібно слухати соліста і навіть як передбачити хід його думки. Часто сама показувала, як повинен звучати твір. Ручки вона мала невеликі, але дуже зграбні. Її виконавська майстерність, коли вона сідала за інструмент у класі під час чергового уроку, чи коли грала у концертних залах, чи записувалася на Львівському радіо і телебаченні, справляла незабутнє враження. Еталонним для мене стало її виконання творів Остапа Нижанківського, Дениса Січинського, Станіслава Людкевича, Романа Сімовича, Анатолія Кос-Анатольського, Миколи Колесси і те єдине, дароване музичне одкровення українських народних пісень у її виконанні з різними солістами.

Пам'ятаю концерти з хором «Дударик». Я не можу точно сказати, які саме твори були, але вона мала в своєму репертуарі безмежну кількість хорових зразків. Також дуже яскраво пригадую, що багато концертів розпочиналося саме з її імені в ролі концертмейстера. І це справляло на мене дуже велике враження, оскільки виступ у філармонії був ознакою дуже високого рівня.

У такі хвилини я крадькома спостерігав за Тетяною Ярославівною, вона здавалася настільки одухотвореною за роялем аж до абсолютно недосяжної, оповитої флером унікальності. Але й через багато років залишився слід мого тодішнього чуттєвого відгуку, враження і цілковите поневолення її образом у звучанні інструмента та неповторного туше.

Її творче амплуа полягало у повній відсутності прагнення до зовнішнього ефекту, лише до внутрішньої правди, при цьому виринало відчуття відвертого зізнання, занурення у світ щирості, особлива лірична сповідальність, а часом, навпаки, емоційна буря, щоразу влучне втілення композиторської думки, злиття думок, почуттів у результат, що звучить, і ще особливо конкретна, персональна, притаманна лише їй чуттєвість.

Може тоді я тільки починав розуміти, що високе виконавство схоже на фантазії, коли homo ludens (людина, яка грає) сприймається як герой, який не передає, а створює гаму різноманітних почуттів. Саме тоді, у щоденності того буття, я вперше замислився над чарівністю концертмейстерства як професії.

Нечітко, але ворухнулася думка про те, що для музиканта-концертмейстера об'єктом зображення стають не життєві події та реалії, не жорстка наша «дійсність», а саме звукова поезія у тонкому злитті зі солістом. У виконанні Тетяни Ярославівни завжди була присутня правда, але правда глибинна, та, яка не може бути висловлена словом, а лише дотиком до клавіш. Відчуття таланту, реалізованого у творчому результаті – такою була виконавська інтерпретація Тетяни Ярославівни.

Але справжнє тріумфування серця траплялося тоді, коли Тетяна Ярославівна піднімалася до вершин вільної творчості – виконувала чудесні обробки українських народних пісень, які вона ніби діставала із сутінку катакомб, в які було загнано українську музичну культуру. Вона щоразу дивувала вільною правдою серця, вираженою в звучанні, сприйнятому мною в наближенні до досконалості.

Тетяна Ярославівна не пішла стежкою сольного виконавства, і я глибоко переконаний, що концертна сцена втратила одну з потенційних зірок. З її розповідей знав, що вона була однокурсницею Олега Романовича Криштальського, і були вони одного технічно-мистецького рівня, що також свідчить про неї, як про талановиту виконавицю. Але обраний нею шлях піаніста-концертмейстера виявився не менш плідним для українського ансамблевого виконавства і для національної культури в цілому.

Тетяна Ярославівна була педагогом особливого рівня. Її педагогіка – не просто професійно-ремісничий акт, для неї це було тією творчістю, в якій вона знаходила енергію оновлення. Її кредо – плекання тонких поетичних душ майбутніх концертмейстерів, і ця надзвичайно енергоємна праця щоразу дарувала нам, її вихованцям, нові знання, навички та уміння.

Глибоко вдячний їй за це, бо ж недарма я і досі не припиняю виступати як концертмейстер.

Мій низький уклін Педагогу з великої літери!»

**СПОГАДИ ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ
КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА-ІЛЮСТРАТОРА В КЛАСІ
ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ**

За 30 років роботи концертмейстером-ілюстратором на кафедрі концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка мені довелося співпрацювати практично зі всім її педагогічним складом. Найдовше – із професорами А. І. Кушплер та Л. М. Ніколаєвою, менше працював з професором Т. О. Молчановою та доцентом Т. Я. Лаголю.

Усі вони – непересічні цікаві особистості й висококласні професіонали, кожна зі своїм неповторним людським і педагогічним «стилем». Проте їх усіх, на мій погляд, об'єднують деякі спільні риси. Серед таких якостей я б відзначив передусім повну самовіддачу на уроках, жорстку самодисципліну, пунктуальність, практично невичерпну доброзичливість до студентів і надзвичайне терпіння та витримку. На щастя, хоч і не завжди, але в багатьох випадках їм вдалося впливати цими якостями і на особистісний розвиток студентів.

А в класі Тетяни Ярославівни Лаголи мені пощастило працювати ще з початку моєї роботи на кафедрі вокалістом-ілюстратором з 1991 року, під час навчання на 5 курсі, тоді академія найменувалася консерваторією. Тобто, відразу потрапив під пильне око начальства, бо Тетяна Ярославівна завідувала кафедрою! Мушу відзначити, що Тетяна Ярославівна ніколи не тиснула ні на кого своїм авторитетом, а він був у неї колосальний! Упродовж довгого творчого життя Тетяни Ярославівни з нею радо співпрацювали ледь не всі значимі академічні виконавці Львова – і солісти, і колективи.

Атмосфера на заняттях завжди була напрочуд спокійна і доброзичлива, навіть домашня, і я потрапив під уважну, хоча й вимогливу, опіку авторитетної майстрині.

Пригадую своїх перших студентів у її класі, які реалізувалися в мистецтві концертмейстерства та в педагогіці, зокрема це Ірина

Брикайло, Олеся Верещинська, Оксана Куркевич-Сивохіп, Христина Антків, Зеновія Коваль-Жмуркевич, Романна Гаврилюк, та в науково-педагогічній діяльності – Северин Тихий.

Щодо особливостей педагогічного методу Тетяни Лаголи, то на мій погляд, вона належала до тієї «консервативної» категорії викладачів, які, як і митці епохи Відродження, навчали учнів безпосередньо в роботі, коли головним для учня-підмайстра було спостереження за процесом дії майстра і намагання наслідувати його дії. Головним способом розв'язання технічних і художніх проблем був безпосередній показ викладачем, тому за необхідності, або досить часто, Тетяна Ярославівна сідала за інструмент і грала.

Саме таким методом користувався її багаторічний ансамблевий партнер, корифей львівської вокальної школи Павло Петрович Кармалюк, представник того ж покоління: «Роби зі мною, роби, як я, зроби краще за мене!» (Якщо зможеш, звичайно). Ті зі студентів, кому вдається в таку методику «ввімкнутися», увійти в особливості процесу дій викладача, мають шанси досягти неабияких успіхів. Адже ті способи й засоби, якими послуговується викладач для технічних і художніх завдань, базуються на його колосальному творчому досвіді і, відповідно, феноменальній інтуїції.

Найчастіше доводилось чути одну технічну вимогу Тетяни Ярославівни: «Ближче до клавіатури!» Тобто, вона вимагала максимальної економії рухів, не допускала «балету» руками. Російською мовою вона не послуговувалась, але нерідко повторювала іронічний вираз, який українською звучить приблизно так: «Багато рухів, а досягнення мінімальні».

Відзначу, що Тетяна Ярославівна любила казати, що сама ніколи багато вправами не займалася, бо наголошувала: «У мене була вроджена техніка!» Її невеличкі руки здатні були заграти абсолютно все, будь-яку фактуру!

А от із художнього погляду, найчастіше звучали слова «настрій» і «характер», тобто Тетяна Ярославівна вимагала від студентів насамперед розуміння емоційного змісту твору та вміння його втілити в процесі виконання, що сама робила досконало.

Це, безумовно, було уроком і для мене, бо саме це я намагаюся робити і під час роботи в класі концертмейстерства зі студентами-піаністами, і в класі сольного співу зі співаками. Адже наше головне завдання як виконавців – розшифрувати закодований авторами у нотних позначках зміст твору й донести його до публіки якнайвиразніше та найрельєфніше. Безумовно, такий підхід, методи й традиції педагогічної праці, які наші корифеї, зокрема Т. Я. Лагола, передавали і передають своїм учням-послідовникам, продовжують жити й розвиватися в практиці наступних поколінь.

Щиро вдячний долі, що звела мене з такою Особистістю у виконавському мистецтві України, а також низький уклін їй за безцінний досвід роботи.

БАГАТОГРАННА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ У СУЧАСНОМУ МУЗИКОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ

Зеновія Жмуркевич

АСПЕКТИ ВИКОНАВСЬКОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ-БАБ'ЯК

За роки незалежності вітчизняні музикознавці активно досліджують виконавську майстерність та педагогічні засади провідних фахівців України. На увагу як науковців, так і виконавців заслуговує відома піаністка-концертмейстер Тетяна Лагола-Баб'як, діяльність якої вирізняється високою активністю та багатовекторністю. Про її постать друкували статті у збірках наукових праць «Сторінки історії Львівської державної музичної академії», «Концертмейстерська діяльність: історія, теорія, практика», «Записки Наукового товариства Шевченка» та ін.

Відома піаністка-концертмейстер Тетяна Лагола-Баб'як народилася 1930 р. в м. Львові. З 1945 р. навчалася у Музичній школі-десятиріччі при консерваторії у Ірини Негребецької. У 1953 р. з відзнакою закінчила Львівську державну консерваторію імені М. В. Лисенка в класі фортепіано Людмили Уманської. Одразу ж розпочала працювати там концертмейстером у класі сольного співу Одарки Бандрівської та концертмейстером Львівського радіо (1953–1959). Лауреат республіканського конкурсу (1957). З 1957 р. Т. Лагола-Баб'як – старший викладач камерного ансамблю та концертмейстерства.

Працюючи викладачем, Т. Лагола-Баб'як інтенсивно інтегрувалася у виконавське середовище. Протягом 1966-2003 рр. у часописах «Музика», «Дзвін», «Культура і життя», «Вільна Україна», «За вільну Україну», «Молода Галичина» тощо публікували рецензії багатьох концертів, на яких концертмейстер виступала з відомими співаками О. Врабелем, Л. Божко, Т. Дідик, В. Ігнатенком, В. Кобржицьким, В. Чайкою та ін., скрипалями – Л. Деркач, Б. Каськовим, Л. Шутко, віолончелісткою – Х. Колессою. Творчий доробок багаторічної співпраці піаністки з Марією Байко та вокальним

тріо сестер Байко – це численні концертні виступи, записи на платівках і багатий фонд Львівського та Київського радіо і телебачення. З 1975 р. Т. Лагола-Баб'як – концертмейстер, а з 1987 р. – викладач хорової школи «Дударик», з яким виступала в Угорщині (1987, 1989), Польщі, Прибалтиці та США (1990).

Піаністка виконувала твори і українських композиторів, і західноєвропейських. У творчому доробку Т. Лаголи-Баб'як 9 грам-платівок, близько 180 фондових записів на радіо і телебаченні, з них – близько 60 солоспівів українських композиторів, понад 50 обробок українських народних пісень.

Доцент Т. Лагола-Баб'як є автором методичних розробок із питань концертмейстерства. Упорядкувала «Українські народні пісні з репертуару Марії Байко» (1982), «Нотографічний показник видань музичних творів М. В. Лисенка» (2001) тощо.

Виконавську діяльність Т. Лаголи-Баб'як високо оцінювали фахівці, мала вона своїх прихильників і серед аматорів. Станіслав Людкевич, характеризуючи складові мистецтва піаністки, відзначав насамперед її досконалу обізнаність із змістом художнього образу, витримку на сцені, тонкість інтерпретацій. Тепло і щирість, філігранність технічної вправності, енергетика запальності й багатство звукової палітри, чуттєвість до стилю – цими параметрами вирізняється манера виконавства концертмейстера Т. Лаголи-Баб'як.

За час педагогічної діяльності в її класі концертмейстерської майстерності навчалося понад 180 випускників. Серед них викладачі Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка, зокрема Ксенія Колесса, Ольга Качева, Мирон Кушнір, Галина Блажкевич, Мирослав Драган, Оксана Рапіта, Надія Бабинець, Марія Макара, Лідія Ніколаєва, Мирослава Логойда, Зеновія Жмуркевич (Коваль) та ін.

**ФОРТЕПІАННИЙ АКОМПАНеМЕНТ
У ВИКОНАВСЬКІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ**

Призначення курсу «Фортепіано» для студентів вокального, теоретико-композиторського, диригентського та оркестрового факультетів полягає в набутті навиків фортепіанної гри, закріпленні та доповненні знань із суміжних музичних дисциплін (сольфеджіо, гармонії, історії музики, теорії музики, аналізу музичних форм тощо). Це дає їм змогу стати професійними виконавцями та педагогами в майбутньому.

Протягом навчального року студенти виконують не менше, ніж сім творів, із них два поліфонічні, дві сонатини або варіації, дві п'єси, два ансамблі, етюди, а також два акомпанементи.

Натхненно звучать вокальні та інструментальні твори в супроводі фортепіано (крім заліку чи іспиту) на відкритих концертах кафедри: «Музичний альманах», «Весняний камертон», «Від минувшини до сьогодення», «Творча лабораторія» у виконанні студентів-композиторів, на концертах студентів диригентського факультету, на тематичних концертах студентів класу викладачів кафедри та сольних концертах, ініціативу яких завжди заохочують. Ці заходи проводять кожного навчального року в Малому залі ЛНМА ім. М. В. Лисенка.

Знаковим для кафедри загального та спеціалізованого фортепіано ЛНМА ім. М. В. Лисенка є те, що від самого початку її створення до сьогодні працюють висококваліфіковані музиканти. У 50-х роках ХХ ст. починала свою виконавську кар'єру яскрава піаністка Тетяна Лагола-Баб'як – одна з найвідоміших у Львові.

Провідний український музикознавець, доктор мистецтвознавства, професор Любов Кияновська на презентації у Києві своєї монографії «Сад пісень Івана Карабиця» зазначила, що «значну частку української музики ще не зібрано в монографіях. Це наше велике завдання – виконати те, що роблять усі нації: описати повністю видатних музикантів, не тільки композиторів, так,

щоби світ нас знав». Про постать Т. Лаголи-Баб'як опубліковано статті в збірках наукових праць «Сторінки історії Львівської державної музичної академії», «Концертмейстерська діяльність: історія, теорія, практика», «Записки Наукового товариства Шевченка» та ін.

Відома піаністка-концертмейстер Тетяна Лагола-Баб'як декілька років працювала за сумісництвом викладачем на кафедрі загального фортепіано, з початку її заснування (1961 р.) під керівництвом Всеволода Климківа. Серед її випускників були диригенти Степан Турчак, Іван Майчик, Лариса Бобер, Тарас Микитка та інші. Протягом 1974–1982 рр. працювала на посаді в. о. доцента, а з 1986-го – доцента кафедри концертмейстерства, у 1983–1994 рр. – завідувач кафедри концертмейстерства.

Т. Лагола-Баб'як – перший виконавець та інтерпретатор вокальних, інструментальних і камерних творів таких львівських композиторів: С. Людкевича, А. Кос-Анатольського, Є. Козака, Д. Задора, Б. Фільц та ін. Її велика заслуга в тому, що твори багатьох композиторів прозвучали не тільки у Львові, але й далеко за його межами. Більшість із них зберігаються у фондах Львівського та Київського радіо, телебачення, у записах на платівках.

Виконавська манера піаністки характеризується теплою звучання, віртуозністю, свободою, темпераментністю та витонченістю, різноманітністю звукової палітри, тонким відчуттям стилю. Високо оцінювали концертно-виконавську діяльність піаністки М. Колесса, П. Кармалюк, А. Штогаренко та інші музичні корифеї.

**КАМЕРНІ РЕФЛЕКСІЇ
МИСТЕЦЬКО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ
ТЕТЯНИ ЛАГОЛІ**

У виконавській діяльності музикантів майже всіх спеціалізацій важливе місце займає ансамблева гра, виконання творів у супроводі фортепіано. Єдність мислення, спільність творчих настанов, дотримання музично-виконавських принципів є запорукою злагодженості учасників процесу.

Провідний український музикознавець, доктор мистецтвознавства, професор Любов Кияновська на презентації у Києві монографії «Сад пісень Івана Карабиця» зазначила, що «наше велике завдання – виконати те, що роблять усі нації: описати повністю видатних музикантів, не тільки композиторів, так, щоби світ нас знав».

Однією з найвідоміших у Львові музикантів 50-х років ХХ ст. стала Тетяна Лагола-Баб'як, діяльність якої вирізняється високою активністю та багатовекторністю. Закінчивши у 1953 р. з відзнакою Львівську державну консерваторію імені М. В. Лисенка у класі фортепіано Людмили Уманської, одразу ж розпочала працювати концертмейстером у класі сольного співу Одарки Бандрівської та концертмейстером Львівського радіо (1953–1959). Лауреат республіканського конкурсу – 1957 р. З цього ж року Т. Лагола-Баб'як – старший викладач кафедри камерного ансамблю і концертмейстерства Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка, а з 1967 року – виконувач обов'язків доцента цієї кафедри, на якій працювала до 1973 року. Пізніше – доцент кафедри концертмейстерства, завідувач кафедри (1983–1994). У 2016 році Т. Лаголі-Баб'як присвоєно почесне звання «Заслужений артист України».

В опануванні музичної майстерності та в ефективності цієї діяльності особливе місце займає темперамент. Не маючи безпосереднього впливу на майстерність, він виступає як енергетичний фактор на етапі підготовки до музичної діяльності, зокрема на

вибір її стилю, у процесі вивчення твору і його виконання, а також психічну витривалість музиканта.

Злагодженість і стрункість виконання музичного твору забезпечує вміння кожного інструменталіста узгодити свою художню індивідуальність та виконавський стиль з індивідуальністю партнера. Учасники ансамблю мають відчувати себе рівноправними партнерами, зокрема психологічно, і мати спільні музично-просторові орієнтири незалежно від репертуару. У сумісній грі в ансамблі необхідно прагнути до синхронності звучання, єдності штрихів, фразування, акцентів, а також координації рухів, динамічної сили звучання, тембральної узгодженості тощо. Місія виконавця – безпосередній емоційно-психологічний вплив на слухача. Психологічну витривалість виконавця визначає тип темпераменту.

Для виховання виконавця-артиста велике значення мають його психологічно-антропологічні показники: інтроверсія і екстраверсія. Спостережливий підхід до буття, згідно з поглядами Юнга, відсторонення від людей, фіксація інтересів особистості на явищах особистісного внутрішнього світу – характерне для інтровертів. Екстравертний тип вирізняється зверненістю особистості на навколишній світ – притаманна імпульсивність, відвертість виразу почуттів та емоцій тощо.

Найвищі здобутки виконавської майстерності досягають завдяки задіюванню фізичних та психологічних можливостей індивідуума. Тільки систематична та детально спланована праця дає шанс реалізувати свій творчий потенціал вповні, адже «таланти народжуються, а майстрами стають».

ПОСТАТЬ ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ У СВІТЛІ ГАЗЕТНИХ РЕЦЕНЗІЙ

У сучасному світі музика є не тільки джерелом насолоди для слухачів, але й складною творчою діяльністю, досягнення у якій потребують величезної наполегливості, таланту та професійної майстерності. Саме такою була Тетяна Лагола-Баб'як – відома українська піаністка та концертмейстерка, яка зарекомендувала себе як представниця високої музичної культури, здатна передати найглибші почуття через музику.

У цій статті ми проаналізуємо газетні рецензії на її виступи, що дозволить більш детально пізнати її творчість та визначити головні ознаки та особливості її майстерності.

Про Тетяну Лаголу згадували в найбільш популярних того-часних часописах, зокрема у газетах «Вільна Україна», «Культура і життя», «Літературна Україна», «Основа». Авторами статей були шановані особистості – відомі музикозавці та критики Марія Білинська, Всеволод Задерацький, Мирослав Скочилиєс. Високо оцінювали концертно-виконавську діяльність піаністки Станіслав Людкевич, Микола Колесса, Павло Кармалюк, Андрій Штогаренко та інші музичні корифеї. Переважно це були рецензії та відгуки на концерти пані Тетяни Лаголи з тріо сестер Байко і хором «Дударик», що відбувалися у залах Львова, Києва та інших українських та закордонних міст. Рецензенти відзначають її техніку гри, майстерність та емоційну глибину виконання, а також здатність передавати характер та настрій кожного музичного твору.

У статті 1982 року «Піснею об'єднані» пані Ярослава Величко, редакторка газети Львівського політехнічного інституту, зазначає: «Тетяну Ярославівну Лаголу знали різні покоління львів'ян завдяки її плідній діяльності». Згадано також, що вона була незмінним супутником і натхненником сестер Байко, очевидцем і учасником їх народження як колективу. У супроводі фортепіано, за яким сиділа ця натхненна жінка, зростала і здобувала славу скрипалька Леся Деркач. Доброю феєю називали її і зовсім юні співаки з дитячого хору «Дударик» [2, с. 4].

Всеволод Задерацький у газеті «Культура і життя» залишає яскравий відгук про виступ Марії Байко і Тетяни Лаголи, що відбувся 1978 року в Київській консерваторії на концерті камерної музики, присвяченому доробку Станіслава Людкевича, де звучали романси та обробки народних пісень композитора. Музикознавець зазначає: «Тетяна Лагола – тонка піаністка з чудовим розумінням музичної тканини і рідкісним відчуттям ансамблю. Гармонічне плетиво романсів Людкевича, чарівливі переходи, зіставлення і модуляції були передані нею рельєфно, колористично яскраво, у належній динамічній рівновазі з вокальною лінією» [4, с. 5].

Про дует Марії Байко і Тетяни Лаголи згадує також і Марія Білинська в газеті «Вільна Україна» за 1966 рік: «Великою мірою сприяла втіленню цих оперних уривків піаністка, ст. викладач Т. Лагола, яка примусила фортепіано зазвучати багатими оркестровими барвами. Партія фортепіано була на високому рівні. Співачка і піаністка становили чудовий ансамбль» [1, с. 4]. Марія Білинська зазначає, що Тетяна Ярославівна завжди грала без штучної надуманості, мелодії лились у її виконанні спокійно й душевно. Звучність ніколи не перебільшувалась, технічні місця були легкі, але водночас енергійні. Все було у її виконанні чітко визначено в ідеальному ансамблі з волею партнерів-солістів.

Згадку про Тетяну Лаголу залишив також і Володимир Квітневий у своїй статті 1969 року «Перепелиний терцет», присвяченій сестрам Байко: «...і поряд з іменами перепелиного терцету завжди буде стояти ім'я незмінного концертмейстера Тетяни Лаголи, яка змістовно доповнює фортепіанним супроводом» [5, с. 5].

Ось ще один спогад Мирослава Сковчиляса, працівника музичної редакції Львівського телебачення, зі статті «Співають сестри Байко», що була опублікована в газеті «Літературна Україна» 1968 року: «Як і в минулі роки, із с. Байко виступала їхня незмінна супутниця, піаністка Тетяна Лагола. Весь репертуар (майже 40 пісень) співачки готували разом з нею, тому вона заслужено розділила тріумфальний успіх концерту» [8, с. 5].

Автор статті про львівських композиторів Л. Дереч згадує співпрацю піаністки з Анатолієм Кос-Анатольським. З газети дізна-

ємося, що вони неодноразово разом працювали над новими творами, а сам композитор іноді запитував порад стосовно написання фортепіанного супроводу [3, с. 4].

Анатолій Кос-Анатольський з дружиною Надією Кос (*сидять*),
Тетяна Лагола і сестри Байко, 1977 р.

Зі спогадів Андрія Штогаренка дізнаємося: «Музична громадськість республіки добре знає концертмейстера-піаністку Тетяну Лаголу-Баб'як як серйозного і талановитого педагога, музиканта-виконавця, що віддає багато сил та енергії творчості українських композиторів» [9, с. 5].

Микола Колесса так висловився про Тетяну Ярославівну: «Т. Лагола часто є першою виконавицею та інтерпретатором вокальних, інструментальних і камерних творів львівських композиторів, більшість із них записано у фонд радіо і на платівках з її участю. Її величезна заслуга в тому, що твори композиторів Станіслава Людкевича, Анатолія Кос-Анатольського, Євгена Козака, Миколи Колесси та інших прозвучали не тільки у Львові, але й далеко за його межами» [6, с. 5].

Станіслав Людкевич так відгукувався про піаністку: «Я особисто знаю п. Тетяну Лаголу-Баб'як майже 30 років як прекрас-

ного музиканта, висококваліфікованого і вдумливого спеціаліста, що з успіхом працює у сфері сольного-ансамблевого виконавства та концертмейстерства. Першорядне знання матеріалу, заглиблення в зміст художнього образу, сценічна витримка, тонкість інтерпретацій, – риси, що на думку Станіслава Людкевича характеризують Тетяну Лаголу» [7, с. 5].

Аналізуючи газетні рецензії на виступи Тетяни Лаголи-Баб'як, можна зробити висновок про її приголомшливі досягнення та великий внесок у світ фортепіанного мистецтва. Вона отримує високу оцінку критиків як виконавиця, що здатна донести до слухачів глибоку емоційну внутрішність творів.

У своїх виступах Тетяна Лагола-Баб'як демонструє високий рівень володіння технікою та неперевершений талант інтерпретації. Згідно з рецензіями, вона має чудовий смак, що виявляється в правильному використанні динамічних переходів та темпу, а також у здатності зосередитися на найдрібніших деталях музичного твору. Вона вміє передати душу твору через свою інтерпретацію, даруючи слухачам незабутні враження та відчуття.

Отже, зібравши та проаналізувавши різноманітні газетні рецензії на виступи Тетяни Лаголи-Баб'як, можна зробити висновок, що вона є видатною піаністкою-концертмейстеркою, яка заслуговує на повагу та визнання в українській та світовій музичній спільноті.

Література

1. Білинська М. Чудовий ансамбль. *Вільна Україна*. 1966. С. 2.
2. Величко Я. Піснею об'єднані. *Часопис Львівського політехнічного інституту*. 1982. С. 1–2.
3. Дереч Л. В гості до пісні. *Культура і життя*. 1977. С. 3.
4. Задерацький В. Виступає Марія Байко і Тетяна Лагола-Баб'як. *Культура і життя*. 1978. С. 2.
5. Квітневий В. Перепелиний терпет. *Ленінська молодь*. 1969. С. 2.
6. Колесса М. Спогади композитора. *Культура і життя*. 1980. С. 3.
7. Людкевич С. Львівське тріо. *Культура і життя*. 1974. С. 3–4.
8. Сковчиляс М. Співають сестри Байко. *Літературна Україна*. 1968. С. 3.
9. Штогаренко А. Спогади композитора. *Культура і життя*. 1982. С. 3.

АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ТЕТЯНИ ЛАГОЛИ

**(вивчення камерно-вокальних творів українських
композиторів у концертмейстерському класі)**

Ознайомлення з «Методичними рекомендаціями до вивчення камерно-вокальних творів українських композиторів у концертмейстерському класі / на матеріалі солоспівів С. П. Людкевича, Р. А. Сімовича та Д. Є. Задора» (Львів, 1985) Тетяни Ярославівни Лаголи-Бабяк та їх аналіз тепер, у контексті останніх трагічних подій в Україні, набуває особливо актуального значення.

Адже нині кожен українець боронить свій фронт: і не лише воєнний, волонтерський, економічний, гуманітарний чи інформаційний, а й фронт мистецький, до якого належимо ми – студенти Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка. Що ми можемо зробити і що робимо під час війни, чим допомагаємо своїй країні, яке місце під час війни займає наше музичне мистецтво?

Українську культуру послідовно знищували впродовж століть. Заборони друку українською мовою, репресії митців, розстріляне відродження, нав'язування російської музики. Українці встояли тоді, українці гідно тримаються зараз – кожен на своєму фронті. У цьому контексті надзвичайно важливо, що ми, нарешті, почали звертати більше уваги на творчість наших, українських композиторів, активно виконувати їхні твори. Адже, як відомо, за життя багатьох українських композиторів не давали вільно звучати їхній музиці, не дозволяли вільно писати, бути українцями.

Сьогодні ми з особливим розумінням важливості та актуальності відкриваємо сторінки незнайомої нам історії – прекрасних українських мистецьких композицій. І натеper передне слово Тетяни Ярославівни до методичних рекомендацій звучить особливо актуально: «Використання камерно-вокальної музики відомих композиторів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу сприяє здійсненню цілого ряду педагогічних завдань:

по-перше, розширює знання камерно-концертної літератури, по-друге, дозволяє активно розвивати творчу особистість студента, який має нагоду створити індивідуальну виконавську концепцію такого музичного твору, що не отримав визнаних варіантів інтерпретації, по-третє, прищеплює любов до української музичної культури і розвиває її виконавські традиції» [1, с. 4].

У методичних рекомендаціях Т. Я. Лаголи-Бабяк подано короткий характеристику життя і творчості кожного з представлених у ній композиторів, зроблено короткий аналіз творів. Та особливо цінними є її поради саме для піаністів-концертмейстерів. Буде цікаво й корисно для кожного музиканта порівняти свій план інтерпретації з виконавським задумом, запропонованим автором цієї методичної розробки, яка разом із провідними солістами України вперше виконувала аналізовані солоспіви на радіо та в телепередачах, у численних концертних виступах, а у своїй виконавській роботі часто користувалась надзвичайно вартісними порадами та інтерпретаційними вказівками авторів цих творів. Ці композиторські вказівки та побажання разом із власними методичними порадами виникли на основі багаторічної виконавської практики та представлені в цих методичних рекомендаціях.

Авторка запропонувала доволі розлогий виконавський аналіз таких творів: одного з найвідоміших солоспівів Станіслава Людкевича «Спи, дитинко моя», циклу солоспівів Романа Сімовича «Скорбні пісні» на вірші І. Франка та «Карпатської рапсодії» Дезидерія Задора. Тут можна віднайти важливі поради концертмейстерові.

До прикладу, щодо солоспіву С. Людкевича зазначено: «Агогічні та динамічні відтінки відіграють значну роль у створенні характеру звучання <...>. Щоб створити цілісну за образом картину, необхідно звернути увагу на точне дотримання штриха *legato* у фортепіанній партії та збереження ансамблю зі солістом при агогічних відхиленнях. Тоді партія фортепіано буде служити не лише гармонічною та ритмічною підтримкою, але й сприятиме цілісності музичного образу» [1, с. 8].

Подано рекомендації до циклу Р. Сімовича: «І співак, і концертмейстер повинні не просто взаємодоповнювати, а створити дуєт

із одноплановими за змістом партіями. Тому при грі акомпанементу слід звернути увагу на мелодійну лінію кожного голосу і об'єднати їхні інтонації єдиним характером звучання. У зв'язку з цим у вступі піаніст повинен акордову послідовність максимально плавно, наспівно вести мелодійне дублювання мелодії в терцію (між верхнім і нижнім голосом)» [1, с. 14].

У заувагах до «Карпатської рапсодії» Д. Задора Т. Лагола зазначає: «Тут композитор використовує фактурний прийом: глибокій басовій основі протиставляється ніжна, світла фігурація у високому регістрі. Така віддаленість регістрів створює неповторний звуковий пейзаж, що асоціюється з далекими віддальми. У цьому епізоді фортепіанна партія повинна звучати ясно, рівно, задушевно. Піаніст повинен підкреслити вокальну кантилену рівним і плавним рухом тріолей у супроводі, підкреслюючи тим самим «гармонію споглядання» [1, с. 28].

Проаналізовані укладачем твори – цікавий високомистецький і водночас доступний для виконання студентами концертмейстерського класу матеріал. Проаналізовані солоспів Станіслава Людкевича, вокальний цикл «Скорбні пісні» Романа Сімовича і «Карпатська рапсодія» Дезидерія Задора не так часто звучать на сцені, тому думки та поради авторки щодо виконання цих камерно-вокальних творів талановитих українських композиторів можуть стати орієнтиром і для самостійної роботи студентів – майбутніх концертмейстерів, і для вдосконалення методики викладання в концертмейстерському класі навчальних музичних закладів передвищої та вищої освіти.

Література

1. Методичні рекомендації до вивчення камерно-вокальних творів українських композиторів у концертмейстерському класі / на матеріалі солоспівів С. П. Людкевича, Р. А. Сімовича та Д. Є. Задора / Укл. Т. Лагола-Баб'як. Львів, 1985. 32 с.

РЕЦЕНЗІЇ, ХАРАКТЕРИСТИКИ, ВІДГУКИ ПРО ТЕТЯНУ ЛАГОЛУ (з особистого архіву мисткині)*

ХАРАКТЕРИСТИКА на студ. Лаголу (III курс фортепіанного факультету)

О. Лисенко

Студентка Лагола Іванна є однією з обдарованих студенток фортепіанного факультету. Блискуча віртуозність, філігранна обробка, музикальність і осмислена, здорова і оптимістична трактовка, темперамент і витонченість, – характерні риси її виконавства. Гра студ. Лаголи відрізняється своєю щирістю, легкістю і простотою.

Лагола надзвичайно ретельна і добросовісна студентка. За всі роки навчання є круглою відмінницею. Незмінний активний учасник численних шефських і показових концертів Консерваторії. На проведеному в листопаді консерваторському конкурсі на краще виконання творів Баха поділила перше місце зі студентом Криштальським.

Протягом ряду років працює агітатором групи і на виборчій дільниці, є членом ВЛКСМ.

Лагола – дуже перспективна студентка і може розвинути в добру піаністку.

Кафедра вважає, що студентка Лагола – достойний кандидат на одержання іменної персональної стипендії.

* Матеріали взято з особистого архіву Т. Я. Лаголи. Стилїстика, пунктуація авторів збережена.

ХАРАКТЕРИСТИКА **на ст. викладача Львівської державної консерваторії** **Лаголу Т. Я.**

Доц. Залеська Д. Ф. – зав. кафедрою

Лагола Т. Я. працює у Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка з 1953 року, перше на посаді концертмейстера, а з 1957 р. на посаді ст. викладача з початку об. фортепіано, а потім ст. викладачем концертмейстерського класу та камерного ансамблю, на цих посадах вона працює донині.

За час роботи в консерваторії Лагола виявила себе висококваліфікованим викладачем, добрим, різностороннім музикантом, добросовісним працівником.

За роки праці в консерваторії Лагола випустила цілий ряд добрих спеціалістів, які працюють на різних посадах в музичних установах Радянського Союзу. Наприклад: Сковронська, Агроскіна, Терещенко Г., Стернюк, Коротенко, Качева, Фунділер, Тельнікова, Колесса-Гелитович, Хмельницька, Крук, Мисюк – всі вони на відмінно закінчили концертмейстерський клас.

Поруч із педагогічною діяльністю Лагола веде велику виконавсько-концертмейстерську діяльність, а саме: виступає постійно у творчих звітах консерваторії разом з іншими викладачами, як Дарчук, Кармелюк, Байко та інші. Часто виступає в концертах університету культури та шефських концертах. Консерваторія часто посилає Лаголу на відповідальні виступи, на різні конкурси, в Київ, Москву та інші, де вона дістає дуже добру оцінку по своїй концертмейстерській роботі, а саме в 1957 році Лагола одержала звання лауреата республіканського фестивалю виступаючи в камерному ансамблі (тріо викладачів консерваторії) і в 1962 році на конкурсі ім. Лисенка в Києві, дістала грамоту, як кращий піаніст-концертмейстер.

Лагола бере активну участь в суспільному житті нашого колективу, виконує сумлінно громадські доручення, була від 1959 – 1962 р. депутатом міської ради, підвищує свій ідейно-політичний рівень, відвідує семінар по марксо-ленінській естетиці.

Беручи під увагу цю характеристику, кафедра рекомендує Лаголу на дальшу педагогічну роботу в консерваторії.

ХАРАКТЕРИСТИКА

**на в.о. доцента кафедри камерного ансамблю та
концертмейстерства Львівської державної консерваторії**

ім. М. В. Лисенка

Лаголу-Баб'як Іванну-Тетяну Ярославівну

Ректор консерваторії, доцент З. Дашак

Секретар партбюро Г. Сіренко

Голова МК В. Восводін

22 травня 1970 р.

Тов. Лагола-Баб'як Іванна працює у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка з 1953 року.

За роки праці в консерваторії показала себе дуже добрим викладачем. Крім того, вона приймає активну участь у республіканських та всесоюзних конкурсах-фестивалях музикантів-виконавців, нагороджена багатьма грамотами; їздила у концертні подорожі за кордон. Бере активну участь в громадському житті консерваторії, підвищує свій політичний та ідейний рівень в професорсько-викладацькому семінарі з марксистсько-ленінської філософії; виступає з доповідями на цих семінарах.

Тов. Лагола-Баб'як морально стійка і політично грамотна.

Характеристика видана для поїздки в Польську Народну Республіку до рідних, на час відпустки в липні-серпні місяцях – 48 днів.

Характеристика затверджена на засіданні партбюро, протокол № 16 від 25 травня 1970 року.

ВІДГУК

**про роботу в. о. доцента кафедри концертмейстерства
Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка
Лаголу-Баб'як Тетяну Ярославівну**

**Народний артист СССР,
професор Кармалюк П. П.**

Лагола-Баб'як Тетяна Ярославівна працює у Львівській державній консерваторії ім. М.В. Лисенка з 1953 року. З того часу нас пов'язує давня багаторічна співпраця.

Лаголу-Баб'як Т. Я. я знаю як вдумливого музиканта, хорошу піаністку і чудового концертмейстера, з яким мені приходилося виступати у багатьох концертах, творчих звітах, в різних містах Радянського Союзу і за кордоном.

Необхідно відзначити також сумісні систематичні виступи на радіо, телебаченні, інтербаченні, а також багаточисленні фондові записи на грамплатівках.

Лаголу-Баб'як Т. Я. я знаю зі спільної депутатської роботи у міськраді, де вона проявила себе як активна діячка.

Лагола-Баб'як Т. Я. – зрілий, вдумливий, висококваліфікований педагог з індивідуальним підходом до студентів з великим досвідом, про що говорять багато її учнів, які працюють у містах Радянського Союзу на різних відповідальних роботах.

Все вище написане говорить про те, що Лагола-Баб'як цілком заслужила затвердження її у званні доцента.

Я повністю підтримую клопотання консерваторії про присвоєння їй цього звання.

У ВАК СССР

Соліст Державного академічного Великого театру Союзу ССР, народний артист Ю. Мазурок

Я знаю тов. Лаголу-Баб'як Т. Я. як чудового музиканта, талановитого піаніста-концертмейстера. У її даруванні поєдналися висока майстерність, артистична безпосередність, тонкий смак, почуття стилю виконавських творів.

Професійне володіння комплексом піаністичних засобів у поєднанні з відмінним знанням музичної літератури дали тов. Лаголі-Баб'як Т. Я. заслужену славу, популярність та повагу.

Цінним є те, що свій виконавський досвід вона поєднує з педагогічною діяльністю, яка відзначається великою загальною і музичною культурою, широкою ерудицією. Значну увагу в своїй роботі приділяє пропаганді радянської музики, зокрема творчості українських радянських композиторів.

Враховуючи яскраву, досить популярну виконавську і плідну педагогічну діяльність, вважаю тов. Лаголу-Баб'як Т. Я. гідною присвоєння їй вченого звання доцента.

ВІДГУК
про піаністку, в.о. доцента Львівської державної
консерваторії ім. М. В. Лисенка
Лаголу-Баб'як Т. Я.

Голова правління Львівської організації
Союзу композиторів України, композитор,
народний артист УРСР, лауреат держ. премії
А. Кос-Анатольський

13 грудня 1973 р.

Правління Львівської організації Союзу композиторів України знає тов. Лаголу-Баб'як Тетяну Ярославівну протягом близько 25-ти років як талановиту і висококваліфіковану піаністку, яка проявила себе у багатьох вітчизняних концертних виступах, Пленумах композиторів, авторських зустрічах і т. п., як солістка, ансамблістка або концертмейстер.

Вважаючи Лаголу-Баб'як Т. Я. глибоковдумливим інтерпретатором, – львівські композитори охоче доручають Тетяні Лаголі перше виконання своїх творів, за що Правління Союзу композиторів СРСР, СК України і Львівської організації неодноразово виражало Лаголі-Баб'як Т. Я. подяку.

У багаторічній роботі зі славнозвісним тріо народних артисток УРСР Сестер Байко т. Лагола-Баб'як Т. Я. виявила винятковий художній смак і поетичність виконання.

У всій своїй діяльності тов. Лагола-Баб'як Т. Я. завжди з особливою любов'ю ставиться до радянської музики, є її надійним пропагандистом.

Правління Львівської організації Союзу композиторів України підтримує клопотання вченої Ради Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка про присвоєння т. Лаголі-Баб'як Т. Я. вченого звання доцента.

ВІДГУК
про завідувачу кафедри концертмейстерства
Львівської консерваторії, в.о. доцента
Лаголи-Баб'як Т. Я.

Зав. каф. спец. ф-но ДМШ ім. Гнесіних,
в.о. професора О. Александров

Я мав можливість, починаючи з 1973 року систематично спостерігати за роботою Т. Я. Лаголи-Баб'як, оскільки протягом 11 років неодноразово був запрошений у Львівську консерваторію в якості голови ДЕК і консультанта.

Т. Я. Лагола-Баб'як постійно показує висококваліфіковану педагогічну роботу, студенти і випускники її класу відзначаються високим професіоналізмом і особливою творчою захопленістю в галузі концертмейстерства.

Будучи сама справжнім майстром, солісткою-ансамблісткою і концертмейстером Т. Я. Лагола-Баб'як вміє передати своїм вихованцям власний багаторічний багатий багатогранний досвід прекрасного музиканта-виконавця.

Тому не можна не відзначити, що особистості Т. Я. Лаголи-Баб'як чудово поєднується яскраве обдарування, високий рівень виконавської майстерності та справжній педагогічний талант.

Для мене очевидно те, що затвердження такого багатостороннього музичного діяча як Т. Я. Лагола-Баб'як у вченому ступені доцента більш ніж своєчасно.

ХАРАКТЕРИСТИКА

**Замісник голови Правління,
кандидат мистецтвознавства М. Скорик**

2 липня 1973 р.

Союз композиторів України добре знає концертмейстера-піаністку в.о. доцента Львівської консерваторії Тетяну Ярославівну Лаголу-Баб'як, як серйозного і талановитого музиканта, педагога, який віддає багато сил і енергії пропаганді творчості українських радянських композиторів і вихованню молодого покоління музикантів.

Так, т. Лагола-Баб'як Т. Я. починаючи з 1955 року, вже протягом 18 років є незмінним учасником всіх Пленумів Союзу композиторів, як у Львові, так і у Києві, учасником багатьох авторських концертів композиторів.

Тетяна Ярославівна Лагола-Баб'як пропагандує українську радянську музику далеко за межами України, виїжджаючи з концертами у багато міст і республік Радянського Союзу, а також за кордон (Ленінград, Туркменію, Естонію, Польщу та ін.).

Велика праця проводиться тов. Лаголою-Баб'як на радіо і телебаченні, де вона систематично виступає з концертами і новими творами українських радянських композиторів. Досить активною і творчою є праця тов. Лаголи-Баб'як з вокальним тріо сестер Байко. Одночасно з творчою працею Тетяна Ярославівна віддає багато сил педагогічній діяльності викладання на кафедрі концертмейстерського класу Львівської консерваторії.

Творчість Т. Я. Лаголи-Баб'як неодноразово високо оцінювалася у періодичному друку. Діяльність і робота концертмейстера Лаголи Т. Я. говорить про те, що Тетяна Ярославівна Лагола-Баб'як є талановитим, висококваліфікованим музикантом і педагогом, невтомним пропагандистом української радянської музики, у зв'язку з чим Союз композиторів України вважає, що присвоєння вченого звання – доцента – є цілком заслуженим і своєчасним.

ВІДГУК

**про роботу в.о. доцента кафедри концертмейстерства
Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка
Лаголі-Баб'як Тетяни Ярославівни.**

**Народний артист СРСР,
професор Людкевич С. Ф.**

25.01.1974 р.

В.о. доцента Лаголу-Баб'як Т. Я. працює у Львівській державній консерваторії ім. Лисенка з 1953 року. Вона є провідним педагогом кафедри концертмейстерства.

Я особисто знаю т. Лаголу-Баб'як майже 30 років як чудового музиканта, висококваліфікованого і вдумливого спеціаліста, який успішно працює в області сольо-ансамблевого виконання і в області концертмейстерства.

Вважаю Лаголу-Баб'як Т. Я. однією з кращих піаністок м. Львова. Вона є першою виконавицею мого фортепіанного концерту, більшості моїх ансамблевих творів, також багатьох романсів і пісень.

Чудове знання матеріалу, проникнення в образ, сценічна витримка, тонка інтерпретація – риси, які характеризують Лаголу-Баб'як Т. Я. як солістку, солістку-ансамблістку і концертмейстера.

Я доєднуюся до клопотання консерваторії про присвоєння Лаголі-Баб'як Т. Я. почесного звання доцента і повністю підтримую його.

ВІДГУК

про в.о. доцента Львівської державної консерваторії
ім. М. В. Лисенка

Лаголу-Баб'як Тетяну Ярославівну

13.01.1974 р.

Народний артист УРСР,
професор М. Колесса

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. закінчила в 1953 році фортепіанний факультет Львівської консерваторії і отримала диплом з відзнакою. В консерваторії вона почала працювати з 1953 року, спочатку на посаді концертмейстера, з 1957 року – старшого викладача кафедри загального фортепіано та концертмейстерства.

З 1967 року вона працює на посаді в.о. доцента. Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. проявила себе не тільки як хороший, вдумливий педагог і вихованець але і як прекрасний музикант-ансамбліст.

Від початку своєї трудової діяльності вона виступала і досі виступає перед трудящими з Заслуженою артисткою УРСР Марією Байко, а також з відомим вокальним тріо сестер Байко і Народним артистом СРСР Павлом Кармалюком, пропагандує твори радянських композиторів, в тому числі і композиторів Львова.

Її велика заслуга в тому, що твори таких композиторів як С. Людкевича, А. Кос-Анатольського, Є. Козака, М. Колесси та інші прозвучали не тільки у Львові, але й далеко за його межами.

З 1955 року тов. Лагола-Баб'як Т. Я. активна учасниця всіх пленумів, з'їздів, авторських концертів і звітів Львівських композиторів у Москві, Ленінграді, Києві, Львові.

Вона часто є першою виконавицею та інтерпретатором вокальних, інструментальних та камерних творів Львівських композиторів, більшість з яких записано в фонд радіо і на платівки з її участю.

На республіканському конкурсі-фестивалю, який проходив у м. Києві у 1957 році, тов. Лагола-Баб'як Т. Я. отримала як солістка-ансамблістка звання лауреата. Вона відзначена за свою концертну діяльність великою кількістю грамот, за участь у конкурсі імені М. В. Лисенка, який проходив у Києві у 1962 році, отримала грамоту Міністерства культури УРСР як кращий концертмейстер.

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. бере активну участь у громадському житті нашого вузу. Вона є керівником концертмейстерської секції Студентського наукового товариства, членом Ради університету музичної культури і агітатором на виборчих дільницях.

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. підвищує свій ідейно-політичний рівень на семінарі з психології та педагогіки у Львівському державному університеті ім. І. Франка. Протягом декількох скликань була обрана депутатом Львівської державної Ради депутатів трудящих.

Як музикант і громадський діяч Т. Я. Лагола-Баб'як користується в колективі консерваторії і серед громадськості нашого міста цілком заслуженим авторитетом.

Я доєднуюся до клопотання про присвоєння їй звання доцента.

У ВАК СРСР

**Голова правління Союзу композиторів України,
секретар Союзу композиторів СРСР, народний артист СРСР,
лауреат Державних премій СРСР, лауреат премії
ім. Т. Г. Шевченка, професор А. Я. Штогаренко**

Союз композиторів України підтримує клопотання про присвоєння вченого ступеня доцента педагогу Львівської консерваторії Т. Я. Лаголі-Баб'як.

Музична громадськість республіки добре знає концертмейстера-піаністку в.о. доцента Львівської консерваторії Тетяну Ярославівну Лаголу-Баб'як як серйозного і талановитого педагога, музиканта-виконавця, яка віддає багато сил і енергії пропаганді творчості українських радянських композиторів і вихованню молодого покоління музикантів.

Починаючи з 1955 року, вже протягом 24 років вона є незмінним учасником всіх пленумів Союзу композиторів, як у Львові, так і в Києві, учасником багатьох авторських концертів композиторів.

Т. Я. Лагола-Баб'як пропагандує українську радянську музику за межами України, виїжджаючи з концертами у багато міст і республік Радянського Союзу, а також за кордон.

Велика праця проводиться тов. Лаголою-Баб'як на радіо і телебаченні, де вона систематично виступає з концертами і новими творами українських радянських композиторів. Досить активною і творчою є праця тов. Лаголи-Баб'як з вокальним тріо засл. арт. УРСР, лауреатами Шевченківської премії сестрами Байко та іншими відомими виконавцями.

Тов. Лагола-Баб'як віддає багато сил педагогічній діяльності, плідно веде курс концертмейстерства у Львівській консерваторії. Діяльність піаністки Лаголи-Баб'як неодноразово високо оцінювалася у періодичному друку.

Все вищесказане свідчить про своєчасність та високий рівень професійного обґрунтування висування Т. Я. Лаголи на присвоєння вченого звання доцента.

ВІДГУК-ХАРАКТЕРИСТИКА
про піаністку, в.о. доцента Львівської державної
консерваторії ім. М. В. Лисенка
Лаголу-Баб'як Тетяну Ярославівну

Голова комітету П. Бакуменко
Старший редактор музичних передач
О. Бахтєєва

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. працювала на Львівському радіо концертмейстером з 1953 по 1958 роки.

З 1963 по 1968 роки вона була художнім керівником і концертмейстером жіночого вокального квартету при Львівському радіо. Основне завдання цього колективу – пропаганда творів радянської музики, пісень львівських композиторів. Квартет у більшості випадків є першим виконавцем творів львівських авторів, готував спеціальні програми на замовлення музичної редакції. У зв'язку з цим тов. Лагола-Баб'як була автором перекладень цих нових творів для квартету.

Одночасно тов. Лагола-Баб'як з 1953 р. і по сьогоднішній день систематично виступає на Львівському радіо як солістка-ансамблістка і концертмейстер. Вона готує програми зі співаками Львівського оперного театру і філармонії, постійно працює з тріо сестер Байко. Нею підготовлено багато фондових записів і платівок за участі народного артиста Радянського Союзу Павла Кармалюка, сестер Байко, жіночого вокального квартету.

Тов. Лагола-Баб'як бере участь у підготовці музичних передач для Всесоюзного і Республіканського радіо.

Дуже активно проявила себе і у роботі на студії телебачення. Часто виступає тут як солістка, солістка-ансамблістка і концертмейстер у великих, відповідальних передачах. Серед них можна назвати наступні: «Мелодія моєї Батьківщини», «Улюблені опери радянських композиторів», тележурнал «Музика і життя», «Золоті ключі».

Бере участь у творчих звітах львівських композиторів, у передачі «Вечори на Високому Замку». З 1970 року т. Лагола-Баб'як є художнім керівником чоловічого вокального квартету, який виступає і на радіо, і на телебаченні.

Слід також відмітити підготовку тов. Лаголою-Баб'як концертних програм на інтербаченні, на Москву, на Київ, на кольорове телебачення.

Концертні програми, підготовлені тов. Лаголою-Баб'як, характеризуються високим професійним рівнем і художнім смаком. Її гра відзначається тонкістю, філігранністю обробки кожної деталі. Відмінна техніка, живий темперамент, різноманіття живої палітри – це відмінні риси її виконання. Крім того, Лагола-Баб'як Т. Я. є чутливим ансамблістом, з яким з великим задоволенням працюють найкращі виконавці. Це вдумливий, глибокий, серйозний музикант.

Керівництво Львівського комітету телебачення і радіомовлення підтримує клопотання вченої Ради Львівської консерваторії про присвоєння вченого звання доцента тов. Лаголі-Баб'як Т. Я.

ВІДГУК

**Байко Марії Яківни – народна артистка УССР,
лауреат Державної премії УССР імені Т. Г. Шевченка,
професор**

Я, Байко Марія Яківна, знаю Лаголу-Баб'як Тетяну Ярославівну як хорошого музиканта, талановитого піаніста-концертмейстера.

Протягом багатьох років вона була провідним концертмейстером Львівського обласного радіо і телебачення, а також концертмейстером вокального тріо – сестер Байко – народних артисток УССР, лауреаток Державної премії УССР ім. Т. Г. Шевченка, з якими провела багато відповідальних виступів-концертів, записів на платівки, фондових радіозаписів, різноманітних гастролей по всьому Радянському Союзу.

Високий професіоналізм, безпосередність, щирість, почуття стилю музичних творів забезпечили їй заслужену повагу і відомість.

Багатий виконавський досвід є основою її педагогічної роботи. Постійний пошук нового музичного матеріалу, доцільна методика у викладанні виділяють її студентів хорошою підготовкою, високим професіоналізмом.

Вважаю, що Лагола Т. Я. заслуговує присвоєння їй вченого звання доцента кафедри концертмейстерства.

ВІДГУК
про завідувачу кафедри концертмейстерства Львівської
державної консерваторії ім. М. В. Лисенка
Лаголу-Баб'як Тетяну Ярославівну

(без зазначення автора)

Тов. Лагола-Баб'як Тетяну Ярославівну знаю з 1950 року.

Вона завжди проявляла яскраві здібності як музикант-виконавець, на відмінно завершила консерваторію по класу фортепіано.

У своїй творчості і педагогічній діяльності тов. Лагола-Баб'як зарекомендувала себе як чудовий спеціаліст, висококваліфікований педагог і піаніст. Протягом тридцяти років вона працює з провідними виконавцями республіки, є невтомним пропагандистом радянської музики.

За участі Лаголи-Баб'як Т. Я. випущено 9 платівок, їй належить також ряд методичних розробок і публікацій, виконаних на високопрофесійному рівні, які мають практичне значення в педагогічному процесі.

У цілому хотілося б підкреслити позитивність творчого вигляду Лаголи-Баб'як Т. Я., яка з великою відданістю ставиться до своєї справи, виховала багато здібних музикантів і в найкращих якостях проявила себе у громадській роботі.

Вищесказане дає всі підстави підтримати клопотання Ради Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка про присвоєння в. о. доцента Лаголи-Баб'як Т. Я. вченого звання доцента по класу концертмейстерства.

ХАРАКТЕРИСТИКА
на в.о. доцента кафедри концертмейстерства
Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка
Лаголу-Баб'як Тетяну Ярославівну

Ректор консерваторії, професор З. Дашак
Секретар партбюро І. Мельник
Голова МК Ю. Смирнов

1930 року народження, українка,
безпартійна, освіта вища.

Закінчивши у 1953 році з відзнакою фортепіанний факультет Львівської консерваторії по спеціальності концертного виконавця, педагога і концертмейстера, тов. Лагола-Баб'як Т. Я. з 1953 року по 1957 рік працювала у Львівській консерваторії концертмейстером, а з 1957 р. до нашого часу з прекрасними результатами веде клас камерного ансамблю і концертмейстерства. Своєю педагогічною діяльністю вона, завдяки різносторонній музичальності, вмінню узагальнювати педагогічний досвід, стала одним із провідних педагогів кафедри.

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. – висококваліфікований педагог з багаторічним стажем. За 16 років педагогічної роботи підготувала близько 90 випускників з камерного ансамблю та концертмейстерству, які успішно працюють в музичних навчальних закладах в різних містах Радянського Союзу. Більше 15 випускників працюють в наш час у Львівській консерваторії на педагогічній роботі.

Разом з великою педагогічною діяльністю т. Лагола-Баб'як Т. Я. веде інтенсивну концертно-виконавську діяльність. Починаючи з 1953 року вона учасниця всіх пленумів, творчих звітів Львівських композиторів в Москві, Ленінграді, Києві, Львові, братських республіках (Ашгабад, Таллін), Польській Народній Республіці.

В 1957 році як солістка-ансамблістка на республіканському конкурсі-фестивалі тов. Лагола-Баб'як Т. Я. отримала звання лауреата.

Постійна творча співпраця з тріо заслужених артисток УРСР сестер Байко, з народним артистом СРСР П. Кармалюком, іншими викладачами консерваторії, солістами оперного театру і іншими

виконавцями дає підставу вважати тов. Лаголу-Баб'як Т. Я. одним з провідних концертмейстерів Львівської консерваторії. Вона тонко відчуває інтерпретацію соліста і прекрасно доповнює її своїм фортепіанним супроводом, розкриває в ньому поетичний зміст.

В 1962 році на конкурсі ім. М. В. Лисенка в м. Київ вона була відзначена як найкращий концертмейстер і отримала грамоту Міністерства культури УРСР. Більшість виступів т. Лаголи-Баб'як Т. Я. як солістки-ансамблістки і концертмейстера знаходить відгук і похвальні відгуки в обласній і республіканській пресі.

Крім того, за її участі є цілий ряд фондових записів Всесоюзного і Республіканського Радіо і записів на грамплатівках.

Виконавська і педагогічна діяльність Лаголи-Баб'як Т. Я. органічно поєднується з різносторонньою науково-методичною роботою. Вона є автором багаточисленних редакцій ансамблевих і вокальних творів, в основному нових творів Львівських композиторів, часто рецензує виступи педагогів кафедри. Бере активну участь у роботі методичних, науково-теоретичних конференцій, виступає з доповідями на актуальні теми виховання радянських музикантів, сучасної музичної творчості.

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. є керівником секції камерного ансамблю і концертмейстерства Наукового Студентського Товариства. Під її керівництвом студенти виступають з доповідями на актуальні теми: до 50-ліття створення СРСР, до 100-ліття з дня народження С. Рахманінова, Ф. Шаляпіна, С. Крушельницької, а також є ілюстраторами музичних творів на конференціях і заняттях секцій.

З ціллю підвищення педагогічної кваліфікації тов. Лагола-Баб'як Т. Я. відвідує курс психології і педагогіки Вищої школи і проходить практику при Львівському ордену Леніна університету ім. І. Франка. Свій ідейно-політичний рівень підвищує в теоретичному семінарі по марксистсько-ленінській естетиці, активно виступає з доповідями на політичні і спеціальні музичні теми. Доповіді і реферати свідчать про її систематичну роботу над підвищенням кваліфікації і ідейно-політичного рівня, про її глибоким розумінням основних питань марксистсько-ленінської теорії, про уміння науково узагальнювати матеріал, викладати його на належному науковому рівні.

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. надає постійну увагу ідейно-політичному вихованні студентської молоді. Бере активну участь в громадському житті консерваторії, була депутатом міської Ради депутатів працюючих протягом декількох скликань, багато років є агітатором виборчої дільниці. Зараз вона – член Ради міського університету музичної культури.

Тов. Лагола-Баб'як Т. Я. бере участь в Урядових концертах, в концертах Університету музичної культури, концертах, присвячених радянсько-польській, радянсько-чехословацькій дружбі, на виборчих дільницях і виїзних концертах в районах.

За велику шефську концертну діяльність тов. Лагола-Баб'як Т. Я. нагороджена почесними грамотами і грамотами Президіуму ЦК профсоюзу робітників культури, Президіумом Союзу радянських композиторів України, що командує військами ПРИКВО, Міністерства культури УРСР, Вищим воєнно-політичним училищем, Львівським ОДО, Львівським управлінням культури, головою політвідділу ЛВВПУ, начальником політ-управлінням ПРИКВО і іншими.

Відзначаючи високий професійний рівень педагогічної роботи тов. Лагола-Баб'як Т. Я. її активну, громадську і виконавську діяльність, ректорат Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка клопочеться перед Вищою Атестаційною Комісією про затвердження її в почесному званні доцента.

ЗВУЧАТЬ ПІСНІ НАРОДІВ СРСР
(звітний концерт Марії Байко та Тетяни Лаголи,
присвячений 60-річчю Великого Жовтня)

31.10.1977

Любомира Ярославич

Ім'я Марії Байко – незмінної учасниці незмінного тріо заслужених артисток республіки, нагородженого державною премією імені Т. Г. Шевченка – нерозривно зв'язане з цим прославленим ансамблем, якому захоплено аплодують слухачі нашої країни і всіх географічних широт...

А втім, Марія Яківна має також свою власну сферу плідної й багатой мистецької діяльності. Вона – концертуюча камерна співачка і педагог – доцент Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка. У вокальному класі Марії Яківни талановита молодь не тільки оволодіває секретами виконавської майстерності, але також набуває громадянських якостей – невід'ємних рис радянського митця. Тут педагог дає своїм учням прекрасний особистий приклад постійного пошуку в галузі вдосконалення виконавської майстерності, наполегливого розширення обсягу тем і образів концертного репертуару, справді інтернаціональних творчих інтересів. У полі зору співачки – тонкого знавця рідної української пісенності – вся дзвінка палітра вокального мистецтва братніх радянських народів.

Концерт-звіт «Пісні народів СРСР», присвячений 60-річчю Великого Жовтня Марія Байко підготувала разом з піаністкою, в.о. доцента Тетяною Лаголою, майстерною співавторкою багатьох творчих досягнень співачки як у сольних концертах, так і у виступах тріо сестер Байко. До програми творчого вечора увійшло понад 20 пісень і романсів, які репрезентували музичну культуру братніх радянських республік. Артистка натхненно інтерпретувала татарські та естонські, бурятські й литовські, молдавські й білоруські, узбецькі, киргизькі, азербайджанські та інші пісні, різноманітні за настроєм, позначені яскравим національним колоритом. Перед слухачами розгорнулась барвиста гама почуттів – від безжурної танцювальності (марійська народна пісня в

обробці А. Ешпая «Соловей, співай про рідний край»), дівочого кокетства (литовська пісня в обробці Б. Дваріонаса «Хорошо я у матери жила») до ніжної материнської любові («Колискові» – українська народна пісня в обробці Д. Задора і грузинська – опрацьована Г. Чхиквадзе) і глибокого драматизму («Снова дождь и снова ночь» В. Азарашвілі). Розпочинався і закінчувався концерт солоспівами А. Й. Кос-Анатольського – «Берізка» на слова Лесика і «Краю мій» на слова П. Ярошенка.

Слід відзначити високий мистецький рівень виконання програми вечора, в яку ввійшли твори, що ставили, у більшості, складні виконавські завдання як щодо вокальної віртуозності, так і піаністичної техніки, злагодженості ансамблю. Серед таких назовемо узбецьку народну пісню в обр. В. Успенського «Вай, додей» з її гостро синкопованим ритмічним малюнком, стрімкими перегуками голосу і фортепіано; інтонаційно складну, з хроматично сповзаючими кадансовими закінченнями фраз і тріольними фігурами мелодії таджицьку пісню «Кожен вечір» в обробці С. Баласаняна; кантиленні, широкого дихання пісні – вірменську, в обр. А. Сатяна «Знаєш ти», українську закарпатську, в обр. Д. Задора «Летів пташок понад воду»; молдавську, в обр. Л. Гурова «Маріора».

Прекрасно виконала піаністка складну партію фортепіано у солоспіві естонського композитора Р. П'ятса «Ярче, девушки, цветите», азербайджанській народній пісні в обробці Ф. Амирова «Пусть твой домик мал», бравурні пасажі акомпанементу туркменської пісні Овезова «Прекрасна Фирюза».

Голос Марії Байко дзвінкий, сріблястий у високому регістрі, летить легко, вільно. Ритмічна точність, бездоганна чистота інтонування, чудова дикція, – всі засоби вокальної майстерності підкоряються розкриттю образного змісту виконуваних творів. Завдяки талановитій інтерпретації солістки кожна пісня стає неначе віконцем у духовний світ народу, часто територіально віддаленого, з власними традиціями мистецького осмислення дійсності. Марія Байко і Тетяна Лагола зуміли створити справді поетичну атмосферу концерту, знайти в кожному з виконуваних творів ці особливі виразні деталі, з яких виростає переконливий, психо-

логічно правдивий образ і захоплює слухача, підкоряючи його артистичній волі виконавців.

«Чуття єдиної родини», яке було стрижнем усієї програми вокального вечора поглибилось ще участю в концерті актора Львівського театру ім. Заньковецької Святослава Максимчука, який талановито прочитав ряд творів, почерпнутих із багато-національної радянської літератури. Крім названого вірша Павла Тичини слухачі захоплено сприймали фрагменти творів Якуба Коласа «Нова земля» і Василя Зуйонока «Старий тетерук», Олжаса Сулейменова, Роберта Третьякова «Аплодуйте акторам!» та ін.

Звітний концерт Марії Байко і Тетяни Лаголи «Пісні народів СРСР» досягнув мистецької мети: він залишив у слухачів чудове враження, збагатив їх духовно, приніс естетичну насолоду.

РЕЦЕНЗІЯ

**на концерт доцента Львівської консерваторії М. Я. Байко
і в.о. доцента Т. Я. Лаголи, присвячений 100-літтю
з дня народження народного артиста УРСР С. Л. Людкевича
Зарицька – викладач
кафедри концертмейстерства**

13 жовтня 1978 р. у малому залі Київської консерваторії відбувся концерт, доц. Львівської консерваторії М. Я. Байко та в.о. доц. Т. Я. Лаголи, які знаходяться на стажуванні у Києві.

Не вперше ми чуємо цей талановитий ансамбль, який успішно пропагує твори радянських композиторів, і в першу чергу українських радянських композиторів.

Програми їхніх концертів завжди дуже цікаві, привертають увагу музичної спільноти своєю серйозністю, вдумливістю, оригінальністю, великими естетичними завданнями, які вони ставлять перед собою і успішно справляються.

Програма, виконана 13 жовтня 1978 року, була присвячена 100-літтю з дня народження українського радянського композитора, народного артиста УРСР С. Людкевича.

В концертах вдало поєднувалися оригінальні твори – «соло-співи» і обробки українських народних пісень.

«Солоспіви» Людкевича дуже виразні, мелодійні, інтонаційно близькі до українського народно-пісенного фольклору; фортепіанна партія фактурна і поліфонічно достатньо розроблена.

Цей концерт мав і велике пізнавальне значення, т. я. камерна вокальна музика С. Людкевича вперше прозвучала у Києві у такій кількості в Малому залі консерваторії. По суті, з романсів, крім «Спи, дитино моя» на сл. Карманського, все виявилось новим і надзвичайно цікавим для слухачів.

Марія Байко – співачка великого ліричного обдарування, з м'яким, «сріблястим» тембром голосом, співачка, яка володіє тонким художнім смаком.

Тетяна Лагола – рівноцінний партнер чутливого, глибокого музиканта, вдумливого інтерпретатора виконуваних творів.

В концерті прозвучали різноманітні за змістом і формою твори: від м'яких, ліричних, витриманих в «пастельних» тонах замальовки на вірші О. Олеся («Тайна», «Як любо жити», «Ти моя найкраща пісня») до драматично насичених монологів «Як би ви знали» сл. Г. Гейне та «Спи, дитинко моя» сл. Карманського.

В ліричному романсі «Ти моя найкраща пісня» виконавці чудово виконували всі градації «*p*» і «*pp*». М'яке, поетичне звучання роялю, найтонша педалізація і нюансування, вдало поєднувалися з чудовим «*mezzo voce*» співачки.

Кульмінацією першого відділу був романс «Спи, дитинко моя». Фортепіанна партія фактурно насичена, і Т. Лагола, завдяки чутливому, темпово-динамічно точно «вибудуваному» акомпанементу, дала можливість співакці ліричного плану повністю розкрити драматичний зміст.

В романсі «Одна пісня голосенька» на сл. У. Кравченка, побудованому на протиставленні двох контрастних образів, виконавцями вдало були знайдені смислові цезури і «*subito f, p*».

Особливо хочеться відзначити виконання українських народних пісень в обробці С. Людкевича, які прозвучали у другому відділі концерту.

Марія Байко – визнана виконавиця народних пісень, вона вміє вдихнути у них справжнє життя, повне різноманітних образів і почуттів. В її інтерпретації кожна з них – маленький шедевр, чи це жанрова сценка, чи прониклива інтимна лірика. Хороша дикція в поєднанні з вільною імпровізацією і бездоганною музичною декламацією ставлять її майстерність на велику художню висоту.

Навіть така відома пісня, як «Ой, співаночки мої» прозвучали свіжо, оригінально. Співачка тонко користується «*portamento*», що так характерно для народно-пісенної речитації.

Хоч фактура здається простою, акомпанувати народні пісні складно. Куплетність форми і часте дублювання у фортепіанній партії соліста нерідко призводить до одноманіття звучання у піаніста. Т. Лагола зуміла різноманіттям штрихів і нюансів наблизити звучання роялю до ритмічно-інтонаційного багатства живої людської мови.

Концерт пройшов з заслуженим успіхом. Думається, що у цього прекрасного дуету ще багато творчих успіхів попереду.

РЕЦЕНЗІЯ
на концерт з творів С. П. Людкевича
в.о. доц. Лаголи Т. Я.

від 6.05.1979

в.о. доц. кафедри концертмейстерства
Максименко З. В.

Тетяну Ярославівну Лаголу ми знаємо багато років, як щирого пропагандиста музики свого краю, музики України як стародавньої, так і сучасної, як народної, так і професійної, як вокальної, так і інструментальної. У творчому доробку Лаголи Т. Я. багато творів українських композиторів, де вона є першовиконавцем і де виступала в ролі аранжувальника. Цілком природньо, що вона приєднала свій голос і до найвидатнішої події музичного життя цього року, приєднала свій голос до всенародної шани нашого видатного сучасника, професора, народного артиста, Героя Соціалістичної праці, до вікового ювілею С. П. Людкевича.

Сто літ, сто свіч горить на свічнику
Лиш геній міг ці свічі запалити
В їх світлі чути музику таку,
Що хочеться і плакати і жити

Саме ці слова були темою піднесеного настрою чудового музичного вечора, створеного силами піаністки Т. Я. Лаголи, співачки заслуженої артистки УРСР Л. І. Жилкіної і скрипальки в.о. професора О. П. Деркач. Дуже вдалим було залучення до концерту кандидата філологічних наук в.о. доц. Зорівчак Р. П., яка своїм виразним, глибоким по змісту вступним словом зразу створила надзвичайну атмосферу піднесеності і святковості вечора, що відбувся 6 травня у Великому залі нашої консерваторії. Концерт складався з двох відділів. В першому відділі були представлені камерно-інструментальні твори, в другому ми почули музику вокальну.

Треба зразу ж належне тому, як добре Лагола підбрала програму, з яким умінням була побудована вся «архітектура» концерту, як цікаво були розставлені твори, щодо їхньої темпо-динаміки,

тональностей, розстановці поетичного тексту, було показано ряд творів, які рідко виконуються.

Першою прозвучала скрипкова соната з 3-х частин. Перша частина сонати сповнена героїки, мужніх закликів, рішучості, музика тут дещо нагадує по характеру поривання, «взлети духу» в стилі Скрябіна. Її музиканти виконали виразно, з настроєм, дуже ясна по формі. Тільки хотілось трохи більшої повноти звучання в сольних місцях фортепіано, яке часом набирало на себе роль чисто акомпанементу, може вдавало в себе взнаки початкове хвилювання і пристосування до акустики залу. Друга частина сонати лірична за настроєм, сповнена народних інтонацій, нагадує колискову пісню. Вона була виконана обома виконавцями з великою теплою, щирістю, цікаво тембрально, визначалась прекрасними звуковими співвідношеннями. Третя частина написана композитором в характері народного танцю типу коломийки, ця частина була виконана так само на хорошому рівні, але в партії фортепіано ще відчувалася якась нерішучість, хотілося більше темпераменту, гостроти штриха стакато «дзвінких пальчиків».

Та вже в слідуючому творі Арієтті для скрипки і фортепіано, фортепіанне туше Лаголи набрало надзвичайної краси і глибини. Дуже виразно провела велику фортепіанну прелюдію Тетяна Ярославівна тут все було наповнено благородство звучання скорботних роздумів. І дуже чуйно, виразно почали перегукуватися із фортепіано і вести далі свою сумну розповідь скрипки Деркач. Вони максимально відтворили настрій, що можна охарактеризувати словами з вірша композитора: «тільки дума не весела, бо жебрак по душах ходить».

В другому відділі концерту ми почули вокальні твори заслуженої артистки Жилкіної і Лаголи. Ми почули пісні на тексти Гейне, Лесі Українки, О. Олеся, народні. Треба сказати, що спочатку співачці не везло в тому плані, що це був не зовсім «співучий день», день коли голос звучить не дуже яскраво, спочатку приступала деяка сипота, мала місце в'яла атака звуку і дещо млява дикція, але протягом концерту професійна майстерність і досвід перемогли «нездоров'я голосу». І від багатьох творів слухачі дістали справжнє задоволення. Найбільше вдалися ліричні твори,

до художніх удач треба віднести «Тайну», «Ти моя найкраща пісня», «Ти як квіток прекрасний». Цікаво прозвучав романс «Позднім вечером сидела» на слова Гейне, які нам знайомі по Рубінштейнівській «Азрі».

На наш погляд можна було б показати більше хроматики в супроводі для передачі східного колориту. Дещо не вистачило голосу на кульмінаціях в творах більш драматичних, таких як: «Спи, дитинко» і дуже цікавого твору «Як би ви знали», та партія ф-но в цих творах була бездоганна, надзвичайно цікаво, емоційально проведена.

Хотілося б не такого благородного «шопенівського» звуку в партії ф-но у таких романсах, як: «На береженьку стояла» на народні слова, тут очевидно треба було пошукати тембр під народні інструменти.

Треба сказати, що при окремих дрібних недоліках артистки досягли головного – створили свято музики, з великою віддачею, любов'ю та розумінням донесли до численних слухачів музику нашого улюбленого всією країною вшанованого композитора.

РЕЦЕНЗІЯ

на методичну розробку в.о. доцента Лаголи Т. Я. «Камерно-вокальні твори Львівських композиторів – С. П. Людкевича, Р. А. Сімовича і Д. Є. Задора
(методико-виконавський аналіз)»

Старший викладач Коноварт Т. Є.
10.11.1984

Дана методична розробка є важливим і необхідним проведенням попередньої науково-методичної роботи в.о. доц. Лаголи, а саме: «Методичні рекомендації до складання програми з концертмейстерського класу для музичних вузів». Це свідчить про цілеспрямованість, чітку направленість науково-методичної діяльності автора. Разом з тим – це самостійна, завершена праця, яка розкриває цікаве, творче прочитання оригінальних зразків радянської камерно-вокальної лірики.

Жанр камерної музики в творчості композиторів радянського Львова представлений так багатогранно, що введення його в учбову програму консерваторії (одночасно і в репертуар співаків) є не менш потрібним, а й необхідним. Поряд з глибоким естетично-виховним потенціалом, в них закладені важливі методико-професійні функції. Дана розробка служить тою допоміжною ланкою між композитором і педагогом, яка розширює рамки професійного виховання студентів, збагачує їх репертуар цінними творами радянської ліричної літератури.

Автор зупиняється на методично-виконавському аналізі наступних творів: «Карпатська рапсодія» Д. Є. Задор, «Спи дитино моя» С. П. Людкевича та вокального циклу Р. А. Сімовича «Скорбні пісні».

Виходячи з ідейно-образного змісту твору, автор розкрив його ритмо-інтонаційні та структурні особливості, виявляє індивідуальні властивості кожного твору, зокрема, глибоко проникає в секрети виконавської майстерності. Разом з тим аналіз творів не залишається відокремленим від усієї творчості композитора, а подається в контексті багатогранного доробку композитора.

Отже, робота може мати подвійне практичне застосування: з одного боку, як методична допомога викладачам в класах концертмейстерства, сольного співу, з другого боку – цінна підмога виконавцям, які збагачують даними творами свій репертуар.

ВІДГУК

Головний диригент Державного академічного театру опери і балету УССР ім. Т. Г. Шевченка, народний артист СРСР, лауреат Держ. премії Гр. ССР імені З. Паліашвілі, лауреат Держ. премії УРСР імені Т. Г. Шевченка, лауреат Республіканської комсомольської премії ім. М. Островського, лауреат премії ім. М. Лисенка, доцент С. В. Турчак

13.11.1984

З педагогічною і виконавською роботою тов. Лаголи-Баб'як Тетяни Ярославівни добре знайомий з 1956 року.

Музикальність, яскрава артистичність, висококваліфікованість – риси, притаманні Т. Я. Лаголі-Баб'як.

Займаючись у Львівській консерваторії ім. М. В. Лисенка по класу фортепіано у т. Лаголи-Баб'як Т. Я. ми, студенти, яскраво відчували на собі її метод викладання – індивідуальний підхід до кожного студента.

За роки педагогічної діяльності тов. Лаголи-Баб'як Т. Я. виховала цілу плеяду чудових піаністів-концертмейстерів, які успішно працюють в Київській і інших консерваторіях, філармоніях, музичних училищах.

Обширні знання музичної літератури, бездоганний художній смак, володіння інструментом, загальне обдарування дозволяють піаністці однаково добре володіти різними музичними стилями.

Відмінні результати педагогічної, а також виконавської діяльності, багаторічний досвід і знання дають всі підстави вважати тов. Лаголу-Баб'як Т. Я. гідною присвоєння їй вченого звання доцента по класу концертмейстерства.

ВІДГУК
про педагогічну і творчу роботу зав. кафедри
концертмейстерства Львівської державної консерваторії
ім. М. В. Лисенка
в.о. доцента Лаголи-Баб'як Т. Я.
28.06.1984 р.

Коваленко Е. Д. – в.о. професора
Одеської консерваторії

Виконуючи обов'язки голови ДЕК на фортепіанному факультеті Львівської консерваторії, мені довелося констатувати високий професійний рівень роботи кафедри концертмейстерства, яку очолює досвідчений педагог, талановитий піаніст-ансамбліст та концертмейстер Лагола-Баб'як Т. Я.

Про високу ансамблево-виконавську майстерність Т. Я. Лаголи-Баб'як я суджу з її виступів по радіо і телебаченню. Постійно успішна творча співпраця з провідними виконавцями республіки дозволяють вважати Лаголу-Баб'як однією з провідних концертмейстерів м. Львова.

Її солідний виконавський та педагогічний досвід гармоніює з науково-методичною, професійною і загальною ерудицією, про що свідчить зміст опублікованих робіт Лаголи-Баб'як.

Кафедра концертмейстерства Львівської консерваторії в обличчі в.о. доцента Лаголи-Баб'як Т. Я. має висококваліфікованого творчого керівника, який володіє, на мій погляд, всіма об'єктивними і суб'єктивними даними для присудження їй вченого звання доцента.

У ВАК СРСР

26.09.1985

**Голова комітету телебачення і радіо Б. М. Шайдецький
Старший редактор музичних програм М. Т. Скочиляс**

Творча біографія тов. Лаголи-Баб'як Тетяни Ярославівни нерозривно пов'язана з Львівським радіо і телебаченням.

З 1953 по 1958 роки вона працювала на Львівському радіо як концертмейстер, з 1963 по 1968 роки була художнім керівником і концертмейстером вокального квартету при Львівському радіо. Багато перекладень для цього колективу зроблені нею, є цінним вкладом в справу пропаганди радянського мистецтва.

З 1953 р. на радіо, а пізніше (з 1958 р., з часу заснування студії телебачення) на телебаченні тов. Лагола-Баб'як Т. Я. виступає як солістка-ансамблістка і концертмейстер з солістами оперного театру, філармонії, викладачами консерваторії (нар. арт. СРСР П. Кармалюком, нар. арт. УРСР сестрами Байко, Л. Божко, Т. Дідик, О. Врубелем та ін. Працювала з помітними діячами музичної культури: віолончелістом Г. Аверьяновим, скрипалем С. Снітковським, співаками Ю. Мазурком, О. Правилівим (під час перебування їх у м. Львів).

Фірмою «Мелодія» випущено 9 платівок за участі тов. Лаголи-Баб'як Т. Я. Нею зроблено 150 фондових записів на радіо і телебаченні. Т. Я. Лагола-Баб'як систематично бере участь у підготовці і проведенні музичних програм на Інтербаченні, Центральне та республіканське телебачення. Програми, підготовлені тов. Лаголою-Баб'як Т. Я. відзначаються високим професіоналізмом, тонким смаком. Вона – глибокий, серйозний музикант, вдумливий інтерпретатор вокальних та інструментальних творів. Крім того, тов. Лагола-Баб'як Т. Я. є чутливим ансамблістом, з яким успішно працюють кращі виконавці міста Львова і приїжджі гастролери.

Характеристика видана для представлення у ВАК.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Ан Вікторія – студентка факультету фортепіано, джазу та популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка (науковий керівник: доцент М. С. Макара)

Бабинець Надія (06.10.1945–14.12.2020) – професор кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка, концертмейстерка хорових капел «Сурма», «Гомін»

Байко Марія (02.03.1931–18.11.2020) – Народна артистка України, професор кафедри академічного співу ЛНМА імені М. В. Лисенка, лауреатка Національної премії імені Т. Шевченка

Басса Оксана – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка, провідна концертмейстерка кафедри скрипки

Брилинська-Блажкевич Галина – кандидат мистецтвознавства, професор ЛНМА імені М. В. Лисенка, лауреатка Національного конкурсу піаністів імені Миколи Лисенка

Дердзяк Любов – доктор теології, завідувач відділу фортепіано та концертмейстерства Львівської хорової школи «Дударик» імені Миколи Кацала

Жмуркевич Зеновія – випускниця Тетяни Лаголи (1996 р.), кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри загального та спеціалізованого фортепіано ЛНМА імені М. В. Лисенка

Клімова Оксана – донька Іванни-Тетяни Лаголи-Баб'як, головний фахівець з документообігу Департаменту освіти і науки Львівської облдержадміністрації

Кухарь-Бовсуновська Вероніка – студентка факультету фортепіано, джазу та популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка (науковий керівник: професор Т. О. Молчанова)

Латик Софія – студентка факультету фортепіано, джазу та популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка (науковий керівник: професор Т. О. Молчанова)

Липецька Марія – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка

Макара Марія – доцент кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка

Молчанова Тетяна – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка

Нижникевич Ярина – студентка II курсу факультету фортепіано, джазу та популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка (науковий керівник: професор Я. С. Матюха)

Саварі Станіслав – професор та завідувач кафедри концертмейстерської майстерності Донецької музичної академії імені С. С. Прокоф'єва, Народний артист України, Заслужений діяч культури Польщі, відмінник народної освіти Узбекистану

Сасюк Юлія – студентка факультету фортепіано, джазу та популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка (науковий керівник: доцент О. М. Басса)

Стецько Марта – студентка факультету фортепіано, джазу та популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка (науковий керівник: доцент О. М. Басса)

Ткаченко Наталія – випускниця Тетяни Лаголи 1995 року

Ткаченко Оксана – випускниця Тетяни Лаголи 1996 року

Чібісов Володимир – ст. викладач кафедри академічного співу ЛНМА імені М. В. Лисенка

Фільц Богдана (14.10.1932–05.05.2021) – композиторка, музикознавиця, доктор філософії, членкиня НСКУ, заслужена діячка мистецтв України, лауреатка Премії імені М. В. Лисенка, імені В. С. Косенка, мистецької премії «Київ» імені А. Веделя, лауреат Всеукраїнського конкурсу композиторів «Духовні псалми»

Яловська Ірина – студентка факультету фортепіано, джазу та популярної музики ЛНМА імені М. В. Лисенка (науковий керівник: професор Т. О. Молчанова)

Наукове видання

У МУЗИЦІ УСЕ МОЄ ЖИТТЯ...

**На пошану видатної української
піаністки-концертмейстерки,
заслуженої артистки України
Тетяни Лаголи**

Наукові редактори-упорядники:

Оксана БАССА, Марія ЛИПЕЦЬКА

Технічний редактор і верстка

Тарас ТЕТЮК

Формат 64x84/16. Ум. др. арк. 8,37.

Наклад 40 прим. Зам. 190.

Виготовлювач – ФОП Тетюк Т. В.

м. Львів, пр. Червоної Калини, 115

тел. 097-178-84-88

Свідोцтво суб'єкта видавничої справи

ЛВ № 80 від 11.09.2013 р.